

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “แนวทางการพัฒนาพื้นที่มูเจะคี (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”

โดยนายสุริชาน พัฒนาไพรวัลย์และคณะ

มูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์

19 พฤศจิกายน 2553

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “แนวทางการพัฒนาพื้นที่มูजेคี (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน”

คณะผู้วิจัย

1. นายสุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์	มูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์
2. นายประสิทธิ์ วิทยาวัฒนากุล	พื้นที่เรียนรู้การฟื้นแหล่งน้ำเพื่อการ
กสิกรรมแบบสหภูมิปัญญา
3. นายบุญเพิ่ม ฤทัยกริม	เครือข่ายลุ่มน้ำแม่หอย
4. นายธรรพล สิทธิคงตั้ง	โครงการหลวงหนองหอย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ.....

คำนำ

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกระบวนการพัฒนา ได้รับการพูดถึงมากกว่าทศวรรษแล้ว และมีการพยายามทำให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นมาในสังคมไทยจากทั้งภาคองค์กรพัฒนาเอกชน รัฐ ตลอดจนภาคประชาชนที่ต้องการให้เกิด แต่ในทางปฏิบัติการทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการนั้นเหมือนยังเป็นเพียงแค่อุดมคติในกระบวนการพัฒนามาโดยตลอด มีเพียงไม่กี่โครงการไม่กี่พื้นที่ในสังคมไทยที่กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริงเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม อาจมีอุปสรรคด้วยระยะเวลาของโครงการที่จำกัดด้วยเรื่องเวลา งบประมาณ ที่ต้องเสร็จสิ้นหรือปิดโครงการภายในระยะเวลาที่กำหนด ทำให้หลายครั้งที่ต้องก้าวข้ามกระบวนการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนไป เมื่อกระบวนการพัฒนาปราศจากการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน หรือไม่ระเบิดจากข้างใน ทำให้ผลการพัฒนายิ่งทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคมมากขึ้นเรื่อยๆ

การดำเนินโครงการ แนวทางการพัฒนาพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการดำเนินการวิจัยท้องถิ่นเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาที่เป็นความต้องการของชุมชน จากการยกระดับพื้นที่เป็นอำเภอใหม่โดยที่ทางราชการเองระบุว่าอยากให้เป็นอำเภอในฝัน ซึ่งในภาคประชาชนเองก็มีความฝันเหมือนกันที่อยากให้อำเภอที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเป็นอย่างที่ฝันไว้

ในการวิจัยครั้งนี้มูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์ (WISE) และทีมวิจัย ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน ขอขอบคุณพี่น้อง ปกาเกอญอมือเจคีจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งในส่วนที่ทำงานด้านศาสนาและวัฒนธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ และองค์ภาคีเครือข่ายหนุนเสริมจากภายนอก ที่มาร่วมขบวนในการร่วมวิเคราะห์ นำเสนอความฝันของชุมชนที่อยากเห็นทิศทางการพัฒนาออกมาสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะสภาแะมือเจคีที่สานต่อประเด็นการทำงานในพื้นที่ต่อในฐานะองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่

บทคัดย่อ

โครงการ “แนวทางการพัฒนาพื้นที่มูजेคิ (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของพื้นที่มูजेคิ (ขุนน้ำแจ่ม) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์คาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มูजेคิ (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาอำเภอ กัลยาณิวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ระยะเวลาในการดำเนินการ ตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ 2553 ถึงเดือน 31 สิงหาคม 2553 ขอบเขตพื้นที่การศึกษา คือพื้นที่ตำบลวัดจันทร์ และพื้นที่ตำบลแจ่มหลวง อำเภอ กัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแหล่งข้อมูลที่ประกอบไปด้วย 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากตัวบุคคล แกนนำชุมชนปกากะญอ มูजेคิ จาก 7-9 หมู่บ้านจำนวน 30 คน ผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ จำนวน 10 คน ในการเก็บข้อมูลนั้น จะเก็บข้อมูลตามการจัดเวทีตามแผนงานที่ประกอบด้วย แผนงานขั้นการติดต่อประสานงานและการเตรียมการ ขั้นการดำเนินการจัดเวที ครั้งที่ 1 “ทบทวนอดีต เพื่อก้าวสู่อนาคตการพัฒนาพื้นที่มูजेคิ” ขั้นเวทีคัดเลือกคณะกรรมการ “สภาแอมูजेคิ” ขั้นเวทีรายการ “เวทีสาธารณะ” ร่วมกับ ทีวีไทย ขั้นเวที ร่างแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชน “สภาแอมูजेคิ” อำเภอ กัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ขั้นเวทีปฏิบัติการเพื่อร่างแผนปฏิบัติการของภาคประชาชนมูजेคิ อำเภอ กัลยาณิวัฒนา และ ขั้นเวทีทำความเข้าใจ แกนนำประชาชนตามโครงสร้างของทางรัฐ

ผลที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ แนวทางในการพัฒนาพื้นที่มูजेคิ (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็น การพัฒนาที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามประเมิน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบด้วยกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และที่สำคัญควรเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่ประกอบด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรมชนเผ่าทั้งปกากะญอร้อยละ 91 ม้งร้อยละ 6 และลีซูร้อยละ 3

การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เมื่อพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ ในเชิงบวกได้แก่ การคมนาคมดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น โอกาสทางการศึกษาของคนในพื้นที่จะเพิ่มขึ้น การเดินทางติดต่อราชการง่าย สะดวกขึ้นสัมพันธภาพระหว่างคนในชุมชนกับผู้นำการปกครองในระดับอำเภอจะมีมากขึ้น เศรษฐกิจดีขึ้น (ค้าขาย รับจ้าง) การกิจศาสนาทำได้ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น การบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมวัยรุ่นในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น จารีตวัฒนธรรมชุมชนปกาเกอะญอจะปรากฏออกมาสู่สาธารณะมากขึ้น การหนุนเสริมสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกมีมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในเชิงลบ ได้แก่ การรุกล้ำมาของการท่องเที่ยว มีการขายที่ดิน นายทุนต่างถิ่นจะเข้ามากว้านซื้อที่ดินมากขึ้น การปะทะสังสรรค์กับคนข้างนอกมากขึ้น ผู้มีอิทธิพลทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศเข้ามาแพร่อำนาจ ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรกับหน่วยงานรัฐจะมีมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติถูกขูดรีดมากขึ้น ทรัพยากรป่าในพื้นที่จะมีจำนวนลดลง ความสามัคคีจะน้อยลงเนื่องจากมีจำนวนกลุ่มคนที่หลากหลาย อาชญากรรมเพิ่มขึ้น โครงสร้างทางสังคมปกาเกอะญอจะหายไป วัฒนธรรมประเพณีจะถูกทำลาย วิถีจารีต ตามประเพณีจะถูกมองข้าม / ระบบการปกครองที่เป็นทางการจะเข้ามาแทนที่ ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการพึ่งตนเองน้อยลง ใช้หลักกฎหมาย/นิติธรรมมากกว่าหลักคุณธรรม ศีลธรรม ความสับสนวุ่นวายมากขึ้น มีสิ่งจูงใจในการทำผิดศีลผิดธรรมมากขึ้น ปัญหาจะมากขึ้นในระดับครอบครัว ชุมชน เยาวชน คนในพื้นที่ วัยรุ่นมีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี ล่อแหลมมากขึ้น ยาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้น อุบัติเหตุจะมากขึ้น ครอบครัวแตกแยกมากขึ้น การเคารพ ศรัทธาในศาสนาลดลง การมองผลประโยชน์และเงินเป็นพระเจ้ามากขึ้น คนจะเห็นแก่เงินมากกว่าความรัก ความรักของคนในพื้นที่ลดลง ระบบสุขภาพของคนในพื้นที่มีคุณภาพลดลง อาหารในธรรมชาติลดลง มลภาวะเป็นพิษมากขึ้น (อาหาร, อากาศ, น้ำ, ขยะ) คนในพื้นที่มีอายุเฉลี่ยน้อยลง คนจะเหนื่อยมากขึ้น ต้องตามกระแสจากภายนอกตลอดเวลาพึ่งตนเองไม่ได้ ติดระบบบริโภคนิยมมากขึ้น

แนวทางในการป้องกัน แก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ ได้แก่ สร้างกลไกคณะทำงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อเป็นองค์กรคู่ขนานในการร่วมกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการพัฒนาตลอดจนวิเคราะห์ประเมินการพัฒนาในพื้นที่มือเจคี เป็นระยะๆ ระดับนโยบาย ให้พื้นที่ใช้ตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้ความสุขมวลรวมของประชากรในพื้นที่แทนที่การ

ใช้รายได้มวบรวมของประชากร หนุนเสริมและผลักดันให้ระดับชุมชน มีกฎระเบียบในการบริหารจัดการ ชุมชนที่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย กฎจารีตประเพณี และภูมิปัญญาของศาสนา หนุนเสริมและผลักดัน ให้เกิดความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนผ่านผู้นำทั้งทางการและผู้นำตามวัฒนธรรมดั้งเดิม

ระดับปฏิบัติการ สร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ผ่านข้อมูล สื่อ สร้างเวทีการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่อย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน สร้างเครือข่ายภาคีจากภายนอกมา หนุนเสริมการทำงาน สร้างเครือข่ายพิทักษ์ ติดตาม และเฝ้าระวังการซื้อการขายที่ดินมือเจคี

(Mu Jey Kee Land Watch Network) **ข้อเสนออื่น ๆ** รัฐควรมีการเปิดเผยข้อมูลของแผนงานต่างๆ ที่ จะเกิดขึ้นในพื้นที่อย่างโปร่งใส เช่น ข้อมูลผัง (ชุมชน) อำเภอ แผนแม่บท เป็นต้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน รัฐและหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมอาชีพ ควรคำนึงถึงวิถีการผลิตตาม วัฒนธรรมชุมชน และทุนเดิมด้านอื่นๆ ของชุมชนเป็นเบื้องต้นก่อน ข้าราชการที่จะเข้ามาประจำการใน พื้นที่ควรเป็นคนที่มีความรู้ด้านการเมืองการปกครองแบบธรรมาภิบาล รวมทั้งเป็นผู้ที่เข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ควรเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม สามารถเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนและ ประชาชนได้ การรับสมัครบุคลากรที่จะมาทำงานในพื้นที่ไม่ควรใช้ "ดวง" (เด็กเส้น, วังเต็น, เงินใต้โต๊ะ, คอรัปชั่น) การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐและเอกชน ต้องมี การทำการประชาคมอย่างทั่วถึงรอบด้าน และให้มีการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน ก่อน แล้วค่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ

ทิศทางและแนวทางการพัฒนาอำเภอกัลยาณิวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ ของชุมชนปกาเกะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีการยกประเด็นการพัฒนาเพื่อคำนึงถึงบริบท วัฒนธรรมชุมชนดังนี้ ประเด็นอาคารศูนย์ราชการอำเภอ การจัดการที่ดิน รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ข้อเสนอแนะในการวิจัย ควรให้พัฒนาพื้นที่เป็นพื้นที่วิจัยเต็มรูปแบบเพื่อยกระดับปัญหาพื้นที่นำไปสู่การ แก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการวิจัยท้องถิ่น

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์	3
คำถามวิจัยหลัก	4
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย	4
ระยะเวลาดำเนินงาน	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
นิยามศัพท์ในการวิจัย	6
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา	7
ทบทวนแนวคิดการมีส่วนร่วม	7
แนวคิดการจัดการตนเอง	14
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	17
ขอบเขตประเด็นการศึกษา	17
ขอบเขตพื้นที่ดำเนินการวิจัย	17
แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	18

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล	21
บทที่ 4 ผลการวิจัย	22
สภาพบริบททั่วไปของพื้นที่	22
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	27
การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ	28
ความเชื่อและการนับถือศาสนา	28
เศรษฐกิจชุมชน	32
การปกครองท้องถิ่น	34
สาธารณสุข	36
ผลของการวิจัย	37
ผลเชิงการวิจัย	37
ผลเชิงการพัฒนา	42
สภาแะมื่อเจคี	46
เวทีสาธารณะ ร่วมกับทีวีไทย	50
สถานการณ์ในพื้นที่หลังจากถูกยกระดับเป็นอำเภอ	51
เวทีร่างแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชนมื่อเจคี	56
เวทีปฏิบัติการเพื่อร่างแผนปฏิบัติการของภาคประชาชนมื่อเจคี	59
เวทีทำความเข้าใจแกนนำประชาชนตามโครงสร้างของทางรัฐเกี่ยวกับสภาฯ	68
สรุปผลกระทบจากงานวิจัย	69

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	71
สรุปผลที่ได้จากการวิจัย	73
ทิศทางและแนวทางการพัฒนาอำเภอกลายาณพัฒนา	79
อภิปรายผลการวิจัย	83
ปัญหาและอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัยและพัฒนา	86
ข้อเสนอแนะ	87
ภาคผนวก	88
ประวัติทีมวิจัย	88
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์	90
รูปภาพการดำเนินงานกิจกรรม	95

สารบัญ (ภาพ)

	หน้า
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
แผนที่ระบุอำเภอกัลยาณิวัฒนา	22
แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมเข้าสู่มือเจคี	23แผนที่
แสดงขนาดพื้นที่รายตำบลมือเจคี	24
ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	25

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

“ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน” เป็นเพลงชาติไทยปัจจุบันประโยคต้นๆ โดยประกาศใช้เป็นทางการตั้งแต่ปี 2482 เป็นต้นมา เนื้อหาความหมายของบทเพลงได้เน้นย้ำการเป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน ซึ่งนั่นควรจะหมายคนทุกพื้นที่ ทุกเชื้อชาติ ทุกชาติพันธุ์ในเขตปกครองของราชอาณาจักรไทย โดยไม่เพียงแค่มุขมณฑลเท่านั้นแต่ควรหมายถึงการรวมกันของภูมิปัญญา องค์ความรู้และวัฒนธรรมต่างๆทุกภาคส่วนในพื้นที่แผ่นดินไทย รวมกันเป็นชาติไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม

ในอดีตชุมชนต่างๆ มีความเป็นอิสระในการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการตนเองสูง กระทั่งปี พ.ศ.2504 ได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งยังไม่มีคำว่า “สังคม” ในตอนนั้น โดยได้รับการชี้แนะและการสนับสนุนอย่างแข็งขันของธนาคารโลกที่ต้องการสืบทอดอุดมการณ์ทุนนิยมสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา เน้นที่การพัฒนาประเทศสู่อุตสาหกรรม ดังนั้นการพัฒนาของประเทศส่วนใหญ่ที่ผ่านมาล้วนแต่เป็นการเลียนแบบภูมิปัญญา และเอาอย่างความทันสมัยของตะวันตกมากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการผลิตในลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทยแผนพัฒนาในลักษณะเช่นนี้ ยังผลให้ชนบทตกอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบการพัฒนาความสามารถในการผลิตภาคเกษตรกรรมบนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านขาดความต่อเนื่องหยุดชะงักลง ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ (ยศ สันตสมบัติ, 2539: 49)

ทุนนิยมโลกมีกระบวนการครอบงำเศรษฐกิจของสังคมไทย ผ่านทางกลไกของรัฐชาติ ภายใต้วาทกรรมของคำว่า “พัฒนา” จากวาทกรรมพัฒนานี้เองที่รัฐได้ผนวกดึงเอาชุมชนต่างๆ ในชนบทมาเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเศรษฐกิจระดับชาติ กระบวนการครอบงำเศรษฐกิจของประเทศจากระบบทุนนิยม จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อวัฒนธรรมชุมชนและสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างคน ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีความเชื่อต่างเริ่มเปลี่ยนแปลง ทำให้ชุมชนชนบทมากมายต่างสูญเสียความเป็นชุมชน ทั้งในด้านวิถีการผลิต และวิถี จารีตวัฒนธรรม ชุมชน ยิ่งทำให้ชุมชนอ่อนแอ ขาดศักยภาพและประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากขึ้น จนในที่สุดไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เมื่อชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของประเทศอ่อนแอย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเข้มแข็งของประเทศชาติเช่นกัน จากการรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย กลับกลายเป็นการครอบงำและกลืนเลือดเนื้อให้กลายเป็นไทยเพียงหนึ่งเดียว (Mono Culture)

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีชุมชนต่างๆ ไม่น้อยที่พยายามต่อสู้หยัดเยียดในความเป็นชุมชนของตนเอง โดยการพยายามพลิกฟื้นวิถีวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในด้านการผลิต การจัดการความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทิศทางและกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงที่มาจากข้างนอกเองมีเคยหยุดนิ่ง ระบบทุนนิยมได้เน้นเศรษฐกิจแบบการค้าพาณิชย์ กระตุ้นให้ชาวบ้านหารายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตที่สลับซับซ้อนขึ้น เป็นการผลิตพืชพาณิชย์เชิงเดี่ยว ข้อนทับการผลิตอาหารและสิ่งของจำเป็น ตามระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพที่หลากหลาย ส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนชาวปกาเกอะญอขัดสน มีทางเลือกในการดำรงชีพอย่างจำกัด ถูกผูกติดกับเงินและสินค้ามากกว่า การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเองที่พยายามพึ่งตนเองไม่สามารถต่อสู้ได้เพียงลำพังโดดเดี่ยวได้ จำเป็นต้องมีการรวมพลัง รวมกลุ่ม รวมเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและกับภายนอกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รุกเข้ามาได้อย่างเหมาะสมเท่าทันและรัดกุม

พื้นที่มอเจคี หรือบริเวณขุนน้ำแจ่ม เป็นชุมชนปกาเกอะญอขนาดใหญ่ กว่า 19 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 3 ตำบลคือ ตำบลแจ่มหลวง ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแม่แดด เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าสนภูเขารวมชาติที่มีบริเวณกว้างที่สุดในประเทศไทยและมีความหลากหลายทางชีวภาพของผืนป่าสนมากที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กอปรกับเป็นพื้นที่ของชนเผ่าปกาเกอะญอที่มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการจัดการระบบนิเวศธรรมชาติแบบป่าสนภูเขอย่างหลากหลาย และคนปกาเกอะญอในพื้นที่เองได้มีการใช้และดูแลปกป้องรักษาผืนป่าสนอันเป็นดังชีวิตของของคนในพื้นที่แห่งนี้มายาวนานหลายชั่วอายุคนแล้ว โดยระหว่างปี พ.ศ. 2530- 2540 ชาวบ้านได้ลุกขึ้นมาต่อสู้คัดค้านโครงการของรัฐในการมาตั้งโรงเลื่อยไม้เพื่อตัดและแปรรูปต้นสนพื้นที่ จนชาวบ้านได้รับชัยชนะเมื่อรัฐได้ยอมรื้อถอนโรงเลื่อยไม้ขนาดใหญ่ออกจากพื้นที่และชะลอโครงการตัดไม้สนในพื้นที่ นอกจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแล้วคนปกาเกอะญอมอเจคี ยังมีวิถีวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าซึ่งแสดงออกผ่านทางจารีตพิธีกรรมในการผลิต พิธีกรรมในประเพณี การแต่งกาย การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภาษาเขียนและภาษาพูด อันเป็นคุณค่าที่แสดงถึงส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย

มาวันนี้คนปกาเกอะญอมอเจคีต้องเผชิญหน้ากับคลื่นพายุลูกใหญ่ลูกใหม่ที่กำลังก่อรูปขึ้นและพัดมาอย่างฉับพลันจนตั้งตัวแทบไม่ทัน โดยที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะรวดเร็วเพียงนี้ เมื่อมีโครงการผลักดันพื้นที่ทั้งสามตำบลดังกล่าวข้างต้นให้ยกระดับเป็น อำเภอภายใต้ชื่อ “อำเภอกัลยาณิวัฒนา” ซึ่งทัศนะหนึ่งเป็นสิ่งที่ดีซึ่งจะทำให้พื้นที่ได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดีขึ้น เศรษฐกิจในพื้นที่อาจดีขึ้น การติดต่อกับทางราชการมีความสะดวกขึ้น

กว่าเดิมที่ต้องเดินทางไปในตัวอำเภอแม่แจ่มต้องใช้เวลากว่าหนึ่งวัน แต่ความวุ่นวายก็ส่อเค้าขึ้นมาทันทีหลังจากข่าวการจัดตั้งอำเภอแห่งใหม่ได้รับการยืนยันอย่างแน่นอนชัดเจนจากทางการ เริ่มมีนายทุนจากภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินในพื้นที่ เริ่มมีพ่อค้าจากที่อื่นมาขอเช่าบ้านเพื่อดัดแปลงเป็นร้านค้า ตลาด ร้านอาหารชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งบันเทิงเริ่มเข้ามา คนในชุมชนเริ่มซื้ออาหารจากตลาดมาบริโภคมากขึ้น ระบบการผลิต การใช้แรงงาน มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้มากขึ้น เริ่มมีโครงการพัฒนาต่างๆ จากรัฐเข้ามาขึ้น อาทิ โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงพาณิชย์แบบเชิงเดี่ยว เป็นต้น เริ่มมีหน่วยงานองค์กรจากรัฐเข้ามาบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ทางกฎหมายซึ่งไม่ค่อยสอดคล้องกับวิถีชุมชนมากขึ้น จนคนในชุมชนต่างวิตกกังวลว่าทรัพยากรในพื้นที่จะถูกขูดรีดเพื่อพัฒนามากเกินไปจนเสียสมดุล วิถีวัฒนธรรมชุมชนจะล่มสลาย จนความเป็นคนปกากะญอเดิมจะหมดความหมายลงในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเตรียมการเพื่อร่วมกันแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการต้านรับกับคลื่นพายุลูกใหม่ที่เข้ามา ไม่ให้พัดพาความเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยคน ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาองค์ความรู้ ต่างๆ ในการจัดการตนเองมิให้ปลิวว่อน ลอยไปตามกระแสลม ดังนั้นที่วิจัยจึงได้มีแนวคิดในการรวบรวมแกนนำชุมชนที่มีความห่วงใยสถานการณ์อย่างจริงจังจากชุมชนในพื้นที่ 7-9 ชุมชนและองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ มาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นของการเข้ามาของอำเภอ โดยคาดว่าผลจากการจัดเวทีจะได้ทิศทาง ประเด็น ตัวบุคคล และภาคีเครือข่ายที่จะเข้ามาหนุนเสริมในการขับเคลื่อนกระบวนการรับมือกับการเข้ามาของอำเภอใหม่ ตลอดจนการได้แนวทางในการกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนของชุมชนมือเจดีย์ในอนาคตร่วมกันของคนในชุมชนที่มาจากรากของชุมชนชาวบ้านจริงๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของพื้นที่มือเจดีย์ (ขุนน้ำแจ่ม) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์คาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจดีย์ (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
3. เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
4. เพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาอำเภอกลายาณิวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำถามวิจัยหลัก

แนวทางในการพัฒนาพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยรอง

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเมื่อพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ เป็นอย่างไร
2. แนวทางในการป้องกัน แก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ ควรเป็นอย่างไร
3. ทิศทางและแนวทางการพัฒนาอำเภอภักดีวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

มิติวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางสังคมของพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
4. องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาอำเภอภักดีวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
5. ข้อเสนอแผนการวิจัยเพื่อพัฒนาและจัดการปัญหาของพื้นที่

มิติพัฒนา

1. ชุมชนปกากะญอมือเจคี มีความพร้อม ทั้งด้านประเด็น ทิศทางและคนสำหรับการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมในการรับมือกับการเข้ามาของอำเภอใหม่ ที่สอดคล้องกับวิถีและความต้องการของชุมชนปกากะญอมือเจคี
2. เกิดภาคีความร่วมมือของระหว่างชุมชนกับองค์กร หน่วยงานภาคีทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ ในการสร้างความเข้มแข็งของการขับเคลื่อนชุมชนปกากะญอมือเจคีอย่างยั่งยืน

3. ได้ข้อมูลความรู้ในกระบวนการเรียนรู้การกำหนดทิศทางขับเคลื่อนชุมชนโดยชุมชน ปกาเกอะญอมือเจคี รวมถึงโจทย์วิจัย พื้นที่ชุมชนวิจัย ทีมพี่เลี้ยงนักวิจัย ทีมวิจัยชาวบ้าน สำหรับงานวิจัยเต็มรูปแบบของพื้นที่ชุมชนปกาเกอะญอมือเจคี

ระยะเวลาดำเนินงาน

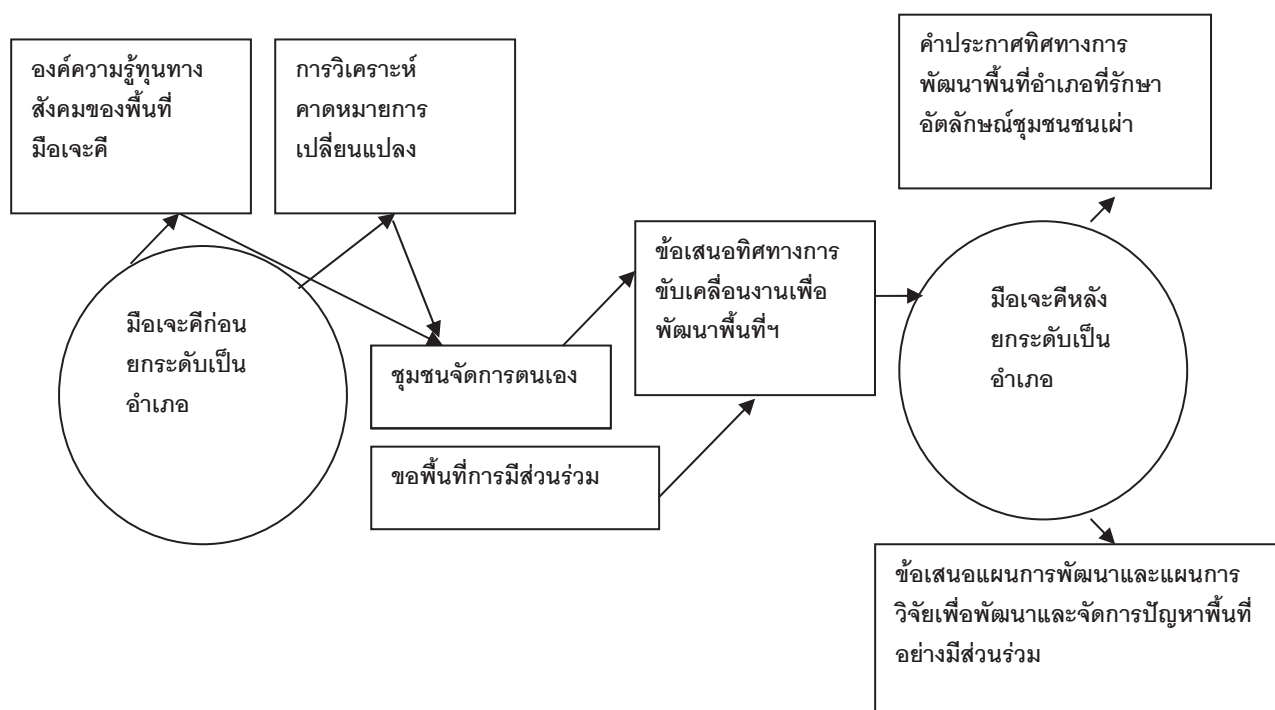
ระยะเวลาในการดำเนินการ ตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ 2553 ถึงเดือน 31 สิงหาคม 2553

งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย

งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานทั้งสิ้น 147,888 บาท

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การที่ชุมชนมือเจคีได้มีการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองหลังจากที่มีการยกระดับเป็นอำเภอ เป็นเพราะทางชุมชนเองเห็นว่าการพัฒนาที่มาจากการกำหนดของบุคคลภายนอกนั้นไม่สามารถสนองตอบความต้องการและความจำเป็นของคนในพื้นที่ได้

นิยามศัพท์ในการวิจัย

มือเจะคี หมายถึง พื้นที่ขุนน้ำแจ่มที่ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบลได้แก่ ตำบลแจ่มหลวง
ตำบลบ้านจันทร์ ตำบลแม่แดด

ปกากะญอ หมายถึง ชนเผ่ากะเหรี่ยง

กัลยาณิวัฒนา หมายถึง อำเภอที่ 878 ของประเทศไทย และอำเภอที่ 25 ของจังหวัด
เชียงใหม่

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารงานวิจัยและงานพัฒนาที่ผ่านมา

2.1 ทบทวนแนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

United Nation (1975:4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ และเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ ดังนี้ ประการแรก ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร และประการที่สอง ใน การ ก ร ร ม โดย ส ม ค ร ใ จ ต่ อ ก ิ จ ก ร ร ม แ ละ โ ค ร ง ก า ร

ไพร์ตัน เดชะรินทร์ (2526: 25) ได้ชี้ให้เห็นลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่แล้วมา เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในแง่เข้ามาร่วมสมทบแรงงาน สมทบวัสดุ สมทบเงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกันทำ

พัฒน์ บุญรัตนพันธ์ (2517:3) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะต้องมีขึ้นโดยตลอด ตั้งแต่ขั้นการร่วมวางแผน โครงการ การเสียสละกำลัง แรงงาน วัสดุ กำลังเงิน หรือทรัพยากรใด ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526:20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนเอง

อำนาจ อนันต์ชัย (2527:138) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจะช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานดียิ่งขึ้น ประสิทธิภาพเกี่ยวกับหน่วยงาน มีโครงสร้าง นโยบาย การดำเนินงานและใช้วิธีการให้บรรลุถึงเป้าหมาย โดยวิธีการที่ดีที่สุดในสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกกับคุณภาพของคนในหน่วยงาน

Erwin (1976:138) ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตน เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Chapin (1977:317) กล่าวว่า ลักษณะที่จะเป็นเครื่องชี้การมีส่วนร่วมของประชาชนทางสังคม จะดูได้จากลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงออก คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การบริจาคเงินทอง วัสดุ สิ่งของ และการเสียสละเวลา แรงงาน การเงิน การเป็นสมาชิกของ

คณะกรรมการและกาารเป็นผู้ดำเนินการในกิจการนั้น ๆ โดยตรง
จากความหมายดังกล่าว การมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม องค์กร
 เครือข่าย และภาคีการพัฒนาในการดำเนินงานตามข้อเสนอโครงการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของ
 ประชาชน

ลักษณะการมีส่วนร่วม

ฉอาน วุฑฒิกรรรมรักษา (2526:16) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วมไว้เป็น 5 ขั้นตอน คือ
 (1) ขั้นกำหนดความต้องการ (2) ขั้นวางแผนการดำเนินงาน (3) ขั้นตัดสินใจ (4) ขั้นดำเนินการ
 และ (5) ขั้นติดตามผลงาน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527:10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ (1) การมี
 ส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน
 กิจกรรม (3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน และ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและ
 ประเมินผล

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 6-7) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้
 บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจน
 ความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือ
 เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหาและ
 สอนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของ
 หน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำ
 ไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

จากลักษณะการมีส่วนร่วมดังกล่าวสามารถสรุปได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ร่วมคิด 2) ร่วมตัดสินใจ 3) ร่วมวางแผน 4) ร่วมดำเนินการ 5) ร่วมติดตามประเมินผล

แนวทางของการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

สมลักษณา ไชยเสรีรัฐ (2547: 142-149) ได้แบ่งแนวทางการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ด้านหลัก คือ ด้านประชาชน (Public) ด้านการมีส่วนร่วม (Participation) และด้านภาครัฐ โดยการมีส่วนร่วม (Participation) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินการพัฒนา ช่วยเหลือ สนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆ หรือกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception)

ต้องสร้างสำนึกให้ทั้งภาครัฐและประชาชน มีความตระหนัก การรับรู้ การยอมรับในสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมของทุกกลุ่มทุกฝ่าย โดยภาครัฐนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องสร้างสำนึกใหม่ ว่ากิจการที่ตนรับผิดชอบไม่ใช่ “รัฐกิจ” หรือ “กิจการของรัฐ” ที่ตนเท่านั้น มีสิทธิตัดสินใจ แต่เป็นสาธารณกิจที่สาธารณชนชอบที่จะมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมกระทำหรือตรวจสอบ หากเจ้าหน้าที่ต้องการมีส่วนร่วมได้ ส่วนภาคประชาชน การตระหนัก การรับรู้และยอมรับในสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมนั้น ต้องเข้าใจว่าตนและผู้อื่น ต่างก็มีสิทธิหน้าที่และส่วนร่วมเสมอกันตามหลักการเท่าเทียมกัน ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องยอมรับการ “รวมขอม” และ “ประสานประโยชน์” มิฉะนั้นความแตกต่างในผลประโยชน์และจุดยืน จะนำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงในที่สุด

2. ทศนคติ (Attitude)

ต้องสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชนทั้งสองฝ่าย ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ภาครัฐจะต้องเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมเพื่อประโยชน์หลายประการ อาทิ เพื่อการได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดที่หลากหลาย รวมทั้งบุคลากรภาครัฐผู้รับผิดชอบด้านการมีส่วนร่วม จะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและต่อกระบวนการมีส่วนร่วม มีการปรับปรุงบทบาทและค่านิยม ตลอดจนต้องมีความอดทนในการทำงานกับประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนาน ต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีความจริงใจต่อประชาชน ในขณะเดียวกันภาคประชาชนเองก็ควรมีท่าทีที่เข้าใจความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมและต่อเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมการมีส่วนร่วมบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากทั้งสองฝ่ายต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมและต่อกันแล้ว ความร่วมมือ “ประชารัฐ” ก็จะพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น

3. การเป็นตัวแทน (Representation)

การสรรหาและคัดเลือกตัวแทน จะต้องคำนึงถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลายทุกกลุ่มนั้นมีตัวแทนเข้าไปร่วมด้วย จะได้ ประสานผลประโยชน์กันจนลงตัวและเกิดความเป็นธรรมขึ้น รวมทั้งควรคำนึงถึงคุณสมบัติของตัวแทนที่ต้องการด้วย โดยพิจารณาจากคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะและความสามารถที่เกื้อหนุนกัน ความสอดคล้องของเทคโนโลยี วัตถุประสงค์ ค่านิยม และวัฒนธรรมองค์กร การตอบสนองซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบ ความมั่นคงด้านการเงิน ความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่น เป็นต้น นอกจากนี้ กลุ่มที่เป็นตัวแทนจะต้องมีความน่าเชื่อถือจากกลุ่มทั้งหลาย หรือผู้มีส่วนได้เสีย และมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึง คือสมาชิกที่เป็นตัวแทนต้องมีความรู้สึกที่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

4. ความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust)

การมีส่วนร่วมนั้น ต้องสร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สิ่งที่จะได้ตามมาคือความเชื่อมั่นและไว้วางใจ (Trust) ในองค์กร โดยการสร้างความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันนั้น ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน กำหนดให้เป็นรูปธรรมและเป็นวัฒนธรรมขององค์กร ซึ่งการสร้างความเชื่อถือ ศรัทธา ความไว้วางใจกันและกัน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว การสร้างความเชื่อถือไว้วางใจอาจทำได้คือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข้อมูลข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมาครบถ้วน รวมทั้งต้องมีการติดต่อระหว่างสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ บ่อยครั้ง และทำอย่างตั้งใจทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในการสร้างและดำรงไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจการร่วมมือซึ่งกันและกัน

5. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information-sharing)

สร้างกลไกเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ทำให้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิด ความรู้สึก ความคาดหวัง ได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายลุ่มลึกและสมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การวินิจฉัยปัญหาและการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหลากหลาย และตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินไปได้อย่างรอบรู้ รอบคอบและรอบด้านยิ่งขึ้น โดยการที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ และมีข้อมูลข่าวสารเพียงพอ ในนโยบายที่ตนต้องการมีส่วนร่วม ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นของหน่วยงานที่เป็นผู้ริเริ่มนโยบาย บางส่วนเกิดจากการศึกษาของนักวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชน ดังนั้นประชาชนที่สนใจการมีส่วนร่วมกับนโยบายใดอาจไปขอความร่วมมือและข้อมูลจากบุคคลและองค์กรเหล่านั้น

6. จันทามติ (Consensus)

การมีส่วนร่วมเป็นการสร้างจันทามติ โดยการให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้าร่วม ในการหาวิธีแก้ไขปัญหาย่อยๆ ที่ยากซับซ้อนร่วมกัน หาทางออกสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทางสันติ เป็นที่ยอมรับหรือเป็นจันทามติของประชาสังคม ซึ่งทุกคนยินยอมเห็นพ้องต้องกันในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเสาหลักของการมีส่วนร่วมที่ดีก็คือการที่ประชาชนสามารถที่จะร่วมมือกัน ลดความขัดแย้ง สร้างข้อตกลงที่มั่นคงยืนยาว การยอมรับระหว่างกลุ่ม และหาข้อสรุปร่วมกันได้ทุกฝ่าย แม้ว่าอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันก็ตาม ก็ต้องสามารถที่จะปรับความเห็นที่ต่างกัน โดยการเจรจาหาข้อยุติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้อย่างสันติวิธี เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เห็นพ้องหรือจันทามติร่วมกันได้ทุกฝ่าย

7. การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction)

องค์การการมีส่วนร่วมต้องสร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในองค์กร คือจะต้องจัดกิจกรรมที่ทำให้มีการพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นของกันและกันเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two Ways Communication) ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การลดอคติที่มีต่อกันและเกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นระหว่างผู้ที่เข้าร่วม สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นกลไกที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วก็เป็นกลไก ที่ช่วยบรรเทาความขัดแย้งให้ลดระดับความรุนแรงลงได้ ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและรับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชน และให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุด ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีสำหรับทุก ๆ คน

8. ความประสงค์หรือความมุ่งหมาย (Purpose)

ต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายในการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ การมีความมุ่งหมายที่ต้องการบรรลุชัดเจน จะนำทางให้สมาชิกผู้เข้าร่วมได้เข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความเป็นเอกภาพทางความคิดเห็น เอกภาพในการดำเนินกิจกรรม และความเข้มแข็งขององค์กร นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ในการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่ รวมทั้งขั้นตอนของกิจกรรมจะต้องระบุไว้ในกิจกรรมแต่ละอย่างมีกี่ขั้นตอน และประชาชนสามารถเข้าร่วมในขั้นตอนใดบ้าง

9. การประเมินผล (Appraisal)

ต้องมีระบบการประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการมีส่วนร่วม และถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด องค์การใดที่มีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เป็นธรรม โปร่งใส และซื่อสัตย์คนดีส่วนตัวออกได้มากที่สุด ถือว่าองค์กรนั้นใช้เครื่องมือได้อย่างได้ผลและเกิดประโยชน์ ในทำนองเดียวกันการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรได้เช่นเดียวกัน ซึ่งผลของกระบวนการประเมินผลก็จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน เพื่อนำปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาผลการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลงาน (Performance Appraisal) จึงต้องเริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมควบคุม ร่วมติดตาม ร่วมประเมินผล ร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่จัดทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

10. ความโปร่งใส (Transparency)

ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรการมีส่วนร่วมให้มีความโปร่งใส เนื่องจากการมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจ สำหรับการตัดสินใจของรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินการ ลดการทุจริตและข้อผิดพลาดของนโยบายแผนโครงการลงได้ โดยการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในองค์กร ซึ่งความโปร่งใสเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล การเข้าถึงข้อมูล และกระบวนการตรวจสอบ

11. ความเป็นอิสระ (Independence)

องค์กรการมีส่วนร่วมจะต้องมีความเป็นประชาธิปไตย โดยการให้เกียรติ ยอมรับความคิดเห็นของกันและกัน สมาชิกทุกคนในองค์กรมีอิสระทางความคิด การที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจ จะเป็นปัจจัยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งหลักการและเงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ ความเป็นอิสระ หรือความสมัครใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วม การบังคับไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของการคุกคาม การระดม และการว่าจ้างไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

12. ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง (Onward-doing)

องค์กรการมีส่วนร่วม ต้องเปิดโอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ใหม่ ความคิดใหม่ที่ทำนายอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ก้าวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง ภาครัฐจะต้องเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมและเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมด้วย

การให้ความรู้ และการสร้างความเข้าใจในบทบาทของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน รวมทั้งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง โดยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดที่สำคัญ ที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของการมีส่วนร่วม รวมทั้งจะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคม

13. เครือข่าย (Network)

ส่งเสริมให้มีการผนึกกำลังร่วมกันของทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนในลักษณะเครือข่าย คือ การที่จะต้องมาทำความเข้าใจกัน มาผนึกกำลังกันเป็นหนึ่งเดียวที่สำคัญต้องเป็นไปเพื่อสร้างผลประโยชน์ในเชิงการทำงานร่วมในรูปกิจกรรม โครงการแผนงาน ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกัน ต้องผนึกกำลังขอความร่วมมือ หรืออาศัยการทำกิจกรรมร่วมมือกันหลายองค์กร ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือจะต้องเกิดขึ้นจากวิถีคิดของสมาชิก ผู้บริหาร และบุคคลในชุมชนเป็นหลัก โดยเครือข่ายความร่วมมือนั้น จำเป็นต้องให้มีตัวแทนของประชาชนมาพบปะพูดคุยเพื่อก่อตัวและกล่าวถึงวัตถุประสงค์ร่วมกัน ดังนั้น เครือข่ายการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรการมีส่วนร่วมกับสมาชิก ประชาชน และกลุ่ม / องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเข้าด้วยกัน โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์การมีส่วนร่วมในแนวราบขององค์การการมีส่วนร่วมและชุมชน รวมทั้งเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนประชาชนให้สามารถพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการทำงานของคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาของคนและปัญหาส่วนรวมในชุมชน ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนได้ในที่สุด ของรัฐไม่ปรับทัศนคติให้ได้เช่นนี้ ก็จะต้องเผชิญกับสภาวะที่อาจเกิดข้อขัดแย้งกับประชาชน

2. แนวคิดการจัดการตนเอง

เวทีวิชาการ“จัดสรรอำนาจใหม่ให้ จังหวัดจัดการตนเอง” โดย อาจารย์ไพสิฐ พานิชย์กุล

28 กรกฎาคม 2553 ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์ จังหวัดเชียงใหม่

1. วัตถุประสงค์ที่ทำความเข้าใจเรื่องนี้ เพื่อ อะไร

1. เพื่อทำความเข้าใจกรอบความคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของ
ตัวเอง ชุมชน ท้องถิ่น
2. เพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการปกครอง และเห็นถึงทางออกที่ต้องยกระดับ
ไปสู่การจัดการตนเองผ่านทางวิธีการปฏิบัติจริงในสังคมโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
เป็นยุทธศาสตร์

2. รูปแบบการจัดการตนเอง กำลังบอกถึงอะไร

2.1 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐชาติ กับ ชุมชน และ ท้องถิ่น
ประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซ้อนทับกันอย่างซับซ้อนในเมืองไทยคือ

ในอดีต ชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ เป็นเนื้อเดียวกันไม่มีความแตกต่างกันมาก แต่ในปัจจุบันมี
อำนาจและอิทธิพลอื่น ๆ พยายามเข้ามาบีบคั้นพื้นที่ผ่านทางระบบทั้งที่เป็นทางการและ
ไม่เป็นทางการอยู่ตลอดเวลา อำนาจและอิทธิพลเหล่านี้ทำให้ขบวนการในการจัดการตนเองของ
ชุมชนไม่มีพลังอีกต่อไป

**ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น กำลังบอกเราว่า การศึกษารูปแบบการจัดการตนเอง
ของชุมชนท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ไม่รู้จัก**

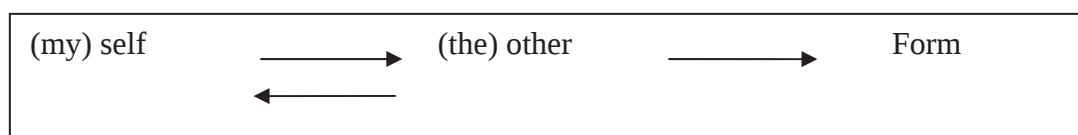
2.2 บอกถึง process ของการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน

2.3 สะท้อนให้เห็นถึงสำนึกและอัตลักษณ์ของชุมชน/ท้องถิ่น

2.4 ที่สำคัญที่สุดของที่สุดคือ เมื่อพูดถึงเรื่องของ “การจัดการตนเองในมิติที่เกี่ยวข้องกับ
ชุมชน/ท้องถิ่น” เราต้องมีวิธีคิดหรือวิธีการในการเข้าใจเรื่องนี้แบบ “ทวิลักษณ์” คือในส่วนที่
เกี่ยวกับเรื่องภายในของชุมชนท้องถิ่น (ซึ่งจะเรียกว่า my – self หรือ ภายในชุมชนหรือท้องถิ่นของ
เรา) กับอีกส่วนหนึ่งคือ คนอื่นหรือสิ่งอื่น (ซึ่งจะเรียกว่า the – other)

ดังนั้น หากเราเข้าใจถึงวิธีคิดเช่นนี้ จะทำให้เราเห็นถึงวิธีคิดเช่นนี้ จะทำให้เราเห็นถึง ความ
เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันและกัน ระหว่าง ภายในของชุมชนท้องถิ่น (my – self) กับ คนอื่นหรือสิ่ง
อื่น (the – other) และภายใต้ความสัมพันธ์แต่ละชุดก็เท่ากับ รูปแบบ (form)

ดังนั้น กฎหมายของรัฐแบบรัฐบัญญัติ หรือ แบบ positivism ที่แข็งกระด้างไม่ยอมรับ
ปรับเปลี่ยนจะไม่สามารถฝืนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

ตารางเปรียบเทียบแนวคิด “การปกครองท้องถิ่น” กับ “การจัดการท้องถิ่น”

ความคิดเกี่ยวกับ “การปกครองท้องถิ่น”	ความคิดเกี่ยวกับ “การจัดการท้องถิ่น”
1. การปกครองท้องถิ่นให้น้ำหนักไปในเชิงการเป็นส่วนหนึ่งของระบบใหญ่ (การปกครองระดับชาติ)	1. การจัดการในระดับท้องถิ่น เท่ากับการสร้างรากฐานที่เข้มแข็งให้กับความเป็นชาติ
2. หากความคิดเรื่อง “ความเป็นรัฐเดี่ยว” และ “ความคิดเรื่องชาติ” มีอิทธิพลและถูกนำมาใช้อย่างสุดขั้วและผิดสัดส่วน การปกครองท้องถิ่นก็ขาดความเป็นอิสระ ซึ่งเป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดที่ขาดเสียมิได้	2. การให้ความสำคัญเรื่อง “การจัดการท้องถิ่น” สะท้อนถึงศักยภาพและพลังของกลุ่มต่าง ๆ ดังนั้น การที่กลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่มีศักยภาพใน “การจัดการ” กิจกรรมต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นได้ จึงเท่ากับว่าไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากเกินไป ความเป็นอิสระในการที่จะจัดการให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นก็เป็นไปได้ในความเป็นจริง
3. ระดับของสำนึกความเป็นตัวเองของตัวเองที่เกิดจากการรอให้คนอื่นมาดำเนินการให้ หรือมาแก้ปัญหาให้ หรือมาจัดการทุกสิ่งทุกอย่างให้ สะท้อนถึงการเป็นผู้ตาม ผู้รอคำสั่ง ผู้รับคำสั่ง ผู้ถูกปกครอง ซึ่งจะต่างกับสำนึกความเป็นพลเมืองโดยสิ้นเชิง	3. “การจัดการตนเอง” เป็นสำนึกที่ไม่ยอมจำนนและอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของประเทศที่จะมีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในเชิงเนื้อหา ไม่ใช่เพียงรูปแบบ
4. หากพูดถึงเรื่องท้องถิ่น ภายใต้บริบทของการปกครอง (ของไทย) มักจะนำไปสู่การสร้างระบบที่มีลักษณะเป็นโครงสร้าง/กระด้าง/ไม่เห็นถึงจิตวิญญาณ/เป็นรูปแบบเดียว, พิมพ์นิยมเสมอ	4. แต่หากกล่าวถึงเรื่องท้องถิ่น ในบริบทของ “การจัดการท้องถิ่น” เป็นการปฏิรูประบบการปกครองของประเทศ (ที่ไม่ได้เริ่มจากการตัดตีนให้เข้ากับเกือก) เนื่องจากท้องถิ่นเป็นเรื่อง “ชีวิตของชุมชน” ที่มีการการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตลอดเวลา ดังนั้น จึงเป็นเรื่องของกระบวนการ (ไม่ใช่เรื่องโครงสร้าง)
5. การปกครองท้องถิ่นที่ผ่านมาเน้นความสัมพันธ์เชิง “อำนาจ” มากกว่าการใช้ปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบ/หรือลักษณะอื่น ๆ ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถเข้าถึงอำนาจมักจะอ้างแต่สิทธิแต่ปฏิเสธหน้าที่	5. การจัดการท้องถิ่น เป็นการประสานพลังของทุก ๆ ภาคส่วนที่อยู่ในท้องถิ่นในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบ คือ เริ่มจากหน้าที่ที่จะต้องแบ่งปัน หน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ การจะเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ได้ หมายถึง ว่าเราต้องมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ที่

	หลากหลายไม่ได้เป็นความสัมพันธ์แบบสิทธิตามกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว
6. หากในระดับประเทศไม่มีสำนักประชาธิปไตยเป็นพื้นฐาน การปกครองท้องถิ่นมักจะมีลักษณะที่เป็นการสั่งการจากบนลงล่าง คู่กันเคยกับวิธีการสั่งการ ใช้อำนาจ	6. “การจัดการท้องถิ่น” เป็นวิธีการดำเนินการแบบแนวระนาบ และประการสำคัญคือ ต้องใช้ความรู้มาใช้อย่างมีศิลป์มาปรับใช้ ดังนั้น การจัดการท้องถิ่นจึงมิใช่ภาระกิจของนักเทคนิคในทางการเมือง การปกครอง นักเทคนิคทางกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของทุกคนในสังคม ในชุมชน ดังนั้น การจัดการท้องถิ่นจึงเป็นเสมือนกับการเปิดพื้นที่เพื่อสร้างกิจกรรมทางปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง อันจะเป็นการช่วยสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมใหม่แก่ชุมชนท้องถิ่น
7. จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าหน่วยของการวิเคราะห์ของการปกครอง เป็นหน่วยพื้นที่ มีกรอบกำหนดอำนาจหน้าที่ภาระกิจที่ค่อนข้างตึงไม่นึกถึงผลลัพธ์ที่ดีและเหมาะสม	7. หน่วยงานของการวิเคราะห์เป็นเรื่อง “กระบวนการ” ดังนั้น จึงยืดหยุ่น เล็ก – ใหญ่ ขึ้นอยู่กับปฏิบัติการของเครือข่าย มีหลายมิติ ผลลัพธ์สามารถกำหนดและออกแบบได้โดยอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตประเด็นการศึกษา

1. ทิศทางสังคมของพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
3. แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
4. แนวทางในการพัฒนาอำเภอภักดีพัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

คำถามวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเมื่อพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ เป็นอย่างไร
2. แนวทางในการป้องกัน แก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ ควรเป็นอย่างไร
3. ทิศทางและแนวทางการพัฒนาอำเภอภักดีพัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรเป็นอย่างไร

ขอบเขตพื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ตำบลวัดจันทร์ และพื้นที่ตำบลแจ่มหลวง อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

กลุ่มเป้าหมาย

1. แกนนำชุมชนปกากะญอมือเจคี จาก 7-9 หมู่บ้านจำนวน 30 คน
2. ผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ จำนวน 10 คนที่ประกอบด้วย

ตัวแทนเครือข่ายคริสตจักรภาคมือเจคี

ตัวแทนมูลนิธิการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวแทนบุคลากรอำเภอภักดีพัฒนา

ตัวแทนเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย

ตัวแทนเครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

หน่วยป้องกันรักษาป่า ชม.ที่17 (วัดจันทร์)

ตัวแทนศูนย์ประสานงานเยาวชนคาทอลิก สังคมลพบุรีเชียงใหม่

ตัวแทนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์

ตัวแทนจากสมาคมปกากะญอเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

ตัวแทนนักวิชาการมหาวิทยาลัยแม่โจ้และศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์

แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ข้อมูลประกอบไปด้วย 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากตัวบุคคล ข้อมูลได้แก่

1. แกนนำชุมชนปกากะญอมือเจ๊ะจ๊ะ จาก 7-9 หมู่บ้านจำนวน 30 คน
2. ผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ จำนวน 10 คนที่

ประกอบด้วย

วิธีเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลนั้น จะเก็บข้อมูลตามการจัดเวทีตามแผนงานดังต่อไปนี้

แผนงาน และวิธีการดำเนินการ

แผนงานในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และตอบสนองโจทย์ นั้นประกอบด้วยแผนงานขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอนใหญ่ ดังนี้

1. แผนงานขั้น การติดต่อประสานงานและการเตรียมการ

เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเกิดรูปธรรมและได้ผลตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ การเตรียมความพร้อมทั้งในระดับพื้นที่ และในส่วนของกระบวนการ จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้การประสานชุมชน 7- 9 ชุมชน จากพื้นที่ 3 ตำบล โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีการะใจหรือจิตอาสา มีความพร้อม ที่มองเห็นสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่และเกิดความเป็นห่วง จินนำไปสู่ความตระหนักที่อยากลุกขึ้นมาร่วมกันแสวงหาแนวทางออกของปัญหาและนำไปสู่การลงมือปฏิบัติกรอย่างเป็นรูปธรรมออกมาในพื้นที่ชุมชนของตน จำนวน ไม่เกิน 30 คน แต่ไม่น้อยกว่า 20 คน ในการประสานงานนี้ได้อาศัยทั้งความสัมพันธ์ส่วนตัวของทีมวิจัยในการประสานงานโดยการบอกกล่าว มีการประสานผ่านทางโทรศัพท์ มีการประสานงานผ่านองค์กรภาคีในพื้นที่ทั้งที่เป็นองค์กรทางศาสนา องค์กรภาครัฐ เช่น อบต. องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ซึ่งได้มีการเชิญทั้งด้วยวาจา ด้วยโทรศัพท์ และผ่านทางจดหมายเชิญอย่างเป็นทางการ

การประสานองค์การภาคีเครือข่าย องค์การภาคีเครือข่ายที่ประสานมาร่วมเวทีทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยพิจารณาจากความพร้อมในการขับเคลื่อนร่วมกันโดยมีชุมชนเป็นแกนหลัก โดยพร้อมจะเข้ามาหนุนเสริมชุมชนทั้งในบทบาทแนวร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ พี่เลี้ยงและผู้สนับสนุนทั้งด้านความคิดและทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนงานของชุมชน การเตรียมเวที การเตรียมการสำหรับสถานที่จัดงานเพื่อให้สถานที่ที่จัดเวทีมีความเหมาะสมและสะดวกต่อกิจกรรม ต่อการเดินทางของกลุ่มเป้าหมาย และสะดวกต่อการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการจัดเวทีด้วย คือต้องเป็นชุมชนที่กลุ่มเป้าหมายเดินทางได้อย่างสะดวก และที่สำคัญเป็นชุมชนที่จะมีการสร้างศูนย์ราชการอำเภออยู่ที่นี่ จึงเป็นการมาเพื่อแสดงให้เห็นพลังของชุมชนในการเป็นห่วงพื้นที่วัฒนธรรม และทรัพยากรของชุมชน ให้มีการพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสมกับความ เป็นท้องถิ่น

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ

รายชื่อบุคคล องค์การต่างๆ ที่พร้อมจะเข้าร่วมกระบวนการวิเคราะห์คาดการณ์การเปลี่ยนแปลง และค้นหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่มือเจะคี (ขุนน้ำแจ่ม) ที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอ

2. การดำเนินการจัดเวที ครั้งที่ 1 “ทบทวนอดีต เพื่อก้าวสู่ออนาคต การพัฒนาพื้นที่มือเจะคี”

การจัดเวทีครั้งแรกเป็นเวทีทบทวนอดีต วิเคราะห์ปัจจุบัน และกำหนดอนาคต โดยใช้เวทีเสวนาอย่างมีส่วนร่วม มีทั้งการเสวนากลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้มีการนำเสนอแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอย่างทั่วถึง

โดยเริ่มจากทุนเดิมของแต่ละชุมชนและภาคีที่เข้ามาร่วมว่ามีอะไรบ้างที่ยังหลงเหลืออยู่ ที่พอเป็นเชื้อตั้งต้นในการขับเคลื่อนชุมชนต่อไป ต่อด้วยการวิเคราะห์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อคน ต่อวัฒนธรรม ต่อชุมชน ต่อทรัพยากรธรรมชาติ จากการที่อำเภอใหม่เข้ามา ซึ่งจะทำให้เห็นประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากนั้นเป็นการร่วมกันแสวงหาทางออก รวมไปถึงการนำเสนอประเด็นและทิศทางในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ปัญหาของแต่ละชุมชน ทั้งนี้เพื่อเชื่อมเครือข่ายกับภาคีที่เข้ามาร่วมให้เห็นภาพช่องทาง และความเป็นไปได้ที่จะเกิดร่องในการขับเคลื่อนร่วมกัน แล้วจัดทำข้อสรุปข้อมูลเบื้องต้น จัดหมวดหมู่ชุมชนและภาคีที่อยู่ในร่องเดียวกันตามประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้องกันระหว่างชุมชนกับภาคี และสามารถระบุประเด็น ทิศทาง ตัวคนที่ขับเคลื่อน (ชุมชน) และภาคีที่จะมาร่วมขับเคลื่อนในทิศทางในประเด็น

นั้นๆ ได้ เพื่อเตรียมแผนงานในขั้นต่อไปแล้วมานำเสนอต่อในเวทีครั้งที่ 2 โดยขั้นตอนนี้จะเชิญผู้รู้ มาช่วยประมวลเวทีเพื่อจะได้ข้อสรุปที่ชัดเจนรัดกุมยิ่งขึ้น

สิ่งที่มุ่งจะให้เกิดขึ้นจากเวที

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับทุนทางสังคมของพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม)
2. ข้อมูล ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับเป็นอำเภอ
3. ข้อมูลข้อเสนอ ทิศทางการขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในพื้นที่
4. กรอบประเด็นในการศึกษาฐานในพื้นที่อื่น เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมื่อพื้นที่ถูกยกระดับให้กลายเป็นอำเภอ

3. การดำเนินการจัดเวทีครั้งที่ 2 “กำหนดวาระและประกาศวิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่มือเจคี (อำเภอภักดีพัฒนา)”

การจัดเวทีครั้งที่ 2 วิธีการเหมือนกับเวทีครั้งที่หนึ่ง เพียงแต่ขยับจังหวะก้าวให้เคลื่อนไปข้างหน้าอีกขั้นหนึ่ง โดยเป็นการเสวนาร่วมกันของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ชุมชนที่ประกอบด้วยตัวบุคคลที่จะขับเคลื่อน ภาวคิที่จะมาร่วมขับเคลื่อน ตามประเด็นและทิศทางการที่จะขับเคลื่อนจากแนวทางเมื่อการจัดเวทีครั้งที่ 1 ที่ผ่านมาสอดคล้องกับข้อมูลบทเรียน ประสบการณ์ที่ได้รับมาจากการศึกษาฐานมาแลกเปลี่ยน มาระดมยกระดับความคิดเพื่อยกระดับข้อมูล และพัฒนาเป็นแผนงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม ทั้งตัวบุคคลในชุมชนที่จะขับเคลื่อนและภาวคิที่จะมาร่วมขับเคลื่อนร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาจิตวิทยวิจัยหรือการพัฒนาโครงการพัฒนา รวมถึงการเตรียมชุมชน เตรียมทีมวิจัยชาวบ้าน เพื่อวางแผนและพัฒนาไปสู่งานวิจัยหรืองานพัฒนาเต็มรูปแบบของพื้นที่ชุมชนปกาสะญอมือเจคีอย่างมีระบบและเป็นรูปธรรมต่อไป โดยมีการเติมความรู้ด้านกระบวนการ จากผู้ทรงคุณวุฒิจากภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ บริการกระบวนการ และผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิจัยชาวบ้านมาร่วมประมวลเวที

สิ่งที่มุ่งหวังจะให้เกิดขึ้น

1. คำประกาศทิศทางการพัฒนาอำเภอภักดีพัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกาสะญอมือเจคีโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
2. ข้อเสนอแผนการพัฒนาและแผนการวิจัยเพื่อพัฒนาและจัดการปัญหาของพื้นที่

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ใช้หลักการดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยใช้วิธีการ ดังนี้

การจัดระเบียบข้อมูล เป็นการจัดข้อมูลให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ซึ่งนักวิจัยทำการแยกข้อมูล โดยใช้เกณฑ์ในการจัดระเบียบข้อมูล โดยยึดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยเป็นหลัก โดยจัดกลุ่มข้อมูลในประเด็นใหญ่ ๆ ก่อน ซึ่งแต่ละประเด็นหลักมีประเด็นย่อย ๆ ไปอีก การจัดกลุ่มข้อมูลตามขอบเขตเนื้อหาที่ได้กำหนด เนื่องจากเครื่องมือที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บข้อมูลมีหลายประเภท ดังนั้น การจัดระเบียบของข้อมูลที่ได้มาแต่ละประเภทจึงมีความสำคัญที่นักวิจัยต้องการนำเสนอไว้เพื่อให้เห็นวิธีการในการจัดเก็บข้อมูลโดยละเอียดในแต่ละวิธี คือ

1) การบันทึกข้อมูล นักวิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลอย่างย่อในประเด็นที่สำคัญตามหัวข้อที่กำหนดไว้และที่มีได้กำหนดไว้ ซึ่งภายหลังจากเสร็จกิจกรรมแต่ละกิจกรรม นักวิจัยนำมาเรียบเรียงความคิดและข้อมูลในเรื่องนั้นๆ อีกครั้งเพื่อเขียนข้อมูลในรูปของการพรรณนาให้เห็นครอบคลุมในประเด็นหลัก

2) การสรุปเนื้อหาจากวิธีใช้ Mind mapping ข้อมูลที่ปรากฏใน Mind mapping นั้นจะเป็นเพียงวลีสั้น ๆ กระชับ ที่ปรากฏในแต่ละสาขาที่แตกแขนงไปได้มากมายตามข้อมูลที่เกิดขึ้น การสรุป Mind mapping นักวิจัยจะต้องนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ในประเด็นหลัก ๆ ก่อนแล้วค่อยระบุหัวข้อย่อย ๆ ลงไปตามลำดับ โดยเขียนบรรยายเชิงพรรณนา และมีบทสรุปข้อมูลในตอนท้ายทุกครั้ง

ผู้วิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทีมวิจัยจะเป็นผู้วิเคราะห์ร่วมกัน รวมถึงตั้งคำถามและพิจารณาข้อมูลที่วิจัยสรุปได้ว่าจะสามารถตอบคำถามและวัตถุประสงค์การวิจัยได้หรือไม่ อย่างไร อย่างสม่าเสมอ เมื่อทีมวิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยใช้แนวคิดต่าง ๆ ดังที่ได้เสนอมาในแต่ละหัวข้อ/ประเด็น จากนั้นทีมวิจัยก็จะนำข้อมูลที่ผ่านมาการวิเคราะห์แล้วเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและวิเคราะห์สรุปขั้นสุดท้ายร่วมกันเพื่อเขียนเป็นรายงานเป็นลำดับต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทของผลการวิจัยนี้จะนำเสนอเป็น สามตอน คือ ตอนแรกเป็นสภาพบริบททั่วไปของพื้นที่ ตอนที่สองเป็นผลของการวิจัย และตอนที่สามคือผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบททั่วไปของพื้นที่

ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนมือเจ๊ะคี เป็นพื้นที่ที่ประกอบด้วย ตำบลแจ่มหลวง ตำบลบ้านจันทร์ ตำบลแม่แดด ซึ่งปัจจุบันถูกยกระดับเป็น อำเภอภักดีโกศลพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ในบริเวณพื้นที่มือเจ๊ะคี หมายถึงพื้นที่ขุนแม่แจ่ม หรือลุ่มน้ำแจ่มตอนบนในเขตเทือกเขาดอยอินทนนท์โดยมีความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลประมาณ 800 – 1,400 เมตร สภาพพื้นที่เป็นหุบเขาสลับที่ราบสูงซึ่งมือเจ๊ะคีเป็นพื้นที่ที่ถูกยกระดับเป็นอำเภอใหม่เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2553 ตั้งอยู่ตะวันตกเฉียงทางทิศเหนือของจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่แจ่ม โดยมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

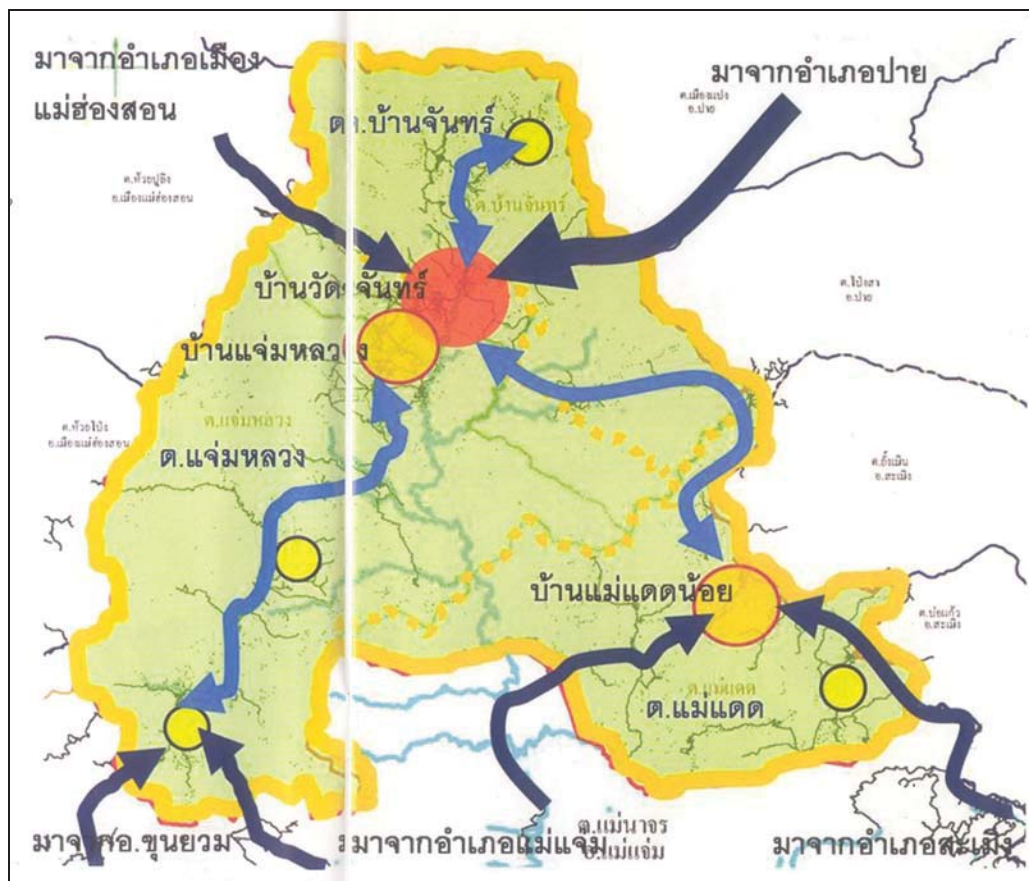
ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอขุนยวมและอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แผนที่จังหวัดเชียงใหม่ระบุพื้นที่อำเภอภักดีโกศลพัฒนา

แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมเข้าสู่มือเจ๊ะคิ ที่มา กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิอากาศ

มือเจ๊ะคิในพื้นที่ตำบลแจ่มหลวง มีสภาพภูมิอากาศและปริมาณน้ำฝนแปรปรวน ปริมาณน้ำฝนอยู่ระหว่าง 2,000 – 2,600 มิลลิเมตรต่อปี ในช่วงฤดูหนาวบางปีมีอุณหภูมิต่ำสุด จนเกือบถึงจุดเยือกแข็งประมาณ 0 องศา ถึง -2 องศา (รอยต่อมูเสคีน้า 1-2)

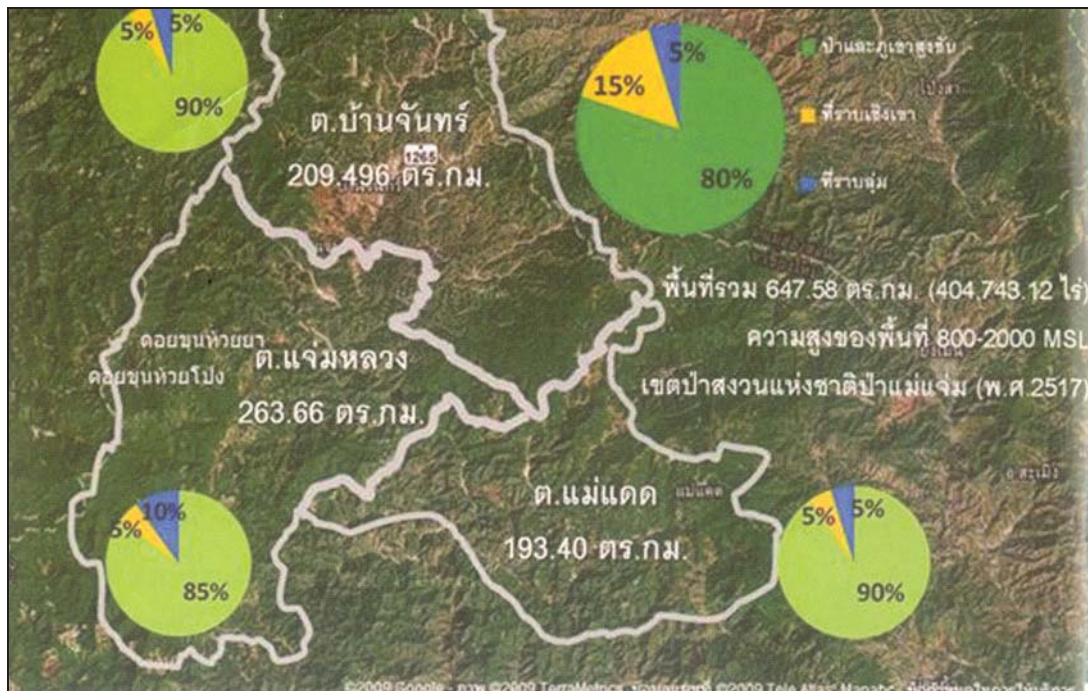
ขนาดพื้นที่

ขนาดพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 647.58 ตารางกิโลเมตร หรือ 404,737.50 ไร่

ความสูงของพื้นที่ 800 – 2,000 MSL

โดยแบ่งแยกพื้นที่ 3 ตำบลได้ดังนี้

ตำบลแจ่มหลวง	263.66	ตารางกิโลเมตร
ตำบลบ้านจันทร	209.496	ตารางกิโลเมตร
ตำบลแม่แดด	193.40	ตารางกิโลเมตร

แผนที่แสดงขนาดพื้นที่รายตำบลมือจะคี ^{ที่มา กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย}

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

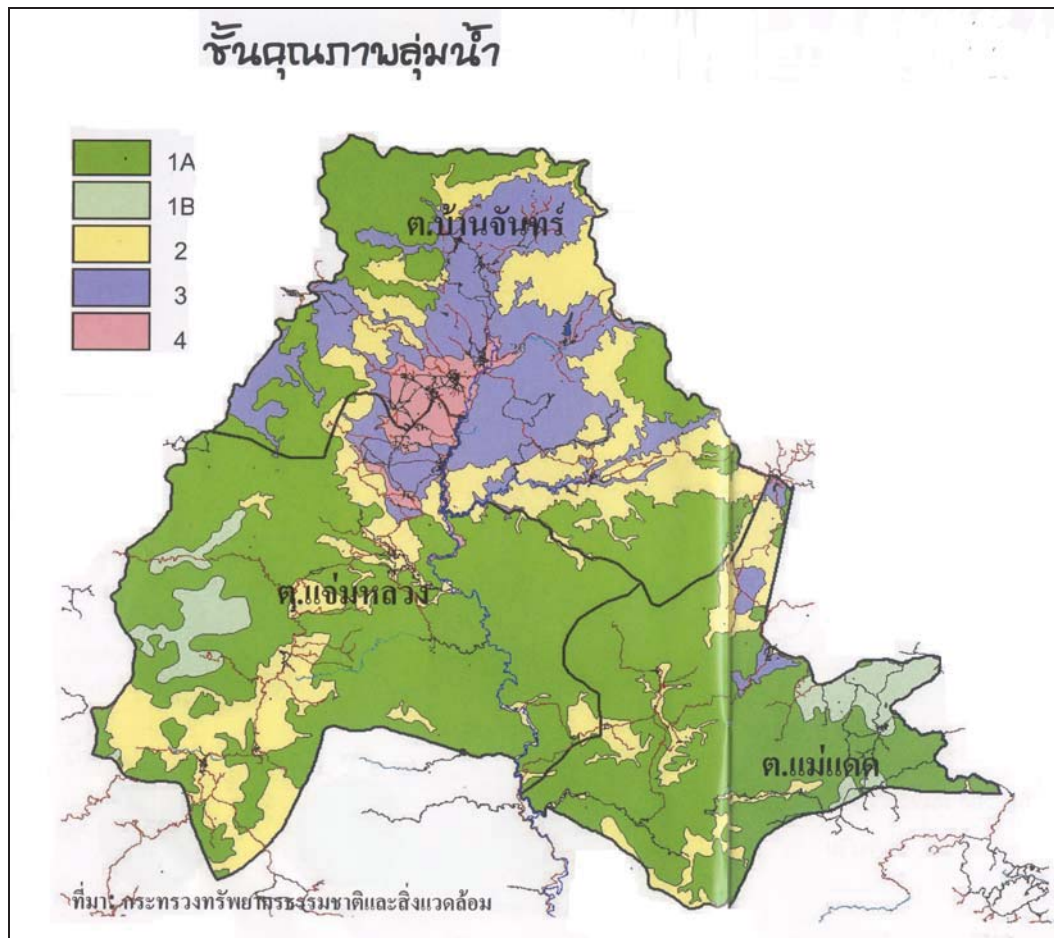
1A ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะพื้นที่ป่าไม้เป็นรูปแบบอื่นอย่างเด็ดขาดทุกกรณี ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้เป็นพื้นที่ป่าไม้เป็นรูปแบบอื่นอย่างเด็ดขาดทุกกรณี ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำไม่อนุญาติให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานใช้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A อีกไม่ว่ากรณีใด

1B ในกรณีที่ต้องมีการก่อสร้างถนนผ่านหรือการทำเหมืองแร่หน่วยงานรับผิดชอบจะต้องควบคุมการชะล้างพังทลายของดิน และกรณีส่วนราชการใดมีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้ต้องจัดทำ EIA เสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเพื่อพิจารณา

2 กำหนดให้ใช้พื้นที่ในกิจการป่าไม้ เหมืองแร่ แต่ต้องควบคุมวิธีการปฏิบัติในการใช้ที่ดินอย่างเข้มงวดกวดขันและการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางด้านการเกษตรกรรมควรหลีกเลี่ยงอย่างเด็ดขาด

3 กำหนดให้ใช้พื้นที่ในกิจกรรมป่าไม้ เหมืองแร่ กสิกรรมหรือกิจการอื่น แต่ต้องมีการควบคุมวิธีการปฏิบัติอย่างเข้มงวดให้เป็นไปตามหลักอนุรักษ์ดินและน้ำ

4 กำหนดให้ใช้พื้นที่ทุกกิจกรรม แต่หากใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม ต้องเป็นบริเวณที่มีความลาดชันเกิน 28 เปอร์เซ็นต์ และต้องมีการวางแผนใช้ที่ดินตามมาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ประชากร

ประชากรในพื้นที่มือเจดีย์ ทั้งหมด 10,574 คน (พ.ศ. 2552) ประกอบด้วยชุมชนเผ่า ปกาเกอะญอ เผ่าม้ง และเผ่าลีซู

แหล่งน้ำ

ชาวปกาเกอะญอมือเจดีย์ได้อาศัยแหล่งน้ำจากแม่น้ำแจ่มและลำห้วยสาขาซึ่งมีกว่า 40 สาย ในอดีตลำห้วยเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์ และฝนตกต้องตามฤดูกาล นับตั้งแต่เดือน พฤษภาคมเป็นต้นไปฝนเริ่มตกแล้ว ชาวมือเจดีย์จึงสามารถใช้ประโยชน์จากลำห้วยทั้งสองสายได้ ทั้งในการอุปโภค บริโภค และทำการเกษตรกรรม คือ ทำนา ทำสวน ได้อย่างพอเพียง โดยมีการขุด บ่อน้ำตื้นและการจัดการน้ำในระบบเหมืองฝาย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่ มากมาย เช่น กบ เขียด ปลาไหล ฯลฯ ปัจจุบันลำห้วยทั้งสองสายนี้มีสภาพปริมาณน้ำที่ลดลงและ ขาดแคลนน้ำโดยเฉพาะช่วงหน้าแล้ง จะมีปริมาณน้ำไหลมากเฉพาะในช่วงฤดูฝน เนื่องจาก ประสบปัญหาความแห้งแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล มีการทำการเกษตรที่เพิ่มขึ้น ปัจจัยเหล่านี้

เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้แหล่งน้ำในชุมชนประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ และพอถึงช่วงฤดูการทำนาส่งผลทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำนาและการทำสวนและอื่น ๆ

สภาพป่า

ระบบนิเวศของป่าสนในเขตมือเจะคี เป็นป่าสนธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งของประเทศไทย (ตำบลแจ่มหลวงเป็นตำบลที่แยกมาจากตำบลจันทรเดิม: ผู้เขียน) ประกอบด้วย ป่าดิบเขา ป่าเต็งรัง ป่าเต็งรังผสมป่าสน และป่าสน แต่โดยทั่วไปจะมีสภาพเป็นป่าสนปกคลุมทั้งสองใบ และสนสามใบ ทั้งสนสองใบและสนสามใบในสภาพที่ปกคลุมนั้น ไม่นิยมล่าต้นเปลา ตราสูงใหญ่ เรือนยอดโผล่สูงบริเวณพื้นล่างจะพบว่าประกอบไปด้วยไม้เต็ง ไม้รัง ไม้เหียง ไม้พลวง ไม้กอ ไม้แฉะ ไม้เปา ขึ้นแทรกโดยไม้พันธุ์ไม้เหล่านี้จะมีชั้นยอดสูงน้อยกว่าไม้สนประมาณ 3 ใน 4 ขณะเดียวกันก็มีหญ้าเป็นพืชชั้นล่างและมีปุงเป้ง (พืชตระกูลหน่อ) ซึ่งเป็นต้นหญ้าชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมกินหน่อเป็นอาหาร

บริเวณป่าสนในเขตมือเจะคี จึงเป็นเสมือนรอยต่อที่เชื่อมระหว่างป่าดิบเขา และป่าเต็งรัง โดยป่าดิบเขาจะมีลักษณะการกระจายตัวจากที่สูงลงมา ขณะที่ป่าเต็งรังกระจายจากที่ต่ำกว่าขึ้นไป ในลักษณะเช่นนี้ ส่งผลให้พื้นที่ป่าสนในตำบลแจ่มหลวงเป็นป่าสนที่มีความสวยงามและเมื่อต่อเข้ากับป่าสนตำบลบ้านจันทรรวมเรียกว่า "เขตมือเจะคี" จึงเป็นป่าสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นเขตที่สังคมพืชต่างชนิดกันสามารถเชื่อมถึงกันได้ และมีความหลากหลายทางชีวภาพสูง

ความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศป่าสนมือเจะคีทำให้ชาวปกากะญอในพื้นที่และคนพื้นราบได้พึ่งพาใช้ประโยชน์จากป่าในฐานะที่เป็นแหล่งกำเนิดต้นลำห้วยที่ไหลหล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนทั้งด้านการอุปโภคบริโภค การทำเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ที่ดินในเขตป่ายังถูกใช้เป็นที่ทำไร่หมุนเวียน ปลูกข้าวไร่ พัก แฝง เผือก มัน ข้าวโพด และพืชอาหารชนิดอื่น ๆ ขณะเดียวกันพื้นที่ป่าสน มือเจะคียังมีความสำคัญในแง่ที่เป็นแหล่งปัจจัยชีของคนในชุมชน ชาวบ้านสามารถหาเห็ด หน่อไม้ ลูกก่อ ของป่า พืชผัก มาทำเป็นอาหารหรือสมุนไพร และถ้าหากมีจำนวนมากก็นำไปขายเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน นอกจากนั้นชาวบ้านยังเก็บเศษกิ่งไม้มาทำฟืน เนื้อไม้จากต้นสามใบมาทำก่อสร้างบ้านเรือนหรือเป็นไม้หลักในการซ่อมแซมเหมืองฝาย รวมไปถึงการใช้พื้นที่ป่าสนเป็นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ อาทิ เช่น วัว ควาย ซึ่งจะเลี้ยงแบบปล่อยให้ไปหากินเองตามธรรมชาติ

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

“ชนเผ่าปกาเกอะญอ มีการแบ่งป่าออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้”

- **ป่าหวงห้าม** ลักษณะป่าจะมีต้นไม้ที่ขนาดเท่า ๆ กันจำนวนมากและเป็นต้นไม้ที่โตเต็มที่แล้ว มักเป็นป่าต้นน้ำลำธารจะไม่มีใครกล้าเข้าไปทำไร่หรือแม้แต่ตัดต้นไม้

- **ป่าเขาน้ำล้อม** เป็นป่าที่อยู่บนเนินเขาที่มีลำห้วยสองสายไหลล้อมรอบและบรรจบกัน มีข้อห้ามว่าห้ามเข้าไปทำประโยชน์และใช้สอยใด ๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งหมู่บ้านจะไม่สามารถทำได้เลย

- **ป่าที่ราบเขาล้อม** ป่าต้นน้ำลำธารก็ดี ป่าที่ราบลุ่ม ลำห้วยที่มีเขาล้อมรอบก็ดี ชนเผ่าปกาเกอะญอถือเป็นเขตป่าหวงห้ามด้วยเช่นกัน

- **ป่าเดปอ** วัฒนธรรมการเกิดของชุมชนปกาเกอะญอ ตามวัฒนธรรมปกาเกอะญอ แต่ละชุมชนจะมีป่าสะดือที่เอาสะดือของคนเกิดใหม่ไปผูกกับต้นไม้เรียกว่า “ปก่า เด ปอ” แต่ละคนจะมีหนึ่งต้นเป็นต้นไม้ที่เป็นขวัญของชีวิตอยู่ที่นั่น เป็นพื้นที่สาธารณะเป็นป่าอนุรักษ์ในชุมชนที่เชื่อมคนกับทรัพยากรธรรมชาติให้มีความผูกพัน ต้องดูแลซึ่งกันและกัน เพราะหากต้นสะดือของตนถูกตัดไปเมื่อใด เจ้าของต้นสะดือนั้น อาจจะเจ็บป่วย หรือเสียชีวิตได้ และที่สำคัญทุกคนมีขวัญหรือวิญญาณอยู่ในป่าสะดือเดียวกัน นั่นคือ ความเป็นชุมชนเดียวกัน แม้ว่าคนคนนั้นจะไปอยู่ที่ใดก็ตามแต่ป่าสะดือจะเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่รวมเอาขวัญและคนให้ยังอยู่ที่ชุมชนในผืนป่าเดียวกัน

- **ป่าดำชั่วไซ** วัฒนธรรมพื้นที่คนตายของชุมชนปกาเกอะญอ คนปกาเกอะญอนอกจากมีป่าสำหรับคนเกิดแล้ว ยังมีป่าที่มีความสำคัญที่ไม่ได้อยู่ไปกว่ากันอีกป่าหนึ่งคือ ป่าช้า ป่าสำหรับคนตายเรียกว่า “ดำ สว่า ไซ” ป่าผืนนี้ไม่สามารถที่จะนำทรัพยากรที่อยู่ในอาณาบริเวณนั้นมาใช้ประโยชน์เพื่อคนมีชีวิตโดยเด็ดขาด เว้นแต่จะนำมาใช้เพื่อคนตายเท่านั้น เช่น ทำโลงศพ หรือทำราวแบกศพ หากนำมาใช้ผิดวัตถุประสงค์อาจส่งผลร้ายต่อผลในทางที่ไม่ดีต่อชุมชน เช่น จะเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันในชุมชน เกิดโรคร้าย เกิดอุบัติเหตุ เกิดภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตของคนในชุมชน สัตว์เลี้ยง ตลอดจนชีวิตของคนในชุมชน แต่ปัจจุบัน ดำ สว่า ไซ ของชุมชนบ้านใหม่พัฒนาได้ถูกคนภายนอกเข้ามาบุกรุกทำให้ที่ ดำ สว่า ไซ ลดลง ซึ่งคนในชุมชนเองเกรงว่าจะส่งผลทำให้ชุมชนเดือดร้อนตามหลักความเชื่อจารีตของคนปกาเกอะญอในอดีตที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ทางคณะกรรมการชุมชนปกาเกอะญอบ้านใหม่พัฒนา จึงต้องการฟื้นความทรงจำ ฟื้นความเชื่อ ฟื้นจิตสำนึกของคนในชุมชนให้กลับมาตระหนักร่วมกันอีกครั้งถึงความสำคัญของผืนป่าความเชื่อตามวิถีชุมชนปกาเกอะญอแห่งนี้

การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

- **แม่น้ำลำธาร** ทุกสายมีเจ้าของชนเผ่าปกาเกอะญอ เรียกว่า “นาที” หรือ “ทีเก่อจา” หมายความว่า “ขวัญน้ำ” หรือ “เทพแห่งน้ำ” หากผู้ใดต้องการใช้น้ำต้องมีการทำพิธีขออนุญาต หากไม่ขออนุญาตจะถือว่าขโมย หรือหากทำสิ่งไม่ดีต่อแม่น้ำลำธาร จะส่งผลทำให้เทพแห่งน้ำลงโทษผู้นั้น
- **น้ำลอด** คือ ลำห้วยหรือแม่น้ำที่ลอดเข้าถ้ำหรือภูเขาเข้าไปเชื่อกันว่าน้ำลอดนี้มีเจ้าของที่เป็นภูหรือเทวารักษ์ก็ได้
- **ตาน้ำผุด** เป็นแหล่งกำเนิดของแม่น้ำตามธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ บางแห่งใหญ่จนสามารถไหลลงมาเป็นลำห้วยได้เลย บริเวณรอบ ๆ จะมีต้นไม้ขึ้นมากมาย ห้ามผู้ใดมารบกวนและทำลายต้นไม้ในบริเวณนี้
- **โป่ง** เป็นแหล่งธาตุอาหารประเภทเกลือของสัตว์ป่า ห้ามการตัดไม้บริเวณรอบ ๆ โป่ง

การอนุรักษ์สัตว์ป่า สัตว์ป่าทุกชนิด เชื่อว่ามีเจ้าของคอยติดตามตัวและคอยคุ้มครองดูแล

ความเชื่อและการนับถือศาสนา

ชาวปกาเกอะญอมือजेकी ในอดีตส่วนใหญ่จะนับถือผีผสมผสานกับการนับถือศาสนาพุทธ ในอดีตชาวปกาเกอะญอมีความเชื่อว่าสถานที่ทุกหนแห่งในธรรมชาติมีอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งสถิตเป็นเจ้าของคอยควบคุมดูแลรักษาอยู่ทั้งสิ้น นับตั้งแต่ดิน น้ำ ป่า เหมืองฝาย ต้นไม้ ถ้ำ ฯลฯ ซึ่งในสถานที่ดังกล่าว ชาวบ้านจะให้ความเคารพเกรงกลัว ไม่กล้าเข้าไปล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ของสถานที่ เช่น มนุษย์จะสามารถติดต่อสื่อสารกับอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ได้โดยกระทำผ่านพิธีกรรม ในกรณีของชนเผ่าปกาเกอะญอจะมี ฮีโซ ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการติดต่อสื่อสารกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์และประกอบพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมที่สะท้อนความเชื่อเรื่องเทวารักษ์ของชาวปกาเกอะญอส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและการทำมาหากิน ขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยแนวคิดในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความสมดุลแก่สภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา เช่น พิธีกรรมการเกิด การตาย การเลี้ยงผีไร่ ผีฝาย ผีน้ำ

ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีการเกิดเมื่อมีเด็กปกากะญอเกิดขึ้นใหม่ในหมู่บ้าน บิดาของเด็กจะตัดสายรกที่ติดมากับสะดือของเด็กแล้วเอาใส่ในกระบอกไม้ไผ่ นำไปผูกติดกับต้นไม้ที่มีลำต้นแข็งแรงในบริเวณพื้นที่ป่าเดปอซึ่งปกากะญอเชื่อว่า "ขวัญ" ของเด็กทารกคนนั้นจะสิงสถิตอยู่กับต้นไม้ต้นนั้นตลอดไป ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายจากไป หากต้นไม้ถูกตัดโค่นทำลายลง จะทำให้ขวัญของเด็กล่องลอยไปอยู่ที่อื่น ส่งผลกระทบทำให้เจ้าของขวัญเกิดอาการเจ็บไข้ไม่สบายหรือประสบอุบัติเหตุร้ายแรงหรือภัยพิบัติต่าง ๆ ขึ้นได้ ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น ในกรณีที่หาผู้กระทำผิดได้ ชาวปกากะญอจะทำพิธีแก้ (หรือสะเดาะเคราะห์) เพื่อให้โทษหนักกลายเป็นเบา โดยผู้ที่กระทำผิดเข้าไปตัดต้นไม้ในป่าเดปอ ต้องทำพิธีขอขมาโดยนำไก่ 1 คู่ ไปเช่นไหว้ต้นไม้ต้นนั้นในบริเวณป่าเดปอ เพื่อกันว่าด้วยวิธีนี้จะช่วยเรียกขวัญของเด็กกลับคืนมาได้ หรือในกรณีการตายของสมาชิกในหมู่บ้านเกิดเสียชีวิตขึ้น ชาวปกากะญอก็จะมีกฎเกณฑ์ ห้ามสมาชิกในครอบครัวนั้นเข้าไปตัดไม้หรือล่าสัตว์ป่าเป็นระยะเวลา 1 เดือน ส่วนสมาชิกคนอื่นในหมู่บ้านก็ห้ามตัดไม้หรือล่าสัตว์ป่าเป็นระยะ 7 วัน เช่นกัน โดยเชื่อว่าขวัญหรือวิญญาณของผู้ตายกำลังถูกส่งไปเกิดในโลกของชีวิตหลังความตาย การเข้าไปเพื่อตัดไม้ ล่าสัตว์ป่าเท่ากับเป็นการขัดขวาง ทำลายดวงวิญญาณของผู้ตายไม่ให้ไปเกิดในภพนั้นได้

นอกจากนั้นความเชื่อ พิธีกรรมในการนับถือของชาวปกากะญอยังปรากฏชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากินโดยเฉพาะในด้านการทำเกษตรกรรม หรือมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ดังกล่าวพบว่าในแต่ละปีชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมเลี้ยงเทพขุนน้ำ เทพฝ่าย เทพไร่ เทพแห่งป่า เป็นประจำทุกปี โดยจะฆ่าไก่ หรือหมูเป็นเครื่องเซ่นไหว้ อันเป็นการแสดงความขอบคุณที่ผีเจ้าที่เหล่านั้น ช่วยคุ้มครองพืชพันธุ์ธัญญาหาร และสัตว์เลี้ยงให้อุดมสมบูรณ์และปลอดภัย

สำหรับความเชื่อในด้านการนับถือพุทธศาสนา ชุมชนมือเจคีในพื้นที่ลุ่มน้ำแจ่มตอนบนในอดีตมีศูนยรวมนจิตใจอยู่ที่วัดจันทร์ ซึ่งจากคำบอกเล่าของชาวบ้านในพื้นที่เชื่อกันว่า เป็นวัดเก่าแก่ของชุมชนชาวลัวะที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวมาก่อนเป็นผู้สร้างขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่เชื่อกันว่า วัดจันทร์มีอายุไม่ต่ำกว่า 600 ปี "วัดจันทร์" มีชื่อเป็นภาษาปกากะญอว่า "โชซอริ" มีความหมายว่า "วัดพระธาตุปฐม" สมัยก่อนชาวปกากะญอที่อยู่อาศัยในเขตลุ่มน้ำแจ่ม นิยมส่งบุตรหลานมาบวชเรียนศึกษาพระธรรม ณ ที่วัดแห่งนี้

ในยุคสมัยครุศรีวิชัย ต้นบุญแห่งลำนนาหรือที่ชาวปกากะญอเรียกว่า "เก่อจ่าพะโด" ซึ่งหมายถึง "ตุ้เจ้าใหญ่" ชาวปกากะญอในพื้นที่แม่แจ่มตอนบนได้เลื่อมใสศรัทธาต่อครุบาศรีวิชัยมาก มีหลักฐานว่า เมื่อครุบาศรีวิชัยทำการก่อสร้างถนนเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ขึ้นไปนมัสการพระบรมสารีริกธาตุได้อย่างสะดวก ปกากะญอในมือเจคีก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อสร้างถนนในครั้งนี้ด้วย (ไพบูลย์ เสงสุวรรณ วพ.หน้า 46)

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อในการนับถือผีและพุทธศาสนาของชาวปกากะญอเขตมือजेคีเปลี่ยนแปลงไปเมื่อประมาณ 50 - 60 ปีที่ผ่านมา เมื่อมีคณะมิชชันนารีชาวต่างชาติจากประเทศเนเธอร์แลนด์และชาวปกากะญอจากพื้นที่อื่น ได้เข้ามาในหมู่บ้านและนำเอาพระคัมภีร์คำสอนของคริสตศาสนาเข้ามาเผยแพร่ ซึ่งการเข้ามาของคณะมิชชันนารีในครั้งนั้นได้เข้ามาในรูปของการอุปถัมภ์ให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาและการค้า เช่น การสนับสนุนให้ทุนการศึกษาแก่ลูกหลานชาวมือजेคี การส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกกาแฟ นับตั้งแต่นั้นมาชาวปกากะญอเขตมือजेคีก็เริ่มปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีและความเข้าใจธรรมชาติ และหันมานับถือคริสตศาสนามากขึ้น

กบฏกับพิธีกรรมในการเลี้ยงผีที่เคยกระทำมาในอดีตมีความยุ่งยากและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ชาวบ้านบางคนเล่าว่า สมัยก่อนเมื่อมีการเลี้ยงผีในหมู่บ้านครั้งใด ลูกหลานชาวบ้านที่เป็นเด็กนักเรียนและได้ออกไปเรียนหนังสือในโรงเรียนนอกหมู่บ้านต้องกลับเข้ามาช่วยพิธีเลี้ยงผีตามประเพณีความเชื่อ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามาก ดังนั้นชาวบ้านจึงตัดสินใจเปลี่ยนศาสนาไปนับถือคริสตศาสนาแทน

ปัจจุบันชาวปกากะญอมือजेคีมีการนับถือทั้งพุทธศาสนาและคริสตศาสนาในสัดส่วนที่เท่ากัน

ลักษณะการปลูกบ้านเรือน

ชาวปกากะญอมือजेคีแรกเริ่มนั้น ส่วนใหญ่นิยมปลูกสร้างบ้านเรือนในที่ดินที่มีขนาดใหญ่ที่ประมาณ 2 งานถึง 1 ไร่ บ้านเรือนของชาวปกากะญอ มีลักษณะยกพื้น มีใต้ถุนสูงเสาเรือนนิยมใช้ไม้ตึงที่มีอยู่มากในท้องถิ่น ส่วนฝาห้องกันด้วยฟากไม้ไผ่หรือไม้สนที่ถูกเลื่อยเป็นแผ่นแล้ว หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือใบตองตึง แต่สำหรับผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี การปลูกบ้านในปัจจุบันจะใช้เสาและผนังบ้านเป็นปูนซีเมนต์ ส่วนหลังคามุงด้วยกระเบื้อง ขณะที่ตัวบ้านจะนิยมปลูกเป็นเรือน 2 ชั้น เลียนแบบคนพื้นราบในเมือง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือน แต่บางคนจะมีทั้งบ้านที่เป็นแบบปกากะญอและแบบคนพื้นราบ โดยบ้านแบบปกากะญอนั้นจะใช้เป็นห้องครัวและห้องรับแขก จะมีเตาไฟสำหรับใช้หุงต้มตั้งอยู่มุมใดมุมหนึ่งของบ้าน และจะใช้ผิงไฟคุยกับอาคันตุกะในยามหน้าหนาวและจะมีชานเรือนสำหรับพักผ่อน ตรงมุมใดมุมหนึ่งของชานเรือนจะเป็นที่วางน้ำดื่มหรือเป็นห้องนอนของแขกอาคันตุกะ ใกล้เคียง ๆ กันจะเป็นที่วางเครื่องครัว ส่วนที่ดินบริเวณโดยรอบตัวบ้านส่วนหนึ่งจะเป็นที่ตั้งยุ้งฉางเพื่อเก็บข้าวเปลือก ที่สำหรับปลูกพืชผักสวนครัว และกันเป็นคอกสำหรับเลี้ยงหมู

บ้านเรือนชาวปกากะญอแต่ละหลังจะปลูกอยู่ใกล้ ๆ กัน โดยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากพื้นที่ทำกิน คือ ที่นา ที่ไร่ เท่าใดนัก โดยมากจะมีระยะห่างที่ทำกินประมาณ 5

กิโลเมตร มีเพียงส่วนน้อยในบางครอบครัวเท่านั้นที่มีที่นา ที่ไร่ อยู่ห่างไกลไปจากบ้านที่ตนอาศัยอยู่ โดยได้บุกเบิกอยู่ลึกเข้าไปในหุบเขาห่างไกลจากหมู่บ้าน

ที่ดินทำกิน

จากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงแต่ไม่ชันเท่าใดนัก ทำให้ชาวมือเจจะต้องทำการเพาะปลูกข้าวไร่และทำนาดำเป็นหลักในการดำรงชีวิต ในการทำนาดำของชาวปกากะญอมือเจคือนั้นจะเป็นการทำนาดำแบบขั้นบันได ในอดีตนั้นชาวบ้านจะเริ่มจากการเข้าไปจับจองและบุกเบิกพื้นที่ก่อน โดยดูว่าพื้นที่บริเวณนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ เช่น มีความลาดชันน้อย อยู่ใกล้กับแม่น้ำ ลำห้วยมากน้อยเพียงใด สามารถที่ขุดร่องทำเหมืองฝายทดน้ำเข้าพื้นที่นาได้หรือไม่ ซึ่งเมื่อชาวบ้านเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมได้แล้ว ก็จะเชิญผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งเป็นผู้นำทางพิธีกรรมในหมู่บ้านมาทำพิธีและแสดงเครื่องหมายจับจองที่ดินทำกินผืนนั้น ผู้เฒ่าในหมู่บ้านจะคิบอกเราว่า เครื่องหมายนี้เป็นเครื่องหมายศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเราทำเครื่องหมายจับจองได้แล้ว ต่อมาจะมีบุคคลอื่นเข้ามาแย่งที่ดินทำกินผืนที่จับจองนั้นไปก็就会有ความผิดได้รับการประณามจากเพื่อนบ้านเนื่องจากไม่เคารพสิทธิของผู้อื่น สำหรับในหมู่บ้านมือเจพิธีกรรมแย่งที่ดินทำกินระหว่างชาวบ้านด้วยกันยังไม่เคยเกิดขึ้น ผืนนาแต่ละแห่ง ชาวบ้านมักตั้งชื่อนานั้นตามชื่อเรียกของลำห้วยในภาษาปกากะญอ เช่น นาห้วยแม่ผาปู นาห้วยงู นาห้วยทึบละ และนาห้วยโกะแซแย นาเกล็ดหอย เป็นต้น

สำหรับการเลือกพื้นที่ทำไร่หรือสวนจะไม่พิธีพิถันเท่ากับการเลือกที่นา ในที่ไร่ไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ราบเสมอไป แม้ในพื้นที่เชิงเขาที่มีความลาดเอียงก็สามารถใช้ทำไร่หมุนเวียนได้ แต่ที่สำคัญพื้นที่ไร่ข้าวต้องอยู่ห่างไกลจากบริเวณป่าต้นน้ำลำธาร ในสมัยที่มีประชากรน้อยชาวบ้านจะทำไร่ข้าวกันคนละแปลง แต่ปัจจุบันนับแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ละครอบครัวจึงมีการแบ่งซอยพื้นที่ทำกินให้ลูกหลานถือครองทำประโยชน์ในที่ดินมากขึ้นเป็นผลให้ที่ดินที่ใช้เพาะปลูกพืชไร่แต่ละแปลงมีขนาดเล็กลง ปัจจุบันการทำไร่แทบจะไม่มีแล้ว ยิ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2541 เมื่อโครงการหลวงมีนโยบายเข้าไปดำเนินงานในพื้นที่เขตมือเจคี ทางโครงการหลวงได้เข้าไปสนับสนุนส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาว เช่น พักทองญี่ปุ่น บ๊วย ท้อ แทนการเพาะปลูกไร่ข้าวในระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียนเช่นเดิม ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างเข้มข้นเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตในหมู่บ้าน ผลกระทบที่ชาวบ้านได้รับในเวลาต่อมาคือ ผืนดินที่ใช้เฉพาะปลูกเริ่มขาดคุณภาพ ทำให้ชาวบ้านต้องบุกเบิกพื้นที่ทำกินเพิ่มมากขึ้น หรือมิฉะนั้นก็จะเพาะปลูกซ้ำในที่ดินเดิมซึ่งก็ได้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค เป็นผลให้เกิดปัญหาความยากจน และหนี้สินตามมา

การใช้ประโยชน์ที่ดินปัจจุบัน

ป่าไม้และภูเขา	378,245 ไร่	การเกษตร	30,391 ไร่
ที่โล่ง/สาธารณะ	4,635 ไร่	ที่อยู่อาศัย	3,327 ไร่

เศรษฐกิจชุมชน

ในยุคสมัยที่ชุมชนปกากะญอเขตมือเจ๊ะคี ยังมีวิธีการผลิตแบบยังชีพ ชาวบ้านจะยึดอาชีพทำเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผักพื้นบ้าน หาชของป่าเป็นหลัก แต่ถ้าผลผลิตมีมากก็จะนำไปแบ่งปันให้กับญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน หรือบางทีก็นำไปแลกเปลี่ยนเป็นผลผลิตอื่นกับคนในหมู่บ้านภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองดังกล่าว ระบบการค้าแลกเปลี่ยนในรูปเงินตรายังไม่ค่อยมีบทบาทมากนักจนต่อมาเมื่อได้มีการตัดถนนเข้าหมู่บ้าน ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับโลกภายนอกมากขึ้น ระบบการผลิตของชาวบ้านจึงได้เปลี่ยนไปโดยหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขาย รายได้เฉลี่ยของประชากรประมาณ 25,000 บาท /ปี/ครัวเรือน ซึ่งรายได้หลักมาจากการปลูกข้าว การรับจ้างรายวัน และเลี้ยงสัตว์ ส่วนรายได้เสริมมาจากการปลูกไม้ผลและพืชผัก

การทำนา

ชาวปกากะญอมือเจ๊ะคีส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาดำแบบขั้นบันได วิธีการทำนาแบบขั้นบันได ชาวบ้านจะแบ่งใช้พื้นที่นาบางส่วนทำแปลงตกกล้าเสียก่อน จนเมื่อต้นกล้าเจริญเติบโตได้ขนาดแล้วจึงถอนกล้ามาปักดำในที่นาต่อไป

ในอดีตการไถนาของชาวบ้านจะนิยมใช้สัตว์เลี้ยง คือแรงงานควายไถนา แต่นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา ชาวมือเจ๊ะคี ได้เริ่มหันมาใช้รถไถนาแทนแรงงานควายมากขึ้น ซึ่งเมื่อผู้ศึกษาถามความรู้สึกของชาวบ้านโดยให้เปรียบเทียบถึงข้อดี ข้อเสียระหว่างการใช้แรงงานควายกับการใช้รถไถ ชาวบ้านบางคนบอกผู้ศึกษาว่า การใช้ควายดีกว่าใช้รถ เนื่องจากแรงงานควายทำให้คุณภาพดินยังดีอยู่เนื้อดินไม่แตก ขณะเดียวกันมูลสัตว์ที่ปล่อยลงสู่ท้องนา ก็จะเป็นปุ๋ยทำให้คุณภาพดินดี ส่งผลทำให้ต้นข้าว พืชผัก ในนาแข็งแรง เจริญงอกงามกว่าการใช้รถไถนา แต่ก็มีข้อดีคือ เป็นเครื่องช่วยทุ่นแรงไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยมากแต่ก็ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองมากเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเครื่องเสีย ต้องไปเช่ารถไถคนอื่นมาไถแทนซึ่งต้องเสียค่าเช่าเป็นจำนวนมาก

ขั้นตอนสำคัญในการทำนาอีกขั้นตอนหนึ่งคือ การปักดำต้นกล้าประมาณ 2 -3 วัน ก่อนถึงวันปักดำ เจ้าของนาจะถอนต้นกล้าเตรียมไว้ก่อนอย่างน้อย 1 วัน เมื่อถึงวันปักดำ สมาชิกในครอบครัวและบรรดาเครือญาติรวมทั้งลูกเขย หรือลูกชายที่แยกเรือนออกไปอยู่ข้างนอกแล้ว ตลอดจนเพื่อนบ้านที่มีผืนนาอยู่ใกล้ติดติดเป็นผืนเดียวกัน จะมาช่วยกันลงแขกปักดำต้นกล้าลงในที่นาของแต่ละคนจนแล้วเสร็จ โดยอาจกินเวลานานหลายวัน

เมื่อการปักดำต้นกล้าแล้วเสร็จ ช่วงระหว่างที่รอให้ต้นกล้าเจริญงอกงามเติบโตจนถึงฤดูการเก็บเกี่ยว ช่วงนี้จำเป็นต้องคอยดูแลให้ต้นข้าวได้รับน้ำในระดับที่เหมาะสมอยู่เสมอ ขณะเดียวกันก็ต้องคอยตรวจตราซ่อมแซมเหมืองฝายที่ชำรุดและช่วยกันขุดลำเหมืองทางเดินน้ำเพื่อให้สามารถท่อน้ำเข้าพื้นที่นาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เจ้าของนาแต่ละคนได้รับน้ำจากระบบเหมืองฝายอย่างทั่วถึงและยุติธรรม นอกจากนั้นในระหว่างที่ต้นข้าวกำลังเจริญเติบโต ชาวนาจะต้องคอยถอนหญ้า วัชพืชที่ชอขึ้นอยู่ในแปลงข้าว เพราะหากปล่อยทิ้งไว้ หญ้าและวัชพืชเหล่านี้จะแย่งอาหารจากต้นข้าว ทำให้ต้นข้าวไม่เจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่

ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงต้นเดือนธันวาคมซึ่งเป็นช่วงที่ต้นข้าวออกรวงแก่เหลืองอร่ามเต็มทั่วท้องนา เป็นสัญญาณว่าฤดูการเกี่ยวข้าว นวดข้าวมาถึงแล้ว งานเกี่ยวข้าวถือเป็นงานที่หนักมาก ดังนั้นเจ้าของนาแต่ละคนจึงจำเป็นต้องระดมเกณฑ์แรงงานสมาชิกในครัวเรือนญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านให้มาช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าวอีกครั้งหนึ่ง ข้าวที่ผ่านการเก็บเกี่ยวแล้วจะนำมากองรวมกัน ตากให้แห้ง จากนั้นจึงทำการนวดข้าวให้หลุดจากรวง ก่อนที่จะนำไปเก็บไว้ที่ยุ้งฉางต่อไป

การเลี้ยงสัตว์

สัตว์เลี้ยงที่ชาวปกากะญอนิยมเลี้ยงมาก สามารถพบเห็นได้แทบทุกหลังคาเรือน ได้แก่ วัว ควาย หมู และไก่พันธุ์พื้นเมือง โดยชาวปกากะญอมือเจ๊ะจ๊ะจะเลี้ยงไว้สำหรับบริโภคและประกอบพิธีกรรม เช่น ขึ้นบ้านใหม่ ขึ้นปีใหม่ แต่งงาน หรือ งานศพ เป็นต้น

บทบาทในการเลี้ยงหมูและไก่ของชาวปกากะญอจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ในอดีตนั้นชาวปกากะญอเลี้ยงแบบปล่อยให้สัตว์เลี้ยงออกไปหาอาหารกินเองตามธรรมชาติในพื้นที่บริเวณรอบ ๆ หมู่บ้าน อาทิ บริเวณป่าเหล่า จนกระทั่งเวลาเย็นก็จะต้อนหมูเข้าคอกแล้วให้อาหารกินเพียง 1 ครั้ง ใน 1 วัน ซึ่งอาหารหมูนั้นก็จะใช้พืชผักที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น หยวกกล้วยนำมาต้มผสมรำข้าว ปัจจุบันการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยให้ไปหากินเองตามธรรมชาติไม่สามารถกระทำได้อีกต่อไป เนื่องจากที่ดินบริเวณใกล้ ๆ หมู่บ้าน ถูกบุกเบิกเป็นที่นาเป็นที่ปลูกข้าวกิน ซึ่งหากปล่อยสัตว์เลี้ยงออกไปหากินตามเดิม สัตว์เลี้ยง เช่น หมู ไก่ ก็จะไปจิกกัดกินต้นข้าวในนาจนได้รับความเสียหาย นอกจากนั้นในปัจจุบัน ชาวมือเจ๊ะจ๊ะได้เปลี่ยนไปนิยมเลี้ยงหมูพันธุ์ผสมกับพันธุ์พื้นเมือง ลูกออกมาเป็นลูกผสม ดังนั้นการเลี้ยงก็จะใช้วิธีแบบขังไว้ในคอกและซื้ออาหารหมูสำเร็จรูปจากตัวเมืองเชียงใหม่มาให้หมูของตนเอง ส่วนไก่จะทำเล้าไว้ให้แต่ยังคงเลี้ยงแบบปล่อยให้ไปหากินเองตามธรรมชาติ

สำหรับสัตว์เลี้ยงประเภทวัว ควาย ในอดีตคนปกากะญอจะเลี้ยงเพื่อใช้เป็นแรงงาน เช่น ควายสำหรับการไถนา และวัวจะใช้เทียมเกวียนเพื่อขนข้าว สิ่งของ เครื่องใช้ในการเกษตร

ปัจจุบันเนื่องจากการนำเครื่องมือเทคโนโลยีที่เป็นเครื่องจักรกลต่างๆ เข้ามาจึงทำให้ แรงงานวัวควาย ถูกแทนที่ด้วยรถยนต์และรถไถนา การเลี้ยงวัว ควายจึงมีเป้าหมายเพื่อการค้ามากขึ้น โดยแรงงานควายจะใช้ไถนา ส่วนต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 โครงการพัฒนาชนบทของสหประชาการเฮอร์ริงแบ๊ปติส (KBC) ได้เข้ามาทำการส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงวัวพันธุ์ผสม ซึ่งการเลี้ยงวัวพันธุ์ผสมชาวบ้านจะเลี้ยงเป็นฝูงและเลี้ยงแบบปล่อยให้ไปหากินเองตามธรรมชาติ แต่ต้องคอยระวังไม่ให้สัตว์เลี้ยงวัว ควาย ไปกัดกินพืชผัก พืชไร่ ของบุคคลอื่น จนได้รับความเสียหาย

ในทรรณะของชาวบ้าน สัตว์เลี้ยงเหล่านี้ ได้แก่ วัว ควาย หมู ไก่ ถือเป็นเสมือนทรัพย์สินมีค่าของชาวบ้าน บางคนบอกว่าเป็นธนาคารที่มีชีวิต

การปกครองท้องถิ่น

ในยุคสมัยที่ชาวปากะเกอะเขตมือเจะคียังคงมีความเชื่อในการนับถือศาสนาดั้งเดิม ชาวบ้านจะให้ความเคารพนับถือผู้นำในระบบจารีตประเพณีอย่างมาก ผู้นำที่มีบทบาทสำคัญตามประเพณีคือ ฮีโซ (ผู้นำหมู่บ้าน) และกลุ่มผู้อาวุโสในหมู่บ้าน โดยตำแหน่งฮีโซเป็นตำแหน่งที่สืบทอดกันผ่านสายตระกูล ฮีโซจะเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ส่วนกลุ่มผู้อาวุโสในหมู่บ้านจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้านให้ทำหน้าที่หลักในการบริหารปกครองท้องถิ่น หรือจัดระเบียบสังคมของชุมชน

จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านคนหนึ่ง เล่าให้ฟังว่า ในยุคที่มีวิถีการผลิตแบบพึ่งตนเอง และมีความเป็นอยู่เรียบง่าย ชาวบ้านในหมู่บ้านทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ จะให้ความเคารพนับถือ ฮีโซ ซึ่งเป็นผู้นำตามธรรมชาติ และผู้อาวุโสในหมู่บ้านมาก อย่างไรก็ตามในสมัยก่อน ชาวบ้านจะมีความรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันมาก มีความเคารพนับถือกันเหมือนพี่น้อง ดังนั้นปัญหาการกระทบกระทั่งกัน จนถึงขั้นมีการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในหมู่บ้านจึงไม่ค่อยจะเกิดขึ้น กรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น สัตว์เลี้ยงของลูกบ้านบางคนเข้าไปกัดกินพืชผัก หรือต้นข้าวในไร่นาของผู้อื่นได้รับความเสียหาย หรือมีฉะนั้นก็เป็นปัญหาการละเมิดกฎเกณฑ์ทางจารีตประเพณีความเชื่อ เช่น มีปัญหาการลักขโมย ปัญหาชู้สาว หรือหนุ่มสาวในหมู่บ้านมีการกระทำผิดจารีตประเพณี ความผิดเหล่านี้ชาวบ้านจะมีวิธีแก้ไขปัญหาปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหากรณีพิพาทที่เกิดขึ้นโดยมีผู้นำตามประเพณีคือ ฮีโซ และกลุ่มผู้อาวุโส ทำหน้าที่พิพากษาคัดสินคดีที่เกิดขึ้นร่วมกัน

อย่างไรก็ตามอำนาจการบริหารปกครองท้องถิ่นของผู้นำตามจารีตประเพณีในชุมชนปากะเกอะเขตมือเจะคีก็ได้ต้องเปลี่ยนไป ได้มีความพยายามที่จะรวมศูนย์อำนาจการปกครองท้องถิ่นให้ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ โดยได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่นขึ้นใน ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ซึ่งผลของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวทำให้อำนาจ

การปกครองท้องถิ่นแบบจารีตที่มีการกระจายอยู่ทั่วไปในสังคมไทยและเคยมีอิสระอย่างมากในการปกครองตนเองต้องถูกจัดระเบียบการปกครองในรูปแบบใหม่และขึ้นตรงต่ออำนาจรัฐไทย หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด คือ หมู่บ้าน ระดับใหญ่กว่าหมู่บ้าน คือ ตำบล อำเภอ และจังหวัดเรียงตามลำดับ การปกครองในระดับหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครอง ระดับตำบลมีกำนันเป็นผู้ปกครอง ขณะที่การปกครองระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็นผู้ปกครอง และในจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ตามลำดับสายการบังคับบัญชา (บุญเพิ่มและ คมเนตร, 2535, หน้า 4)

จนกระทั่งปัจจุบันพื้นที่บริเวณมือเจ๊ะคี ได้ถูกยกระดับเป็นอำเภอและมีเขตการปกครองแบ่งเป็น 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลแจ่มหลวง ตำบลบ้านจันทร์ ตำบลแม่แดด รูปแบบการปกครองท้องถิ่นในรูปของตำบลและหมู่บ้าน ได้ส่งผลกระทบให้ผู้นำท้องถิ่นแบบเป็นทางการ คือ ตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้เข้ามามีบทบาทอำนาจมากขึ้นแทนที่ผู้นำตามประเพณีเช่น ฮีโซ หรือกลุ่มผู้อาวุโส ซึ่งเคยมีอำนาจในชุมชนมาแต่เดิม ดังสะท้อนให้เห็นได้จากคำบอกเล่าของชาวบ้านบางคนที่เล่าให้ฟังว่า "นับตั้งแต่มีผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านจะเชื่อฟังเลยสังเกตได้จากการประชุมของฮีโซ หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับคำพูดของฮีโซ หรือผู้อาวุโสน้อยลง ชาวปากาเอะญอมือเจ๊ะคีบางหมู่บ้าน ยังคงมีการสืบทอดตำแหน่ง ฮีโซ ต่อจากรุ่นบรรพบุรุษ เช่น บ้านกิวโปง มือเจ๊ะคี เป็นต้น

นอกจากนี้ปัจจุบัน ได้มีโครงสร้างการบริหารพื้นที่ในส่วนท้องถิ่นเข้ามา จึงทำให้เกิดองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นมา มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บริหารสูงสุดในระดับตำบล และมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่บ้านละ 2 คน

การศึกษา

ระบบการศึกษาของมือเจ๊ะคีถูกจัดโดยกระบวนการของรัฐทั้งสิ้นโดยแบ่งเป็นทั้งนอกระบบและในระบบดังนี้

การศึกษาในระบบ

- **ก่อนวัยเรียน** มือเจ๊ะคีได้มีศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนของพัฒนาการอำเภอ กระทรวงมหาดไทย โดยเด็กวัยนี้จะมีอายุประมาณ 2 - 5 ขวบ ซึ่งเป็นเด็กก่อนวัยเรียน สำหรับครูผู้สอนนั้นเป็นผู้ที่คนในหมู่บ้านคัดเลือกกันเอง โดยดูจากความสามารถที่เข้ากับเด็กได้และสามารถดูแลเด็กได้และเป็นคนภายในแต่ละหมู่บ้าน

- **ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา** ในระดับนี้ เยาวชนในมือเจ๊ะคีมีโรงเรียนในพื้นที่ทั้งหมด 9 โรงเรียน และโรงเรียนสาขาอีก 2 แห่ง โดย 1 ในนั้นเป็นโรงเรียนเอกชนของมูลนิธิแบ็ปติสติก ซึ่งโรงเรียนแห่งนี้เปิดการเรียนการสอนถึงระดับมัธยมปลาย

- **ระดับอุดมศึกษา** ในพื้นที่ยังไม่มีเปิดทำการเรียนการสอนในระดับนี้ ลูกหลาน ปกาเกอญอมือเจคีและคนในหมู่บ้านมือเจคี ต้องอาศัยสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ และเอกชนเป็นสถานที่เรียนในระดับนี้ ซึ่งก็ต้องออกไปศึกษาในตัวเมืองหรือในที่ต่าง ๆ ที่มีการศึกษาในระดับนี้ เช่น ในตัวเมืองเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน กรุงเทพฯ เป็นต้น

- **การศึกษานอกระบบ** หรือการศึกษานอกโรงเรียนได้มีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาส สำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนในภาคปกติของคนในเขตมือเจคี โดยระบบการเรียน การศึกษาในระบบนี้จะจบเร็วกว่าในระบบปกติ ชาวบ้านจะเรียกกันว่าระบบเรียนทางลัด โดยผู้ ที่มาเรียนบางคนนั้นมาเรียนเพื่อปรับวุฒิการศึกษาของตนเอง แต่บางคนเรียนในระบบนี้เพราะ ต้องการศึกษาระบบ แต่ไม่มีโอกาสเรียนจึงเลือกเรียนในการศึกษานอกระบบ ปัจจุบันการศึกษานอกระบบในพื้นที่ได้มีครูผู้สอนที่มาประจำเรียกว่า ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา (ศรช.) เป็นผู้ดูแลและวางระบบการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่มีความประสงค์ที่จะเรียนในการศึกษานอกโรงเรียน

สาธารณสุข

มือเจคีอยู่ในเขตรับผิดชอบของสถานีอนามัยประจำตำบลทั้ง 3 ตำบลคอยให้บริการด้าน สุขภาพขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบแต่ละตำบลของท้องถิ่นตัวเอง นอกจากนี้ปัจจุบัน มีโรงพยาบาลวัดจันทร์เฉลิมพระเกียรติ เป็นสถานพยาบาลในพื้นที่ที่ใหญ่ที่สุดที่คอยบริการเพื่อ เยียวยาบรรเทาอาการเจ็บป่วยของคนมือเจคี หากผู้ป่วยอาการหนักเกินกว่าที่สถานพยาบาลใน พื้นที่จะรักษาได้แล้ว จะส่งต่อไปยังโรงพยาบาล อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็น โรงพยาบาลที่อยู่ใกล้ที่สุด หากโรงพยาบาลปายไม่สามารถรักษาได้ก็จะส่งต่อไปที่โรงพยาบาล นครพิงค์เชียงใหม่ อีกทีหนึ่ง โดยมีบัตรประกันสุขภาพที่ออกให้โดยกรมอนามัย กระทรวง สาธารณสุข และบัตรผู้มีรายได้น้อย ซึ่งออกโดยกระทรวงมหาดไทย แต่ปัจจุบันเริ่มใช้บัตรประกัน สุขภาพ 30 บาทรักษาทุกโรคกันแล้ว (สุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์และคณะ: การจัดการศึกษาเพื่อ พื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนปกาเกอญอมือเจคี, 2545)

ตอนที่ 2 ผลของการวิจัย

ผลของการวิจัยที่เกิดขึ้นของทีมวิจัยหลายกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้ในบทที่ 3 ที่ว่าด้วยแนวทางการดำเนินการวิจัยและนอกเหนือจากที่ระบุไว้ในบทดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์ปัญหาในท้องถิ่นและสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้มีกิจกรรมทั้งในรูปแบบของเวทีสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เวทีสาธารณะ และการจัดเวทีชี้แจงรายการกลุ่ม ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอเป็น 2 ด้านคือ ผลเชิงการวิจัย และผลเชิงการพัฒนา

2.1 ผลเชิงการวิจัย

จากการดำเนินกิจกรรมจัดเวที “ทบทวนอดีตเพื่อก้าวสู่อนาคตการพัฒนาพื้นที่มือเจ๊ะคี” เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2553 ซึ่งประกอบด้วยมีผู้เข้าร่วมเวทีแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มด้านศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ โครงการพระบ้นจิตอาสาบ้นพื้นที่สูง(วัดจันทร์) คริสตจักรกะเหรี่ยงเขตมือเจ๊ะคี คริสตจักรบ้านหนองเจ็ดหน่วย คริสตจักรแจ่มหลวง คริสตจักรนาเกล็ดหอย คริสตจักรแจ่มน้อย ผู้รู้ทางด้านวัฒนธรรมปกากะญอ

กลุ่มการเมืองการปกครอง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านจันทร์ สารวัตรกำนันตำบลแจ่มหลวง ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ที่เคยสมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่

กลุ่มหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ มูลนิธิรักษไทย หน่วยจัดการต้นน้ำแม่แจ่มน้อย มูลนิธิโครงการหลวง โรงเรียนสหมิตรวิทยา โรงเรียนแจ่มหลวง สมาคมปกากะญอเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสังคม มูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์ หน่วยป้องกันรักษาป่า ชม.17 (วัดจันทร์)

กลุ่มองค์กรภาคีภายนอกที่มามีหนุนเสริมจากภายนอก ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) มูลนิธิการพัฒนาที่ยั่งยืน มูลนิธิไทยรักษ์ป่า ศูนย์ประสานงานเยาวชนคาทอลิก สำนักงานศิลปะร่วมสมัย เครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

โดยได้มีการแบ่งกลุ่มย่อยตามที่ระบุข้างต้นแล้วมีการเลือกบริกรกระบวนการประจำกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นร่วมกันตามโจทย์ที่กำหนดดังต่อไปนี้

1. เกี่ยวกับทุนทางสังคมองค์ความรู้ของพื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม)
2. ข้อมูล ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับเป็นอำเภอ
3. ข้อมูลข้อเสนอ ทิศทางการขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาพื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม) และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในพื้นที่

หลังจากนั้นได้มีการแยกกลุ่มกันระดมความคิดตามโจทย์ที่ให้ไว้ โดยใช้เวลา 3 ชั่วโมง จากนั้นให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่มได้นำเสนอผลหรือข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดร่วมในเวทีใหญ่ ซึ่งผลที่ได้สามารถสรุปผลการระดมความคิดกันทั้งเวทีได้ดังต่อไปนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับต้นทุนทางสังคมของพื้นที่มือजेค (ขุนน้ำแจ่ม)

- **สภาพพื้นที่ทางกายภาพ** ได้แก่ มีต้นสนภูเขาที่มีพื้นที่กว้างที่สุดในประเทศไทย และมีความหลากหลายที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นฐานในการผลิตของชุมชน เช่น การสร้างบ้าน การทำฟืน มีการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง (พึ่งพาตนเอง) คือในชุมชนมีการผลิตเพื่อการบริโภคตนเองในชุมชนโดยที่ยังไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกมากนัก เช่น ด้านแรงงาน คนในชุมชนสามารถใช้คนในชุมชนช่วยเหลือกันแบ่งปันแรงงานกันในชุมชนได้อยู่ ด้านปัจจัยการผลิต สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าในชุมชน เป็นฐานในการผลิตเพื่อยังชีพได้อยู่ มีการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารและเป็นการออมโดยไม่ต้องเน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรม แม้ว่าปัจจุบันทรัพยากรน้ำ ก็ดี อากาศก็ดี จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างเช่น อากาศร้อนขึ้นในช่วงหน้าแล้ง ปริมาณน้ำในลำห้วยน้อยลงบ้าง แต่ด้วยการพยายามจัดการโดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชนเผ่าปกากะญอ ที่ใช้น้ำในการทำนา มีการสร้างฝาย มีการกั้นพื้นที่ริมน้ำให้มีการใช้ประโยชน์ ยังคงรักษาสภาพดินน้ำ ป่าในพื้นที่ ถ้าเทียบกับอำเภอที่ใกล้เคียงในพื้นที่มือजेคคือว่ายังมีสภาพที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ สังเกตได้จากน้ำยังเย็น สะอาด อากาศยังบริสุทธิ์อยู่ สามารถพึ่งตนเองด้านอาหาร เช่น พืชผัก, อาหาร, สัตว์ป่าตามธรรมชาติยังคงมีอยู่ แม้ว่าปัจจุบันบางครั้งอาจมีการซื้อบริโภคจากข้างนอกอยู่บ้าง แต่คนในชุมชนก็ได้มีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภคตนเองที่เหลือก็แบ่งปันกันบ้าง ขายกันบ้างในร้านค้าตามชุมชนต่างๆ

- **สภาพทางวัฒนธรรม** ในพื้นที่ซึ่งเป็นชนเผ่าร้อยละ 95 แม้ว่าจะมีการเข้ามาของศาสนาใหม่ ทั้งพุทธ ทั้งคริสต์ในพื้นที่ ทำให้ความเชื่อ ประเพณีของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามศาสนาใหม่ที่ไปนับถือ และทำให้มีความเชื่อและประเพณีที่แตกต่างหลากหลายในพื้นที่เกิดขึ้น อีกทั้งเมื่อปี 2538 ได้มีการเดินสายไฟฟ้าจากอำเภอปายมาถึงพื้นที่มือजेค ทำให้มีการรับสื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหวที่มีเรื่องของค่านิยม วัฒนธรรมต่างๆ จากข้างนอกได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ด้วยความเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน ความเป็นชนเผ่าเดียวกัน ความเป็นชุมชนเดียวกัน ทำให้ยังสามารถรักษาความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันได้ สังเกตได้จากการที่ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชนเผ่ายังมีอยู่ เช่น การผูกข้อมือ การกินข้าวใหม่ การเรียกแขกกินข้าว ยังมีวิถีการผลิตแบบชนเผ่า เช่น การปลูกพืชแบบผสมผสานในสวนครัว ไม่ว่าจะเป็นสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมหรือไม่ก็ตามยังมีการแต่งกายชุดชนเผ่าอยู่ โดยเฉพาะกับกลุ่มแม่บ้าน มีการใช้ภาษาปกากะญอในชุมชนทั้ง

ภาษาพูดและภาษาเขียน มีความเป็นอัตลักษณ์ปกาเอะญอที่ยังชัดเจนอยู่ มีกระบวนการสืบทอดศิลปะวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง อาทิ ด้านศิลปะและดนตรี เช่น การรำยาว, การขับร้อง, การเล่นดนตรี, ธา, สุภาสิต, ดาบ, กระทปไม้ไผ่, กระทุ้งไม้ไผ่, แกว, เดอ เป็นต้น มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาตามวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสังคมทรัพยากร ฯลฯ ยังมีภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าช้า การทำฝาย การบวชป่า เดปอญ มีภูมิปัญญาในงานหัตถศิลป์ต่างๆ เช่น การจักสาน การทอผ้า เครื่องประดับ มีภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพ เช่น การใช้สมุนไพร การนวด การจับเส้น การใช้คาถาน้ำมนต์ เป็นต้น

- *ความเป็นชุมชน* มีศาสนสถานสำคัญที่เป็นจุดรวมจิตใจของคนในพื้นที่ เช่น เจดีย์วัดจันทร์ และภูเขาวชิรฐานที่ดอยข้าวลิบ มีความเกี่ยวดองกันทางเครือญาติสูงในพื้นที่ ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรัก การให้เกียรติเคารพนับถือกัน มีการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน มีการลงแขกเอามื้อเอว้กันในการทำงาน มีการส่งเสริมสนับสนุนบุตรหลานให้เข้าเรียนในระบบมากขึ้น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กในพื้นที่ มีกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรในแต่ละชุมชน จนปัจจุบันมือเจคักกลายเป็นพื้นที่ที่มีไม้สนภูเขาธรรมชาติ ที่พื้นที่กว้างที่สุดในประเทศไทย

- *องค์กรภาคประชาชน* ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเนื่องจากมีวัฒนธรรมคล้ายกันเป็นชนเผ่าปกาเอะญอร้อยละ 90 กว่า ม้งร้อยละ 3 และลีซูร้อยละ 2 มีองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ ทั้งองค์กรที่ทำงานด้านศาสนาและวัฒนธรรม องค์กรที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม มีกลุ่มเยาวชนและกลุ่มแม่บ้าน เป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนชุมชน บางชุมชนมีการสืบทอดผู้นำตามวัฒนธรรมต่อกันในเรื่อง ฮีโซ่ ซออิ

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจคัก (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับเป็นอำเภอ

ผลกระทบเชิงบวก

- ผลกระทบต่อทางกายภาพ การคมนาคมดีขึ้น สะดวกสบายขึ้นการเดินทางติดต่อราชการ ง่าย สะดวก ประหยัดทั้งเวลาและเงิน การเข้าถึงทางราชการมากขึ้น การเข้าถึงการรักษาพยาบาลดีขึ้น

- ผลกระทบต่อวัฒนธรรม โอกาสทางการศึกษาของคนในพื้นที่จะเพิ่มขึ้น ได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาอื่น ๆ มากขึ้น การกิจศาสนาทำได้ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น (ศาสนสัมพันธ์) จารีตวัฒนธรรมชุมชนปกาเอะญอจะปรากฏออกมาสู่สาธารณะมากขึ้น

- ผลกระทบต่อความเป็นชุมชน เศรษฐกิจดีขึ้น (ค้าขาย รับจ้าง) ลูกหลานได้กลับมาทำงานใกล้บ้าน การบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมวัยรุ่นในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

- ผลกระทบต่อองค์การภาคประชาสังคม ผู้นำ เครือข่าย การหนุนเสริม สนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกมีมากขึ้น สัมพันธภาพระหว่างคนในชุมชนกับผู้นำการปกครองในระดับอำเภอจะมีมากขึ้น

ผลกระทบในเชิงลบ

- ผลกระทบต่อทางกายภาพ ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรกับหน่วยงานรัฐจะมีมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติถูกขูดรีดมากขึ้น ทรัพยากรป่าในพื้นที่ที่มีจำนวนลดลง

- ผลกระทบต่อวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคมปกาเกะญอจะหายไป วัฒนธรรมประเพณีจะถูกทำลายวิถีจารีต ตามประเพณีจะถูกมองข้าม / ระบบการปกครองที่เป็นทางการจะเข้ามาแทนที่ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการพึ่งตนเองน้อยลง ใช้หลักกฎหมาย/นิติธรรมมากกว่าหลักคุณธรรม ศีลธรรม การค้าขายจะเกิดขึ้นเต็มตัว / ความเจริญก้าวหน้าในการค้าขายที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากขึ้น (มีร้านสะดวกซื้อ, มีปั้มน้ำมัน ร้านคาราโอเกะ, ภาษา, การแต่งกาย, ความเชื่อ, ค่านิยม, สื่อ ฯลฯ) ระบบสุขภาวะของคนในพื้นที่มีคุณภาพลดลง อาหารในธรรมชาติลดลง ผลภาวะเป็นพิษมากขึ้น (อาหาร, อากาศ, น้ำ, ชยะ) คนในพื้นที่มีอายุเฉลี่ยน้อยลง คนจะเหนื่อยมากขึ้น ต้องตามกระแสจากภายนอกตลอดเวลาพึ่งตนเองไม่ได้ ติดระบบบริโภคนิยมมากขึ้น

- ผลกระทบต่อความเป็นชุมชน การรุกเข้ามาของการท่องเที่ยว มีการขายที่ดิน นายทุนต่างถิ่นจะเข้ามากว้านซื้อที่ดินมากขึ้น มีการปะทะสังสรรค์กับคนข้างนอกมากขึ้น ผู้มีอิทธิพลทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศเข้ามาแพร่อำนาจ ความสามัคคีจะน้อยลง เนื่องจากมีจำนวนกลุ่มคนที่หลากหลาย อาชญากรรมเพิ่มขึ้น (ยาเสพติด, ขโมย) ปัญหาเด็กและเยาวชน (การทะเลาะวิวาท, ตั้งกลุ่มตั้งพวกต่าง ๆ) ค่าครองชีพที่สูงขึ้น มีการแข่งขันกันในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ความสับสนวุ่นวายมากขึ้น มีสิ่งจูงใจในการทำผิดศีลผิดธรรมมีมากขึ้น ปัญหาจะมากขึ้นในระดับครอบครัว ชุมชน เยาวชน วัยรุ่นในพื้นที่มีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี ล่อแหลมมากขึ้น ยาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้น อุบัติเหตุจะมากขึ้น ครอบครัวแตกแยกมากขึ้น

- ผลกระทบต่อองค์การภาคประชาสังคม ผู้นำ เครือข่าย การเคารพ ศรัทธาในศาสนาลดลง การมองผลประโยชน์และเงินเป็นพระเจ้ามากขึ้น คนจะเห็นแก่เงินมากกว่าความรัก ความรักของคนในพื้นที่ลดลง การเคารพศรัทธาผู้นำทางวัฒนธรรม ผู้นำทางศาสนาจะลดลง จะหันไปนับถือผู้ที่มีเงิน มีอำนาจมากขึ้น

3. แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบ

- ด้านกายภาพ สร้างเครือข่ายการทำเกษตรธรรมชาติ (ดิน ป่า น้ำ อาหาร สัตว์น้ำ) และควรมีการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียและขยะที่มีประสิทธิภาพ สร้างเครือข่ายพิทักษ์ ติดตาม และเฝ้าระวังการซื้อขายที่ดินมือจะคี (Mu Jey Kee Land Watch Network)

- ด้านวัฒนธรรม ปลุกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์คนปากเกราะญอที่สัมพันธ์กันระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ผ่านศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมปากเกราะญอมือเจ๊ะคี โดยการบริหารจัดการโดยชุมชน

- ด้านความเป็นชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรศาสนาในพื้นที่ให้มีบทบาทในการขัดเกลาพฤติกรรมของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านศาสนาสนสัมพันธ์มือเจ๊ะคี บทบาทของหน่วยงานรัฐควรให้ความสำคัญในการลงขันหนุนเสริมการดำเนินงาน (คน งาน เงิน) หนุนเสริมและผลักดันให้ระดับชุมชน มีกฎระเบียบในการบริหารจัดการชุมชนที่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย กฎจารีตประเพณี และกฎศีลธรรมของศาสนา

- ด้านองค์การภาคประชาชน ผู้นำ เครือข่าย สร้างกลไกคณะทำงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อเป็นองค์กรคู่ขนานในการร่วมกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการพัฒนาตลอดจนวิเคราะห์ ประเมินการพัฒนาในพื้นที่มือเจ๊ะคีเป็นระยะๆ (สภาและมือเจ๊ะคี) หนุนเสริมและผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนผ่านผู้นำทั้งทางการและผู้นำตามวัฒนธรรมดั้งเดิม สร้างเครือข่ายภาคีจากภายนอกมาหนุนเสริมการทำงานเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

4. แนวทางในการพัฒนาอำเภอกลายาณวัฒนา (มือเจ๊ะคี)

1. ให้พื้นที่ใช้ตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้ความสุขมวลรวมของประชากรในพื้นที่แทนที่การใช้รายได้มวลรวมของประชากร

2. จัดตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการเพื่อทำการศึกษาวิจัยทรงอาครที่มีความเป็นอัตลักษณ์ตามแบบวิถีและวัฒนธรรมคนปากเกราะญอ เพื่อมาเป็นแบบอาคารศูนย์ราชการอำเภอกลายาณวัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของผู้รู้วัฒนธรรมปากเกราะญอทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

3. รัฐควรมีการเปิดเผยข้อมูลของแผนงานต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อย่างโปร่งใส เปิดเผย เช่น ข้อมูลผัง (ชุมชน) อำเภอ แผนแม่บท เป็นต้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

4. รัฐและหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมอาชีพ ควรคำนึงถึงวิถีการผลิตตามวัฒนธรรมชุมชน และทุนเดิมด้านอื่นๆ ของชุมชนเป็นเบื้องต้นก่อน เช่น พันธุ์ผลไม้พื้นบ้าน พันธุ์สัตว์พื้นบ้าน งานหัตถกรรมพื้นบ้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร เป็นต้น

5. ข้าราชการที่จะเข้ามาประจำการในพื้นที่ควรเป็นคนที่มีความรู้ด้านการเมืองการปกครองแบบธรรมาภิบาล รวมทั้งเป็นผู้ที่เข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ควรเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม สามารถเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนและประชาชนได้

6. การรับสมัครบุคลากรที่จะมาทำงานในพื้นที่ไม่ควรใช้ "ดวง" (เด็กเส้น, วังเต็น, เงินใต้โต๊ะ คอรัปชั่น)

7. การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐและเอกชน ต้องมีการทำการประชาคมอย่างทั่วถึงรอบด้าน และให้มีการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนก่อน แล้วค่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ

5. การสื่อสารสาธารณะ

1. สร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ผ่านข้อมูล สื่อ
2. สร้างเวทีการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่อย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ของพื้นที่สู่สาธารณะ

ตอนที่ 3 ผลเชิงการพัฒนา

3.1 การจัดตั้งองค์กรประชาชน “สภาแะมือजेคิ”

หลังจากที่ได้ผลการวิจัยออกมาทำให้แกนนำในพื้นที่ ที่มีความเป็นห่วงพื้นที่อย่างจริงจัง ซึ่งได้เข้าร่วมเวทีแรก มีความเห็นว่ามีควมจำเป็นที่ต้องมีกลุ่ม หรือองค์กรของภาคประชาสังคมในพื้นที่ขึ้นมาเพื่อร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาในพื้นที่ จึงได้ร่วมกัน คัดเลือกคณะกรรมการ “สภาแะมือजेคิ” เพื่อได้แกนนำพื้นที่มือजेคิในการร่วมกำหนดและขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนา โดยมีการเชิญผู้รู้จากภายนอกทั้งที่เป็นผู้รู้ในชนเผ่าปกากะญอ ที่มีประสบการณ์ในการจัดตั้งองค์กร เช่น เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรมภาคเหนือ และผู้รู้จากภายนอกเช่นกัน ก่อนที่จะมีการคัดเลือกคณะกรรมการ ได้มีการถอดบทเรียนในการจัดตั้งองค์กรของผู้ที่เชิญมา จากนั้นได้มีการทบทวนแนวคิดของคนปกากะญอเกี่ยวกับการจัดการชุมชน การจัดการตนเอง สรุปได้ดังนี้

แนวคิดการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนชุมชนตามวิถีทัศน์คนปกากะญอ

หัวใจหลัก 2 แบบของมนุษย์

ใจคน กับ ใจสัตว์ คนที่จะเข้ามาเป็นคณะขับเคลื่อนต้องมีหัวใจของความเป็นคนที่มากกว่าความเป็นสัตว์ ถึงจะทำให้ชุมชนขับเคลื่อนได้อย่างถูกต้องถูกทิศทาง

วิสัยทัศน์ องค์ประกอบในการขับเคลื่อนชุมชนของคนปกากะญอ

องค์ประกอบ	ความหมาย
หูกว้าง	- การเข้าถึง (ปัญหา/สถานการณ์/ภายใน/ภายนอก) - ฟังอย่างเข้าใจ
มือยาว	- ติดต่อประสานงาน - ทฤษฎีได้ - ปฏิบัติ ได้
เขี้ยวยาว	- ต่อรอง - ตอบโต้
คมกว่ามีด	ลึก, ชัด, คม
แหลมกว่าเข็ม	- ฉลาดหลักแหลม - องค์ความรู้, ภูมิปัญญา, ไหวพริบปฏิภาณ
หนักกว่าหิน	- หนักแน่น - มีความอดทน - มีจุดยืน
เบากว่านุ่น	- สื่อสาร (ไร้พรมแดน) - ติดต่อ ประสานงาน (ไร้พรมแดน)
ร้อนกว่าไฟ	- กระตือรือร้น - เด็ดขาด - ว่องไว, ต่องเนื่อง - กล้าหาญ
เย็นกว่าน้ำ	- สมาน, สุขุม, รอบคอบ

เมื่อได้แนวคิดข้างต้นจึงได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการโดยดูจากผู้ที่มีคุณสมบัติที่ใกล้เคียงกับแนวคิดคนปกากะญอดังที่ระบุไว้ในตารางข้างต้นได้ดังนี้

โครงสร้างสภา แะะมือजेค

ชื่อ สกุล	คุณสมบัติ	ตำแหน่ง
นายประวิทย์ สุริยมณฑล	หูกว้าง	ประธานกรรมการ
นายวัชร พิริยะวรรณ	มือยาว	รองประธานกรรมการ
นายบุญเพิ่ม ฤทัยกริม นายเดชา นทีไท	เขี้ยวยาว	เลขานุการกรรมการ ผู้ช่วยเลขานุการกรรมการ
นายพิสิฐ พนาเจริญเดช นายมนฑล บรรณพร	คมกว่ามีด	กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรรมการ
นายวีระ ยิ่งรักเพ็ญจันทร์ นายบุญสม ปิ่นเพชรกุล	แหลมกว่า เข็ม	กรรมการและเหรัญญิก กรรมการ

นายสุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์	เบากว่านุ่น	กรรมการฝ่ายประสานงาน
นายอรุพล สิทธิคงตั้ง	หนักกว่าหิน	กรรมการ
นายวิระ เชื้อสุจริตไพบูลย์ นายเลเหม่ ศิลป์มิตรภาพ	ร้อนกว่าไฟ	กรรมการผู้ช่วยฝ่ายประสานงาน กรรมการ
นายมีสุจี สุริยะชัยพันธ์ นายพนา พัฒนาไพรวัลย์ นายชอโพวา ชันแก้ว	เย็นกว่าน้ำ	กรรมการ กรรมการ กรรมการ

หมายเหตุ : โครงสร้างดังกล่าวที่ปรากฏสามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมได้ตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการสภาฯ จนกว่าจะทำแผนแม่บทภาคประชาชนมือเจ๊ะคีเสร็จสิ้น

กรรมการที่ปรึกษาในพื้นที่

ชื่อ- สกุล	หน่วยงาน/องค์กร	หมายเหตุ
ศาสตราจารย์ชาติรี แदनพงพี	เลขาธิการคริสตจักร เขตมือเจ๊ะคี	
พระนิคม กิจจาสาโร	วัดจันทร์	
นายอุดม ชื่นชูไพร	ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านห้วยยา	
นายสิทธิชัย สันติชัยชาญ	กำนันตำบลบ้านจันทร์	
นางสาวสุพร สุริยมณฑล	มูลนิธิ เด็กเพชรดาลอซี /กรรมการคณะทำงาน กลุ่มสตรีชนเผ่าเพื่อการศึกษาและสิ่งแวดล้อม	
นายทองดี ธุวร	ศิลปินอิสระปกากะญอ	
นายสว่างชัย ศิลป์มิตรภาพ	ครูอาวุโส โรงเรียนบ้านแจ่มหลวง	
นายชุมพล วิเศษชุมชน	กำนันตำบลแม่แดด	กำลังทบทวน
นายพร้อมพล สัมพันธ์โน	สมาคมเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม	

หมายเหตุ : รายชื่อที่ปรึกษาที่ปรากฏสามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมได้ตามมติของที่ประชุมสภาฯ จนกว่าจะทำแผนแม่บทภาคประชาชนมือเจ๊ะคีเสร็จสิ้น

ที่ปรึกษาจากเครือข่ายชาติพันธุ์

ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน/องค์กร	หมายเหตุ
นายจอนิ โอโดเซา	ปราชญ์ชาวบ้านปกากะญอ ผู้มีผลงาน เด่นทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม	ชนเผ่าปกากะญอ
นายไวยิ่ง ทองปือ	เครือข่ายกะเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม	ชนเผ่าปกากะญอ

นายศักดิ์ แสนมี	ผู้ประสานงานเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย	ชนเผ่าลีซู
พระปลัดสุชาติ สุวทโก	โครงการพระบันฑิตอาสา	ชนเผ่าปกากะญอ
ดร.ประเสริฐ ตระการศุภกร	มูลนิธิชนเผ่าพื้นเมืองพื้นที่สูง (IKAP)	ชนเผ่าปกากะญอ
ดร.ประสิทธิ์ ลิปรีชา	ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์	ชนเผ่าม้ง
ดร.ทรงวิทย์ เชื้อมสกุล	สำนักกิจการชาติพันธุ์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ชนเผ่าม้ง

ที่ปรึกษาจากสถาบันและหน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่าย

ชื่อ-สกุล	หน่วยงาน/องค์กร	หมายเหตุ
ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ	ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
ดร.สมคิด แก้วทิพย์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โหนด มหาวิทยาลัยแม่โจ้	
นายสวิง ดันอุด	ผู้อำนวยการวิทยาลัยการจัดการทางสังคม	
นายชัชวาล ทองดีเลิศ	ผู้อำนวยการโองเฮียนสืบสานภูมิปัญญา ล้านนา	
หม่อมหลวงแจ่มจรัส สุชีวะ	ตัวแทนจากมูลนิธิโครงการหลวง	
นายสุรพงษ์ กองจันทร์ทิัก	ประธานอนุกรรมการสิทธิมนุษยชน ด้านชนชาติ ผู้ไร้สัญชาติ แรงงานข้ามชาติ และผู้พลัดถิ่น สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์	

หมายเหตุ : รายชื่อที่ปรึกษาที่ปรากฏสามารถเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมได้ตามมติของที่ประชุมสภาฯ จนกว่าจะทำแผนแม่บทภาคประชาชนมือเจาะคีไสร็จสิ้น

โดยมีที่มาของแนวความคิดดังต่อไปนี้

สภาแะมือแะคี

หลักการและเหตุผล

“ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน” เป็นเพลงชาติไทยปัจจุบันประโยคต้นๆ โดยประกาศใช้เป็นทางการตั้งแต่ปี 2482 เป็นต้นมา เนื้อหาความหมายของบทเพลงได้เน้นย้ำการเป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน ซึ่งนั่นควรจะหมายถึงคนทุกพื้นที่ ทุกเชื้อชาติ ทุกชาติพันธุ์ในเขตปกครองของราชอาณาจักรไทย โดยไม่เพียงแค่นับคนเท่านั้นแต่ควรหมายถึงการรวมกันของภูมิปัญญา องค์ความรู้ และวัฒนธรรมต่างๆ ทุกภาคส่วนในผืนแผ่นดินไทย รวมกันเป็นชาติไทยที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม

ในอดีตชุมชนต่างๆ มีความเป็นอิสระในการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการตนเองสูง กระทั่งปี พ.ศ. 2504 ได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งยังไม่มีคำว่า “สังคม” ในตอนนั้น โดยได้รับการชี้นำและการสนับสนุนอย่างแข็งขันของธนาคารโลกที่ต้องการสืบทอดอุดมการณ์ทุนนิยมสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา เน้นที่การพัฒนาประเทศสู่อุตสาหกรรม ดังนั้นการพัฒนาของประเทศส่วนใหญ่ที่ผ่านมาล้วนแต่เป็นการเลียนแบบภูมิปัญญา และเอาอย่างความทันสมัยของตะวันตกมากกว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการผลิตในลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทย แผนพัฒนาในลักษณะเช่นนี้ ยังผลให้ชนบทตกอยู่ในสภาวะที่เสียเปรียบ การพัฒนาความสามารถในการผลิตภาคเกษตรกรรมบนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านขาดความต่อเนื่องหยุดชะงักลง ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ (ยศ สันตสมบัติ, 2539: 49)

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีชุมชนต่างๆ ไม่น้อยที่พยายามต่อสู้หยัดเยียนในความเป็นชุมชนของตนเอง โดยการพยายามพลิกฟื้นวิถีวัฒนธรรมของชุมชนทั้งในด้านการผลิต การจัดการความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทิศทางและกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงที่มาจากข้างนอกเองมีเคยหยุดนิ่ง ระบบทุนนิยมได้เน้นเศรษฐกิจแบบการค้าพาณิชย์ กระตุ้นให้ชาวบ้านหารายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตที่สลับซับซ้อนขึ้น เป็นการผลิตพืชพาณิชย์เชิงเดี่ยว ข้อนทับการผลิตอาหารและสิ่งของจำเป็น ตามระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพที่หลากหลาย ส่งผลให้วิถีชีวิตของชุมชนชาวปกาเกอะญอขัดสน มีทางเลือกในการดำรงชีพอย่างจำกัด ถูกผูกติดกับเงินและสินค้ามากกว่าการช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเองที่พยายามพึ่งตนเองไม่สามารถต่อสู้ได้เพียงลำพังโดดเดี่ยวได้ จำเป็นต้องมีการรวมพลัง รวมกลุ่ม รวมเครือข่ายทั้งภายในชุมชนและกับภายนอกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รุกเข้ามาได้อย่างเหมาะสมเท่าทันและรัดกุม

พื้นที่มือเจคี หรือบริเวณขุนน้ำแจ่ม เป็นชุมชนปกากะญอขนาดใหญ่ กว่า 19 หมู่ที่และ 20 กว่าหมู่บ้าน นอกนั้นเป็นชุมชนม้ง 2 หมู่บ้านและลีซู 1 หมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วย 3 ตำบลคือ ตำบลแจ่มหลวง ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแม่แดด เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมสูง เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าสนภูเขารวมชาติที่มีบริเวณกว้างที่สุดในประเทศไทยและมีความหลากหลายทางชีวภาพของผืนป่าสนมากที่สุด ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กอปรกับเป็นพื้นที่ของชนเผ่าปกากะญอที่มีองค์ความรู้ ภูมิปัญญาในการจัดการระบบนิเวศธรรมชาติแบบ ป่าสนภูเขาย่างหลากหลาย และคนปกากะญอในพื้นที่เองได้มีการใช้และดูแลปกป้องรักษาผืนป่าสนอันเป็นดังชีวิตของของคนในพื้นที่แห่งนี้มายาวนานหลายชั่วอายุคนแล้ว โดยระหว่างปี พ.ศ. 2530- 2540 ชาวบ้านได้ลุกขึ้นมาต่อสู้คัดค้านโครงการของรัฐในการมาตั้งโรงเลื่อยไม้เพื่อตัดและแปรรูปต้นสนพื้นที่ จนชาวบ้านได้รับชัยชนะเมื่อรัฐได้ยอมรื้อถอนโรงเลื่อยไม้ขนาดใหญ่ออกจากพื้นที่และชะลอโครงการตัดไม้สนในพื้นที่ นอกจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแล้วคนปกากะญอมือเจคี ยังมีวิถีวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่า ซึ่งแสดงออกผ่านทางจารีตพิธีกรรมในการผลิต พิธีกรรมในประเพณี การแต่งกาย การแสดงทางศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภาษาเขียนและภาษาพูด อันเป็นคุณค่าที่แสดงถึงส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทย นอกจากคนปกากะญอแล้วในพื้นที่ยังมีชุมชนลีซู 1 หมู่บ้าน และชุมชนม้งอีก 2 ซึ่งมีความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่เด่นชัดในตัวเองเช่นกัน

มาวันนี้คนมือเจคีต้องเผชิญหน้ากับคลื่นพายุลูกใหญ่ลูกใหม่ที่กำลังก่อรูปขึ้นและพัดมาอย่างฉับพลันจนตั้งตัวแทบไม่ทัน โดยที่คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะรวดเร็วเพียงนี้ เมื่อมีโครงการผลักดันพื้นที่ทั้งสามตำบลดังกล่าวข้างต้นให้ยกระดับเป็น อำเภอ ภายใต้ชื่อ “อำเภอกัลยาณิวัฒนา” ซึ่งทัศนะหนึ่งเป็นสิ่งที่ดีซึ่งจะทำให้พื้นที่ได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดีขึ้น เศรษฐกิจในพื้นที่อาจดีขึ้น การติดต่อกับทางราชการมีความสะดวกขึ้นกว่าเดิมที่ต้องเดินทางไปที่ตัวอำเภอแม่แจ่มต้องใช้เวลากว่าหนึ่งวัน แต่ความวุ่นวายก็ส่อเค้าขึ้นมาทันทีหลังจากข่าวการจัดตั้งอำเภอแห่งใหม่ได้รับการยืนยันอย่างแน่นอนชัดเจนจากทางการ เริ่มมีนายทุนจากภายนอกเข้ามาซื้อที่ดินในพื้นที่ เริ่มมีพ่อค้าจากที่อื่นมาขอเช่าบ้านเพื่อตัดแปลงเป็นร้านค้า ตลาด ร้านอาหารชุมชน ตลอดจนเป็นแหล่งบันเทิงเริ่มเข้ามา คนในชุมชนเริ่มซื้ออาหารจากตลาดมาบริโภคมากขึ้น ระบบการผลิต การใช้แรงงาน มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้มากขึ้น เริ่มมีโครงการพัฒนาต่างๆ จากรัฐเข้ามาขึ้น อาทิ โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว โครงการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงพาณิชย์แบบเชิงเดี่ยว เป็นต้น เริ่มมีหน่วยงานองค์กรจากรัฐเข้ามาบังคับใช้กฎเกณฑ์ต่างๆ ทางกฎหมายซึ่งไม่ค่อยสอดคล้องกับวิถีชุมชนมากขึ้น จนคนในชุมชนต่างวิตกกังวลว่าทรัพยากรในพื้นที่จะถูกขูดรีดเพื่อพัฒนามากเกินจนเสียสมดุล วิถีวัฒนธรรมชุมชนจะล่มสลาย จนความเป็นคนปกากะญอเดิมจะหมดความหมายลงในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการเตรียมการเพื่อร่วมกันแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการต้อนรับกับคลื่นพายุลูกใหม่ที่เข้ามา ไม่ให้พัดพาความเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยคน ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาองค์ความรู้ ต่างๆ ในการจัดการตนเองมิให้ปลิวว่อน ลอยไปตามกระแสลม

ดังนั้นจึงก่อเกิดองค์ภาคประชาสังคมในพื้นที่มือเจคี ในนาม “สภาอะมือเจคี” โดยมีที่เบื้องหลังความคิดดังต่อไปนี้

อำเภอภักดีพัฒนา ชื่อทางการที่ถูกตั้งขึ้นมาใหม่ ตามมติคณะรัฐมนตรี เป็นอำเภอที่ 878 ของประเทศไทย แต่เดิมคนทั่วไปรู้จักในนาม “วัดจันทร์” แต่ชื่อท้องถิ่นที่ชาวบ้านในพื้นที่เรียกกัน คือ “มือเจคี” จากการตั้งเป็นอำเภอใหม่ ทำให้หลายหน่วยงานโดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยอยากเห็นอำเภอใหม่ เป็นอำเภอในฝัน ฝันที่อยากเห็นการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มแรกของการตั้งอำเภอ ไม่ว่าจะเป็นการหาพื้นที่ก่อสร้างที่ว่าการอำเภอ แบบการก่อสร้างอำเภอที่ผสมผสานรูปแบบทางการกับความเป็นท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งอาชีพ วัฒนธรรม การศึกษา สาธารณสุข และอื่นๆ ที่อยากเห็นต่างไปจากอำเภออื่นๆ ที่ผ่านมา

ในขณะที่ความฝันของชุมชนท้องถิ่น ฝันอยากเห็น การจัดการตนเองในระดับอำเภอ โดยใช้ฐานต้นทุนองค์ความรู้ ภูมิปัญญาตามวิถีชุมชนท้องถิ่น เพราะส่วนใหญ่ร้อยละ 91 เป็นชุมชนปากกาะญอ ส่วนอีกร้อยละ 6 เป็นพี่น้องม้ง และร้อยละ 3 เป็นลี้ซู่ ความฝันของชาวบ้านที่อยากเห็น จึงเริ่มเข้าไปมีส่วนในการเลือกพื้นที่ที่ชุมชนเห็นว่าเหมาะสมในการตั้งที่ว่าการอำเภอใหม่ โดยการบริจาคพื้นที่ของชาวบ้านรวม 82 ไร่ในพื้นที่บ้านใหม่ และร่วมออกแบบอาคารก่อสร้างที่มีข้อเสนอจากชุมชนในพื้นที่ แม้ว่าจะเป็นรูปแบบอาคารผสมผสานของรูปทรง แต่สิ่งที่ชาวบ้านขอให้มิมีแบบแปลนคือ ยอดแหลมของอาคาร ต้องเป็น 9 ยอด ยอดเป็นรูปไก่ ด้วยการเคารพยกย่องพระเจ้าอยู่หัวฯ 9 พระองค์ เป็นสมมติเทพที่มีความฉลาด เจียบแหลม เป็นยอดมนุษย์ 9 อย่าง คือ 1) หูกว้าง 2) มือยาว 3) เขี้ยวลากดิน 4) คมกว่ามีด 5) แหลมกว่าเข็ม 6) ร้อนกว่าไฟ 7) เย็นกว่าน้ำ 8) นกกว่านิน 9) เบากว่านุ่น และที่สำคัญแสดงถึงการตรงต่อเวลา

ประเด็นสำคัญนอกจากการมีส่วนร่วมในการวางแผน ออกแบบอาคาร พื้นที่การตั้งอาคารสำนักงานที่ว่าการอำเภอแล้ว สิ่งที่อยากเห็น การขอเข้าไปมีส่วนร่วมที่ไม่เพียงแต่ร่วมในการแสดงความคิดเห็นเท่านั้น แต่หมายถึงร่วมในการตัดสินใจ คิด วางแผนและปฏิบัติการ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างประชาธิปไตยเต็มบนดอย

จากการหารือและการคุยกันในกลุ่มผู้นำปากกาะญอ รวมตัวกัน 3 ตำบล รวม 30 คน เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนของชุมชนที่มีอยู่ แล้วอำเภอในฝันนั้น จะฝันไปอย่างไร มีปัญหาหรือแนวทางอย่างไร จึงเป็นโจทย์ของคนในพื้นที่ที่จะมาคิด วิเคราะห์ร่วมกัน ภายใต้การก่อรูปของกลุ่มคนต่างๆ

ที่มารวมกันครั้งนี้เรียกว่า “สภาอะมะมือजेडी” ในการกำหนดทิศทาง การขับเคลื่อนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด วางแผนการทำงานร่วมกับรัฐทุกรูปแบบตั้งแต่เริ่มต้นของการตั้งอำเภอใหม่ วางแผน กำหนดยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกันของสภา

ที่ผ่านมาการทำงานของ “สภาอะมะมือजेडी” ได้มีการวิเคราะห์ต้นทุน องค์ความรู้ในพื้นที่ของตัวเองว่ามีอะไรบ้าง ความคาดหวังที่อยากเห็นอำเภอในฝัน การยกระดับจากชุมชนต้นน้ำเป็นอำเภอ การศึกษา รวบรวมข้อมูล ข้อเสนอที่จะขับเคลื่อนงานพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ แนวทางป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น และการจัดทำระบบข้อมูล การศึกษา สังคม ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งพบต้นทุนที่มีอยู่ ได้ถูกขับเคลื่อนพัฒนาไปสู่การวางแผน ยุทธศาสตร์การทำงาน “สภาอะมะมือजेडी” ทั้งเรื่องของความเป็นท้องถิ่น กลไกเชื่อมประสานการทำงานในระดับพื้นที่ ผ่านกลไกที่เรียกว่า “สภาอะมะมือजेडी” ผู้นำที่เข้ามามีคุณสมบัติ 9 อย่าง 1) หูกว้าง 2) มือยาว 3) เขี้ยวลากดิน 4) คมกว่ามีด 5) แหลมกว่าเข็ม 6) ร้อนกว่าไฟ 7) เย็นกว่าน้ำ 8) หนักกว่าหิน 9) เบากว่านุ่น การพัฒนาการเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้ชาวบ้าน พัฒนาเป็นสถาบันวัฒนธรรม สร้างกลไก คณะอนุกรรมการทำการศึกษาวิจัย ที่เป็นแบบวิถีปกากะญอ จากผู้รู้ในพื้นที่และนอกพื้นที่ กลไก ศาสนาในพื้นที่ เชื่อมประสานการทำงาน การลงขันหนุนเสริมการทำงาน การพัฒนาพื้นที่ใช้ ความสุขมวลรวมของประชากร หนุนเสริมการบริหารจัดการมวลรวมในการบริหารจัดการพื้นที่ หรือการให้อิสระอำนาจของแต่ละชุมชนให้มีกฎระเบียบการจัดการตนเอง การสร้างความเข้มแข็ง สภาองค์กรชุมชน ผู้นำ ทางวัฒนธรรม การสร้างการเปลี่ยนแปลงผ่านเครื่องมือ สื่อรูปแบบต่างๆ ให้เป็นข้อมูลที่ชุมชนเท่าทันและสื่อสารภายนอก สร้างเวทีวิเคราะห์สถานการณ์อย่างต่อเนื่องในชุมชน การสร้างเครือข่ายการทำเกษตรธรรมชาติ และการสร้างภาคีเครือข่ายภายนอก หนุนเสริมการทำงาน และข้อเสนอจากพื้นที่ คือ รัฐเปิดเผยข้อมูล และมีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่ การส่งเสริมอาชีพ คำนึงถึงวิถีการผลิตและวัฒนธรรมชุมชน

วัตถุประสงค์ของสภาอะมะมือजेडी

1. เพื่อเป็นองค์กรคู่ขนานจากภาคประชาสังคมในการร่วมกำหนดและขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาในพื้นที่มือजेडी
2. เพื่อเป็นองค์กรที่สร้างพื้นที่การเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนภาคประชาสังคมของคนในพื้นที่มือजेडी
3. เพื่อสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนให้เกิดความเป็นธรรมในกระบวนการพัฒนา

3.2 เกิดเวที รายการ “เวทีสาธารณะ” ร่วมกับ ทิวไทย

เมื่อคัดเลือกคณะกรรมการ สภาอะมะมือเจะคี แล้ว ได้ประสานกับสื่อเพื่อให้เกิดประเด็น และกระแสทางสังคมขึ้นมา โดยมีรายการเวทีสาธารณะ ของทิวไทยมาถ่ายทอด

โดยมีการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ได้แก่ ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมโยธาธิการ สำนักบริหารป่าไม้ส่วนอนุรักษ์ที่ 16 ปลัดอำเภอ หน่วยป้องกันรักษาป่า ชม.ที่ 17 (วัดจันทร์) องค์กรอิสระ ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภาคเอกชน ได้แก่ อาศรมศิลป์ นักวิชาการ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตัวแทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โหนดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และตัวแทนชุมชน ได้แก่ ท้องที่ ท้องถิ่น ผู้รู้ชุมชน คณะกรรมการสภาอะมะมือเจะคี มาร่วมในเวทีเสวนา โดยมีคุณนาคยา แววีร์คุปต์ จากทิวไทยเป็นผู้ดำเนินรายการ

ในเวทีได้มีการหยิบยกประเด็น อำเภอนาฝั้น ระหว่างชาวบ้านกับทางราชการ โดยมีหลายประเด็นที่ผ่นตรงกัน แต่วิธีปฏิบัติไม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของพื้นที่ จึงเป็นโอกาสที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงได้มารับฟัง แลกเปลี่ยนกับคนในพื้นที่เพื่อร่วมกันหาข้อตกลง ที่เป็นแนวทางออกของปัญหาร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความผืนร่วมในทิศทางทั้งทฤษฎีและปฏิบัติร่วมกันที่สอดคล้องกับข้อกฎหมายและจารีตวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่นได้อย่างลงตัว ซึ่งประเด็นที่ได้มีการหยิบยกมาถกกันในรายการได้แก่ประเด็นที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

สถานการณ์ในพื้นที่หลังจากถูกยกระดับเป็นอำเภอ (ประเด็นร้อน) ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องหยิบยกเป็นกรณีตัวอย่างเพื่อยกใน “เวทีสาธารณะ”

ลำดับที่	ประเด็น	สถานการณ์ที่เป็นปัญหา	ข้อเสนอที่เป็นทางออก	ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้เสนอหลัก
1	รูปแบบอาคารศูนย์ราชการอำเภอที่ขาดความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมในพื้นที่	มีการนำเสนอผ่านเวทีของคนระดับกระทรวงมหาดไทยและรองปลัดกระทรวงมหาดไทยมาแล้ว และทางคนรวมทั้งปลัดกระทรวงและรองปลัดกระทรวงรับข้อเสนอให้มีการสร้างอาคารที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ แต่ผลออกมาไม่มีการศึกษาอย่างจริงจังที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมที่ประกอบด้วยผู้รู้ของคนในชนเผ่าแต่อย่างใด และมีกระแสออกมาว่าได้มีการอนุมัติแบบอาคารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเป็นเรื่องที่น่ากังวลว่า เพียงแค่เริ่มต้นข้อเสนอของคนในพื้นที่ถูกปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงแล้ว การขอมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถูกมองข้ามแล้ว ถ้าเป็นเช่นนี้ เรื่องอื่นๆ ประเด็นอื่น จะไม่เป็นเช่นนั้นหรือ?	ข้อเสนอที่เป็นทางออก - ขั้นตอนการปฏิบัติ คือควรจัดตั้งกรมการหรืออนุกรมการเพื่อทำการศึกษาวิชาการที่มีความเป็นอัตลักษณ์ตามแบบวิถีและวัฒนธรรมคนปกากะญอ เพื่อมาเป็นแบบอาคารศูนย์ราชการอำเภอกลายาพัฒนา - ผู้รับผิดชอบ ฝ่ายรัฐออกคำสั่งแต่งตั้ง โดยคณะทำงานต้องให้การมีส่วนร่วมของผู้รู้ทางสถาปัตยกรรมคนปกากะญอทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่กับนักวิชาการด้านสถาปัตย์ มาร่วมศึกษา และร่วมออกแบบด้วยกันเป็นทีมคณะเดียวกัน - เชื่อมกับภูมิปัญญาอัตลักษณ์ของชนเผ่าโดยการเก็บข้อมูลจากผู้รู้เกี่ยวกับทรงอาคารแบบปกากะญอทั้งหลายมาประมวลรวมเพื่อเป็นข้อสรุปมาแล้วมาออกแบบเป็นอาคาร - ใช้เครื่องไม้เครื่องมือของอำเภอที่อยู่ร่วมทั้งอาจต้องมีการเสนอขอเพิ่มจากส่วนที่รับผิดชอบในเรื่องการออกแบบรูปแบบอาคาร เพื่อทางคณะทำงานศึกษาวิจัยสามารถทำงานได้โดยไม่	นายสุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์

			ต้องควักเนื้อตนเอง 5. ติดตามประเมินผล โดยการนำผลที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการออกแบบของคณะทำงาน มาทำเวทีประชาคมเพื่อลงมติ 3 ครั้ง (ตำบลละ 1 ครั้ง) แล้วนำผลจากเวทีประชาคมทั้ง 3 ครั้งมา เป็นมติรวมของอำเภอ	
2	การจัดกาที่รที่ดิใน พ์ น์ / การร้งวัดที่ดิ	- ใช้ 2 มาตรฐานในการร้งวัด (เวลามาวัดใช้ 2 มาตรฐานในการวัด บางคนมีสด.1 เพราะตามความเป็นจริง สด. 1 นั้นต้องมีการยกระดับเป็น โฉนด แต่แล้วยังมาวัด สทก.อีกคืออะไร? - ในพื้นที่มีต้นไม้ บางคนร้งวัดให้ บางคนไม่วัดให้ ไม่มีมาตรฐาน อ้างกฎหมายอย่างเดียวไม่ได้ดูวิธีการผลิตและวัฒนธรรมในการจัดการที่ดินของคนในพื้นที่	- ควรมีกระบวนการในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบการทำงานร่วมกัน	อ.ประวิทย์ สุริยมลฑล
3	การที่อขายที่ดิใน พ์ น์	- ไม่มีหน่วยงานองค์กรไหนมารับหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการอย่างจริงจังที่เป็นรูปธรรม - มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบางกลุ่มทำหน้าที่เป็นนายหน้าขายที่ดิน	- ควรมีกระบวนการในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบการทำงานร่วมกัน - ควรมีการคณะกรรมการตรวจสอบและเฝ้าระวังการซื้อการ	นายบุญเพิ่ม ฤทัยกริม นายสุรพล สิทธิคังตั้ง

			ขายที่ดินขึ้นในพื้นที่	- ควรให้อำเภอสับสนส่งเสริมออกนโยบายเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดินพื้นที่ - หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์ โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น	
4	การจัดกรรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่	- ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมให้ภาคประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องเลย หรือไม่ค่อยให้ความสำคัญพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกการเข้ามาให้ประชาชนพร้อมเพื่ออำนวยความสะดวกการเข้ามาครอบงำจากนายทุนธุรกิจการท่องเที่ยว แต่มีการไหมโฆษณาอย่างต่อเนื่อง โดยอำเภอมิแผนเปิดตัวการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการในปี 2554	- ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่น้อยกว่า	นายพิสิฐ พนาเจริญเดช นายวีระ เชื้อสุจริตไพบุลย์	
5	การแข่งชิงและการจัด ก าร ทรัพยากร	- มีระบบประปาภูเขาบ้าง แต่ทุกชุมชนยังขาดแคลนน้ำในการอุปโภคและบริโภค - การดึงน้ำมาใช้ อำเภอดึงมาใช้ จะเดือดร้อนชุมชนได้อย่างไร ในฐานะที่แม่น้ำเป็นทุนเดิมที่	- ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อชุมชนต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจและมีแนวทางที่ชัดเจนในการกระจายการใช้ประโยชน์ เช่น เช่นอ่างเก็บน้ำที่ชุมชนและอุป และโครงการชุกต่อ ที่ชลประทานอยู่ ๆ ก็มาชุกไป และนำจากต้นน้ำบ้านหนองเจ็ดหนองไปใช้ที่	นายเดช นทีไท นายไพวา ชันแก้ว	

		ชุมชนดูแลมาอย่างต่อเนื่องและเป็นฐานในการผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะการทำนา	โครงการหลวง / อำเภอหัวด้าว / ชุดโดยที่ชาวบ้านไม่รู้ทราบที่มาที่ไป กลายเป็นปัญหา	
6	ความโปร่งใสในการรับบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่	- มาตรฐานของกรรมการตรวจสอบคัดเลือกในการรับบุคลากรที่เหมาะสม กรณี การรับสมัคร อส. การทดสอบสมรรถภาพทางร่างกายใช้เทคนิคแบบ 2 มาตรฐาน (กดเข้า กับ ไม่กดเข้า) - เปลี่ยนคณะกรรมการ โดยไม่ได้เอาคณะกรรมการจากส่วนกลางและกรรมการจากภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยทางอำเภออ้างไม่มีงบประมาณสำหรับกรรมการจากส่วนกลาง	- ในการคัดเลือกควรมีคณะกรรมการที่เป็นของภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตการณ์ด้วย - มีการเปิดเผยข้อมูลผลการสอบสู่สาธารณะ	นายวิระ อึ้งรักเพ็ญจันทร์
7	การออกทะเบียนบ้านแบบชั่วคราว	- ทะเบียนบ้านของคนในพื้นที่ยังเป็นที่ยังเป็นบ้านแบบชั่วคราว แสดงว่ายังไม่มีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย - ขนาด, ขอบเขตการสร้างบ้าน ที่มีการจำกัด	- ควรเปลี่ยนสถานะทางทะเบียนบ้านเป็นการ - ควรมีการศึกษารายละเอียดที่เหมาะสมกว่านี้ เช่น อาจต้องดูจำนวนสมาชิกครัวเรือน กำหนดเฉพาะภาคธุรกิจ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยไม่ควรครอบคลุม เป็นต้น	นายพรอมพล สัมพันธ์โน
8	การจัดตั้ง และ ทิศทาง การ	- งานหลายอย่างที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการโดยลำพังได้ บางอย่างมีแผน	- การตั้ง สภาภาคประชาสังคมขึ้นมาจากคนที่มีจิตอาสา เข้าใจสภาพปัญหา มีเวลาเพียงพอ มีความสนใจ ใส่ใจ และ	

	ขับเค็สื่อน สภา ภาคประชาสังคม ในนาม “สภา แอมโมเจตตี”	ออกมาและนำไปสู่การปฏิบัติแล้ว แต่ไม่ เหมาะสมกับบริบทวิถีการดำเนินชีวิตของ ชุมชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่เดือดร้อน ไม่มี หน่วยงานองค์กรใดเป็นเจ้าภาพในการรับ เรื่องราว หรือข้อมูลจากชุมชนไปแก้ไขอย่าง จริงจัง เช่น เรื่องการรังวัดที่ดิน เรื่องการซื้อ ขายที่ดินในพื้นที่	พร้อมที่จะขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาพื้นที่มอเจตตีอย่างเป็น รูปธรรม	อ.ประวิทย์ นายสุวิธาน นายบุญเพิ่ม
--	---	--	---	--

ผลกระทบหลังจากที่รายการเวทีสาธารณะทางทีวีไทยออกอากาศ

หลังจากที่รายการได้ออกอากาศทำให้กระแสในพื้นที่ได้มีการตื่นตัวเกี่ยวกับขบวนการขับเคลื่อนภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยได้มีเสียงสะท้อนจากทั้งทางชาวบ้านและหน่วยงานรัฐในพื้นที่ โดยมีทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมีทั้งเข้าใจและไม่เข้าใจ แต่สิ่งที่ได้คือการก่อกำเนิดของสภาแะมือเจคี ที่ประกอบด้วยผู้รู้และปัญญาชนในพื้นที่ได้เป็นที่รับรู้ของสาธารณะและของคนในพื้นที่ตลอดจนทราบวัตถุประสงค์ของสภาแะมือเจคี จนเกิดคำถามต่อถึงแนวทางในการขับเคลื่อนต่อของสภา จึงเป็นโจทย์ทำให้สภาต้องขับเคลื่อนต่อทั้งในเชิงการสร้างความเข้าใจเพื่อสร้างแนวร่วมในพื้นที่และนอกพื้นที่ รวมทั้งการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาและการร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมขึ้นมา

3.3 เกิดเวที ร่างแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชน “สภาแะมือเจคี” อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

จากแนวคิด แนวทาง ที่นำมาสู่การพูดคุยหารือ ก่อเกิด กลไกการทำงานในรูปแบบของ “สภาแะมือเจคี” เพื่อยกระดับการทำงานไปสู่การขับเคลื่อน ให้อำเภอในฝัน เป็นฝันมีชีวิต บนวิถีวัฒนธรรม ฮิตฮอยประเพณีท้องถิ่น จึงได้มีการจัดทำวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ แผนการดำเนินงานที่จะทำงานไปข้างหน้าร่วมกัน ดังนี้

วิสัยทัศน์

ชุมชนท้องถิ่นรู้เท่าทันการพัฒนา สร้างความเข้มแข็ง สร้างมีส่วนร่วมในการพัฒนา การทำงานกับชุมชน ร่วมกำหนดวิถีชีวิตตนเอง จัดการดูแล รักษาทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ตามพิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

(วิถีชีวิต วัฒนธรรม อยู่ร่วมกับธรรมชาติ รู้เท่าทันการพัฒนา คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีชีวิตตนเอง รักษาดูแลดิน น้ำ ป่า สร้างความเข้มแข็งให้กับคนในพื้นที่ แบบเพื่อน,หัวเมือง อำเภอเพื่อเกิดทุนอย่างสมพระเกียรติ พื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา เข้าไปทำงานกับชุมชน ให้เกิดความเข้าใจและเข้มแข็ง)

Mission แนวทางการทำงาน

แนวทางหลักที่ 1 การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

แนวทางหลักที่ 2 การสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน ทั้งรัฐ องค์กรภาคอื่นๆ เช่น ภาคีสนับสนุนสร้างการมีส่วนร่วม

แนวทางหลักที่ 3 การพัฒนาสื่อและการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทั้งภายใน และภายนอก กับทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการร่วมกันพัฒนา

แนวทางหลักที่ 4 การยกระดับประเด็นทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ผังเมือง วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง

แผนงานกิจกรรมตามแนวทางการดำเนินงาน

แนวทางหลักที่ 1 การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

แผนงานกิจกรรม

1. พัฒนาศักยภาพคณะทำงานสภาฯ
2. จัดเวที 3 ชนเผ่า (ร่วมดูสัญลักษณ์ความเป็นอำเภอ แผนที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และร่วมจัดทำแผนสร้างสภาแะมือเจอะคี)
3. เวทีความร่วมมือ ทั้ง 3 ชนเผ่า ราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และสื่อมวลชน
4. การจัดเวทีเคลื่อนไปตามระดับหมู่บ้าน ตำบล เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
5. ระดม ขยายแนวร่วมพื้นที่สภาแะมือเจอะคี (เวทีร่วมกันระหว่างสภาฯ กับผู้นำกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนกลุ่มต่างๆ ของชุมชนปกากะญอ)
6. การสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายใน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด โรงเรียน

คณะทำงาน

ผู้ประสานงานหลัก นายบุญสม ปิ่นเพชรกุล ประธานสภา อบต.วัดจันทร์

1. นายพิสิษฐ์ พนาเจริญเดช
2. นายวีระ ยิ่งรักเพ็ญจันทร์ นายกอบต.วัดจันทร์
3. นายสุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์

หมายเหตุ: ผู้ใหญ่บ้าน 3 ตำบล และอบต. 3 แห่ง

แนวทางหลักที่ 2 การสร้างความร่วมมือทุกภาคส่วน ทั้งรัฐ องค์กรภาคอื่นๆ เช่น ภาคีสนับสนุนสร้างการมีส่วนร่วม

แผนงานกิจกรรม

1. จัดเวทีร่วมรัฐ ประชาชน สภาแะมือเจอะคี
2. เข้าร่วมแลกเปลี่ยนกับภาครัฐทุกกรณี
3. ประสานความร่วมมือกับองค์กรสนับสนุนภายนอก (พอช. ,สสส, สกว)

คณะทำงาน

ผู้ประสานงานหลัก นายพร้อมพล สัมพันธ์โน

1. นายเดชา นทีไ
2. นายสุวิชาน พัฒนาไพรวัลย์

แนวทางหลักที่ 3 การพัฒนาสื่อและการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทั้งภายใน และภายนอก กับทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการร่วมกันพัฒนา

แผนงานกิจกรรม

1. จัดตั้งทีม/คณะทำงานพัฒนาสื่อ และการสื่อสารสร้างความเข้าใจ
2. การเผยแพร่ผ่านวิทยุชุมชน เอกสาร แผ่นพับ
3. สื่อกระแสหลัก (สื่อส่วนกลาง)
4. หนังสือ และมือเจ๊ะคี “ในฝัน” ผืนของใคร

คณะทำงาน

ผู้ประสานงานหลัก นายสุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์

1. นายพีรพัฒน์ วิเศษชุมชน
2. นายสว่างชัย ศิลปมิตรภาพ
3. นายทัศนชัย อัครวงศวิริยะ

แนวทางหลัก ที่ 4 การยกระดับประเด็นทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ผังเมือง วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง

แผนงานกิจกรรม

1. การจัดการที่ดิน
2. การพัฒนาต้นน้ำ

คณะทำงาน ดิน น้ำ ป่า

ผู้ประสานงานหลัก นายเลห์เม่ ศิลปมิตรภาพ ประธานเครือข่ายทรัพยากรฯ ลุ่มน้ำแม่แจ่ม

ตอนบน

1. นายเดชา นทีไธ
2. นายพร้อมพล สัมพันธ์โน

คณะทำงานผังเมือง

1. นายพนา พัฒนาไพรวัลย์
2. นายธวัชพล สิทธิคงตั้ง
3. นายบุญเพิ่ม ฤทัยกริม

3.4 เกิดเวทีปฏิบัติการเพื่อร่างแผนปฏิบัติการของภาคประชาชนมือजेकी อำเภอ กัลยาณิวัฒนา

หลังจากที่ได้แผนยุทธศาสตร์ทั้ง 4 แนวทาง คณะกรรมการสภาแะมือजेकीก็ได้มีการจัดเวทีอีกครั้งเพื่อร่วมกันร่างแผนปฏิบัติการในพื้นที่มือजेकीในส่วนของภาคประชาชน โดยเชิญนักวิชาการจากศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์มาร่วมให้คำปรึกษาในเวที โดยในเวทีนี้ได้มีการเชิญแกนนำชุมชนจากตำบลแม่แดดเข้ามาเพิ่ม ทั้งชนเผ่าปกากะญอและชนเผ่าม้ง โดยมีการแบ่งกลุ่มย่อยการออกแบบร่างแผนปฏิบัติการตามแนวทางยุทธศาสตร์ 4 แนวทางที่กำหนดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว เมื่อกลุ่มย่อยได้ระดมความเห็นกันได้แล้ว ได้มีการนำเสนอในกลุ่มเวทีใหญ่เพื่อช่วยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอีกครั้ง และให้ผู้เชี่ยวชาญจากศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์เป็นผู้ให้ข้อคิดและข้อเสนอแนะดังนี้

1. ให้ย้อนมองดูสิ่งที่วางแผนว่าจะทำนี้แล้ววิเคราะห์ร่วมกันว่าความเป็นจริงจะทำได้มากน้อยแค่ไหน ต้องคำนึงด้วยว่าสิ่งที่ทำได้เองและสิ่งที่ต้องการหนุนเสริมจากภายนอก
2. ยกกระตบเป็นแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้สิ่งที่จะทำนั้นส่งผลกระทบต่อประเด็นอื่น คำนึงถึงประเด็นหลัก/เร่งด่วน เรื่องปากท้อง / กรรมสิทธิ์ เรื่องการท่องเที่ยว การพัฒนาผู้นำ (การสร้างตัวตนของกลุ่มสภาฯ) การเรียนรู้การจัดการความขัดแย้ง การสร้างความสัมพันธ์ภายใน
3. ทำอย่างไรให้สภาแะมือजेकीเป็นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง สร้างความเข้าใจแก่คนในพื้นที่ สร้างบทบาทการมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมร่วมกัน
4. การประสานหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องและมีพลัง เช่น มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตของชาวกะเหรี่ยง กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทย และที่สำคัญควรมีข้อมูลพื้นฐานในระดับอำเภอ

แผนที่ได้จากการระดมความคิดในเวทีดังกล่าวมีการตกลงกันในเวทีว่าเป็นร่างของแผนปฏิบัติการ จะมีการร่วมวิเคราะห์ให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและประชาคมอีกครั้ง โดยรายละเอียดของร่างแผนตามตารางที่นำเสนอ

1. แนวทางพัฒนาด้าน การพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	งบประมาณและผู้รับผิดชอบ	สถานที่ดำเนินการ
1	พัฒนาศักยภาพผู้นำ - จัดเวทีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างอปต./กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้นำศาสนา/ผู้นำฮีโร่/เยาวชน/แม่บ้าน	- เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม - เพื่อพัฒนาบทบาทหน้าที่ของแต่ละกลุ่มงานที่รับหน้าที่และนโยบายของสภาประชาคม	วันที่ 15-16 สิงหาคม 2553 (เชื่อมความสัมพันธ์) วันที่ 3 กันยายน 2553 อบรม บทบาท และหน้าที่แต่ละกลุ่ม (แยกแต่ละตำบล)	60คน/ ตำบล	60,000 บาท	- แม่แดด - แม่แจ่มหลวง - บ้านจันทร์
2	เตรียมความพร้อมเรื่องการท่องเที่ยว	- ให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนา	5 - 6 กันยายน 2553	6 กลุ่ม/อำเภอ	30,000 บาท	- บ้านจันทร์ - แม่แดด - แจ่มหลวง
3	การศึกษา - ในระบบ (ม.ปลาย) - นอก ระบบ - อัจฉริยะ - อุดมศึกษา	- เพื่อให้ชุมชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง - เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ขาดโอกาส	ต่อเนื่องตั้งแต่สิงหาคม 2553 ถึงสิงหาคม 2557	ทุกชุมชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง	50,000 บาท	อำเภอภักดีนิคม วัฒนา

4	หมู่บ้านสะอาด	เพื่อพัฒนาคุณภาพหมู่บ้านให้เข้มแข็ง	ต่อเนื่องสิงหาคม 2553	- ยกย่องดีบุคณภาพหมู่บ้าน - ชุมชนมีสุขภาพพลานามัยดี	80,000 บาท	- แม่แดด 2 หมู่บ้าน - แจ่มหลวง 2 หมู่บ้าน - บ้านจันทร์ 2 หมู่บ้าน
5	จัดเวทีแลกเปลี่ยนสภาพปัญหาของแต่ละหมู่บ้าน	- เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องแนวทางการขับเคลื่อนของสภาฯ - เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ในแต่ละชุมชน - เพื่อขยายแนวร่วมในการขับเคลื่อนงานของสภาฯ	ธันวาคม	- ได้ลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับชุมชน 21 หมู่บ้าน	63,000 บาท	
6	จัดประชุมคณะกรรมการสภาฯ		เดือนละ 1 ครั้ง		120,000 ต่อปี	
7	ศึกษาดูงานนอกพื้นที่ 2 ครั้งต่อปี		มกราคม – เมษายน		200,000 บาท	
8	จัดอบรมคณะกรรมการเรื่องการบริหารจัดการองค์กรสาธารณะ		2 ครั้งต่อปี		100,000 บาท	

2. แผนสร้างความร่วมมือ

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา ดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ ปริมาณ/คุณภาพ	งบประมาณและ ผู้รับผิดชอบ
1	การสร้างแนวร่วมกับภาครัฐในระดับอำเภอ	เพื่อสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างสภาฯ กับหน่วยงานรัฐในพื้นที่	ทุกเดือนในการประชุมอำเภอ ประจำเดือน	- เกิดความเข้าใจในการทำงานของสภาฯ จากภาครัฐ - เกิดการบูรณาการแผนการขับเคลื่อนร่วมกับทางอำเภอ	
2	การสร้างเครือข่ายกับภาคีองค์กรนอกพื้นที่	เพื่อเชื่อมเครือข่ายการหนุนเสริมจากภายนอก	ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป	กรรมการ แนวทางที่ 2	
3	การพัฒนาข้อมูลของสภาฯ	เพื่อเป็นสื่อในการนำเสนอทิศทางการทำงานของสภาฯ กับผู้ที่เกี่ยวข้อง	สิงหาคม – กันยายน 2553	- ได้เอกสารข้อมูลที่สามารถอธิบายรายละเอียดของสภาฯ ได้อย่างเข้าใจได้ในลักษณะแผนผังและ power point	30,000 บาท

3. แผนงานพัฒนาสื่อและการสื่อสาร

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา ดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ ปริมาณ/คุณภาพ	งบประมาณและ ผู้รับผิดชอบ
1	จัดตั้งทีมงานพัฒนาสื่อ	เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถผลิตสื่อ และมีข้อมูลสื่อสารสู่สาธารณะอย่างเท่าทันต่อ	ภายในเดือน กันยายน 2553	มีนักข่าวพลเมืองในพื้นที่อย่างน้อย 3 ทีมที่สามารถทำสกู๊ปข่าวขนาดใหญ่ในพื้นที่ได้	

	เหตุการณ์	เหตุการณ์	วันที่	ผู้ที่เกี่ยวข้อง	
2	ประชุมจัดตั้งคณะทำงานในระดับอำเภอประกอบด้วยผู้สนใจทั้ง 3 ตำบล		ต้นเดือน กันยายน 2553	มีผู้สนใจเข้าร่วมอย่างน้อย 15 คน	5,000 บาท
3	การแถลงข่าวในวิทยุชุมชนกับคนภายใน	เพื่อสื่อสารสู่สาธารณะ	กันยายน 2553	คนในพื้นที่ทราบข่าวคราวสถานการณ์ข้อมูลสภาฯ	
4	จัดอบรมการผลิตสารคดีและข่าวสำหรับคณะทำงานสื่อ		ภายในเดือน กันยายน 2553	ได้พัฒนาศักยภาพการเขียนสคริป/การถ่ายทำ/การตัดต่อ	15,000 บาท
5	สื่อสารสู่สาธารณะ		ตลอดปี		20,000 บาท
6	วารสาร (แผ่นพับ) เสียมือ เจอะคือ	เพื่อสื่อสารข่าวคราวความคืบหน้าของสถานการณ์ในพื้นที่แก่คนภายในและภายนอก	ตุลาคม 2553	ได้วารสาร/แผ่นพับออกมาเป็นราย 2 เดือน/เล่ม / ฉบับ	30,000 บาท
7	จัดทำและเผยแพร่		ตลอดปี	ตำบลละ 100	
8	สื่ออินเตอร์เน็ต				

4. แผนงานด้านทรัพยากรดิน/น้ำ/ป่า/ผืนเมือง/วัฒนธรรม

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลา ดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ ปริมาณ/คุณภาพ	งบประมาณและ ผู้รับผิดชอบ
1	ดิน/น้ำ/ป่า - อบรมเรื่องกฎหมาย/ดิน/ น้ำ/ป่า ให้กับชาวบ้าน	- เพื่อให้ชุมชนชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจกฎหมายของดิน/น้ำ/ ป่า	2 วัน ต่อ เครือข่าย	- ชาวบ้านสามารถอธิบายและนำไปใช้เรื่องกฎหมาย ดิน/น้ำ/ป่า ได้	90,000 บาท
2	การจัดทำขอบเขตพื้นที่ชุมชน ให้ชัด	- เพื่อให้ทราบและเกิดความ เข้าใจถึงขอบเขตพื้นที่ของแต่ละ ชุมชน	ชุมชนละ 3 วัน	- ชาวบ้านสามารถรู้ขอบเขตและป้องกันรักษาพื้นที่ ขอบเขตพื้นที่ของชุมชนได้	45,000 บาท
3	อบรมการอ่านแผนที่ภาพถ่าย	- สามารถอ่านแผนที่และเข้าใจ แผนที่ทางราชการได้	ชุมชนละ 1 วัน	- ชาวบ้านสามารถอ่านแผนที่และอธิบายได้อย่าง ชัดเจน	105,000 บาท
4	กิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ พืชผัก/สมุนไพร/สัตว์น้ำ	- เพื่อป้องกันและการอนุรักษ์พันธุ์ พืช สัตว์น้ำของแต่ละชุมชน	เครือข่ายละ 1 วัน	- ชาวบ้านมีพืชผัก/สมุนไพร/สัตว์/สัตว์ป่าในพื้นที่ อนุรักษ์และเพิ่มปริมาณของแต่ละชุมชน	200,000 บาท
5	อบรมฟื้นฟูเรื่องการปรับปรุง คุณภาพดิน	- เพื่อพัฒนาและปรับปรุง คุณภาพดินของพื้นที่	เครือข่ายละ 1 วัน	- พื้นที่ดินของพื้นที่มีคุณภาพดีขึ้น	200,000 บาท

6	กิจกรรมทำผ่ายดักตะกอนในลำห้วย	- เพื่อชะลอการไหลของน้ำ/สร้าง ความชุ่มชื้น	ชุมชนละ 150 ตัว	- ต้นนามีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้น	375,000 บาท
7	สร้างเรือนเพาะชำพืชพันธุ์ไม้ป่าของท้องถิ่น	- เพื่อเก็บเพาะแหล่งเมล็ดพันธุ์ไม้ ของท้องถิ่น	ตำบลละ 2 เรือน เพาะชำ	- มีพืชพันธุ์ไม้ป่าของท้องถิ่นคนอยู่และเป็นแหล่ง ขยายพันธุ์	90,000 บาท
8	ปลูกพืชพันธุ์ไม้ป่าในพื้นที่	- เพื่อขยายพืชพันธุ์ไม้ป่าของ พื้นที่ให้เพิ่มขึ้น	เครือข่ายละ 1 วัน	- พื้นที่พืชพันธุ์ไม้ป่าเพิ่มขึ้น	55,000 บาท
9	กิจกรรมอบรมฟื้นฟูความเชื่อ วัฒนธรรมเกี่ยวกับด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ	- เพื่อฟื้นฟูและเข้าใจถึงระบบ ความเชื่อวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น	ตำบลละ 2 ครั้ง ต่อปี	- สามารถนำความเชื่อวัฒนธรรมของชุมชนไปใช้ในการ พัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้	50,000 บาท
10	โครงการศึกษาความ หลากหลายทางธรรมชาติใน พื้นที่สู่เยาวชน	- เพื่อให้ทราบถึงความ หลากหลายทรัพยากรของพื้นที่ นำไปสู่การพัฒนาโครงการ	ตำบลละ 1 โครงการ	- ทราบถึงความหลากหลายทางธรรมชาติของแต่ละ ชุมชนและนำไปสู่การพัฒนา	150,000 บาท
11	อบรมเรื่องผลกระทบของการ ใช้สารเคมี	- เพื่อให้ทราบถึงปัญหาในการ สารเคมีในพื้นที่	เครือข่ายละ 1 ครั้ง	- ลดปัญหาในเรื่องการใช้สารเคมี	75,000 บาท
12	สร้างชุมชนต้นแบบการ จัดการที่ดิน	- เพื่อเป็นพื้นที่ตัวอย่างในการ จัดการที่ดินของชุมชน	ตำบลละ 1 ชุมชน	- อนาคตชุมชนสามารถจัดที่ดินของชุมชนโดยชุมชน	60,000 บาท

13	กิจกรรมอบรมแรงคดีเรื่องหมอกควัน	- เพื่อให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องหมอกควัน	เครือข่ายละ 1 ครั้งต่อปี	- ลดการเผาพื้นที่ไม่จำเป็นและลดหมอกควันในพื้นที่	30,000 บาท
14	กิจกรรมโครงการปลูกป่าครอบครัวตามไม่ประจำเผ่า	- เพื่อให้แต่ละครอบครัวมีการทำกิจกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน	ครอบครัวละ 19 ต้นขึ้นไป/ปี	- เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติระดับครอบครัวชุมชน	
15	อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค	- เพื่อให้มีแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคที่สะอาดและเพียงพอ	ตำบลละ 1 แห่ง	- ชาวบ้านได้ใช้น้ำอุปโภคบริโภคน้ำที่สะอาด	100,000 บาท

5. แผนงานด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี

ลำดับ	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ระยะเวลาดำเนินงาน	ผลที่คาดว่าจะได้รับ ปริมาณ/คุณภาพ	งบประมาณและผู้รับผิดชอบ
1	ศึกษารวบรวมและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์	- ให้เข้าใจและเคารพวัฒนธรรมประเพณีและเกิดสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา	8 เดือน	- คนในชุมชนมีจิตสำนึกและเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรม - ได้สื่อเพื่อเผยแพร่ในชุมชน (เอกสาร/วีดิทัศน์)	90,000 บาท
2	ประชุมผู้รู้และผู้อาวุโสในท้องถิ่นทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์	- เพื่อวางแผนและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม	2 เดือน	- ได้วิทยากรที่สามารถถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมประเพณีของทั้ง 3 กลุ่ม	30,000 บาท

		และประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสาม			
3	ถ่ายทอดความรู้โดยคนในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ใน 3 กลุ่มชาติพันธุ์	เพื่อให้คนในอำเภอทั้ง 3 กลุ่มชาติพันธุ์ได้เข้าใจวัฒนธรรมประเพณีของตนเองและเรียนรู้เข้าใจประเพณีวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น	6 เดือน	- คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนวัฒนธรรมประเพณีของผู้คน - เกิดกลุ่มอย่างน้อย 1 กลุ่มต่อกลุ่มชาติพันธุ์รวม 3 กลุ่ม	30,000 บาท
4	การหนุนเสริมงานวัฒนธรรมชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง	- เพื่อให้เกิดการยอมรับทั้งคนในชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้ององค์กร หน่วยงาน ภายนอกชุมชน	ปีละ 3 ครั้ง 1 ครั้งต่อ 1 ชนเผ่า	- ความภาคภูมิใจของคนในชุมชนที่มีต่อวัฒนธรรมประเพณีชนเผ่า - การยอมรับและเคารพจากองค์กร หน่วยงาน และบุคคลภายนอกชุมชน	ปีละ 50,000 บาท
5	กิจกรรมสร้างกลุ่มเยาวชนเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรม	- เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์	ตลอดปี	- เยาวชนสามารถอธิบายประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ให้คนภายนอกชุมชนได้	ปีละ 60,000 บาท

3.5 เกิดเวทีทำความเข้าใจแกนนำประชาชนตามโครงสร้างของทางรัฐเกี่ยวกับสภา

เวทีนี้เป็นเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจกับคนภายในตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจขบวนการขับเคลื่อนภาคประชาชนร่วมกันจากแกนนำประชาชนที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามโครงสร้างของรัฐ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่มือเจะคีทั้ง 3 ตำบล

ผลจากการจัดเวทีทำให้ผู้นำที่มาได้แสดงความคิดเห็นต่อสภาอะมือเจะคี และได้นำเสนอข้อมูลที่ได้รับมาก่อนหน้านี้ โดยผู้ใหญ่ว่านหนึ่งกล่าวว่า “ก่อนหน้านี้ผมได้ข้อมูลมาว่า สภาอะมือเจะคีนี้ เป็น เอ็นจีโอ ทำงานต่อต้านรัฐ ต่อต้านการพัฒนาพื้นที่ ผมรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ แต่เมื่อมาฟังเป้าหมาย วัตถุประสงค์ในวันนี้รู้สึกสบายใจและรู้สึกดีใจที่มีกลุ่มองค์กรอย่างนี้เกิดขึ้นในพื้นที่” นับว่าเป็นก้าวแรกของการมานั่งพูดคุยกับแกนนำในการทำความเข้าใจงานขับเคลื่อนของภาคประชาชนมือเจะคี โดยที่แกนนำที่มาพร้อมรับฟังต่างพร้อมที่จะมีส่วนร่วมกับการทำงานของสภาอะมือเจะคี

นอกจากนี้ยังได้มีการเชิญกลุ่มแกนนำสตรีมาร่วมเพื่อทำความเข้าใจโดยแกนนำสตรีเอง พร้อมและยินดีที่จะร่วมขบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคประชาชนอย่างเต็มที่ และได้มีการสำเนาข้อมูลของสภาอะมือเจะคีแจกจ่ายแก่ผู้ที่มาร่วมเวทีกลับไปแจกจ่ายในชุมชนของตนเอง

สรุปผลกระทบจากงานวิจัย

1. ผลกระทบจากการทำวิจัยเชิงพัฒนา

- เกิดจิตสำนึกและความเคลื่อนไหวของบุคคลในพื้นที่มือเจคี ในการร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ในพื้นที่ ที่มาจากกลุ่มคนทำงานที่หลากหลาย ได้แก่ กลุ่มที่ทำงานด้านศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มการเมืองการปกครอง กลุ่มหน่วยงานและองค์กรต่างๆ และกลุ่มหน่วยงานองค์กรเครือข่ายนอกพื้นที่ เพื่อมาร่วมแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ในพื้นที่ได้ถูกยกระดับเป็นอำเภอเพื่อเป็นการประเมินตนเอง และเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่มือเจคี

- เกิดประเด็นในการเคลื่อนไหวที่หลากหลายในพื้นที่ เช่น ประเด็นการรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ ประเด็นการจัดการที่ดิน ประเด็นการจัดการท่องเที่ยว ประเด็นการศึกษา ประเด็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ และประเด็นการสร้างความเข้มแข็งแก่พื้นที่

- เกิดการสร้างสรรคงานที่เป็นการระดมข้อเสนอจากพื้นที่เพื่อนำเสนอเป็นข้อมูลในทิศทางการพัฒนาภาคประชาชนร่วมกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานเครือข่ายภาคอื่น โดยมีการจัดกระบวนการระหว่างองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่และผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก รวมทั้งนักวิชาการจากสถาบันศึกษา และเพิ่มพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ในกระบวนการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ในแนวทางการออกแบบทิศทางการพัฒนาพื้นที่ที่มาจากฐานคิด ความจำเป็น ความเหมาะสมและความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

- ผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนามีอยู่สองประการ ประการแรกคือเมื่อประชาชนในพื้นที่ได้ระดมข้อเสนอมาได้ และเสนอต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาครัฐ กลับไม่ได้รับการสนองตอบในเชิงปฏิบัติการ เช่น ตัวแทนประชาชนได้นำเสนอรูปแบบอัตลักษณ์ในการสร้างอาคารศูนย์ราชการอำเภอโดยบรรจุอัตลักษณ์ของความเป็นชนเผ่าในส่วนของหลังคา แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีการนำข้อเสนอของพื้นที่ไปสู่การออกแบบจริง ทำให้ข้อเสนอของพื้นที่ไร้ความหมาย ประการที่สอง หลังจากที่มีการจัดตั้งสภาประชาชนแะมือเจคีขึ้นมา ถูกลมองจากหน่วยงานในภาครัฐจากพื้นที่ว่า เป็นหน่วยเคลื่อนไหวที่ต่อต้านรัฐ ต่อต้านอำเภอ และต่อต้านการพัฒนา จนมีการสร้างข้อมูลและข่าวสู่ชาวบ้านอื่น ๆ ให้เข้าใจ สภาแะมือเจคี ในทางที่ลบ ในที่สุดภาครัฐเองก็ตั้งสภากาแฟ หน่วยงานรัฐในพื้นที่ เพื่อมาวิเคราะห์การเคลื่อนไหวสภาแะมือเจคี มุมมองและทัศนคติเช่นนี้ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค ในการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคม จึงเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาให้เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างแรง

2. เกิดกลไกการจัดการในพื้นที่

ในกระบวนการวิจัยได้เกิดการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมในนามของสภาแะมือเจคี โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นองค์กรคู่ขนานจากภาคประชาสังคมในการร่วมกำหนดและขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาในพื้นที่มือเจคี
2. เพื่อเป็นองค์กรที่สร้างพื้นที่การเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนภาคประชาสังคมของคนในพื้นที่มือเจคี
3. เพื่อสร้างภาคีความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนให้เกิดความเป็นธรรมในกระบวนการพัฒนา

โดยมีรายละเอียดตามที่ได้นำเสนอในหัวข้อ 3.1, 3.3, 3.4 แล้ว

3. การเรียนรู้ของทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง

สิ่งที่ทำให้ทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้รับเพิ่มขึ้นจากกระบวนการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของคนและทีม ในกระบวนการวิจัยสิ่งที่ทีมวิจัยได้พัฒนาศักยภาพคือกระบวนการจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กร โดยทางทีมวิจัยได้มีส่วนในการตั้งตั้งองค์กรภาคประชาชนในนาม “สภาแะมือเจคี” ทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการในการเตรียมคน คัดเลือกคน การวางโครงสร้างที่นำองค์ความรู้ของคนปกากะญอในการวางโครงสร้างองค์กร การวางแผนยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวางแผนปฏิบัติการที่มาจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

สิ่งที่ทำให้ทีมงานและผู้ที่เกี่ยวข้องอ่อนแอลง ในการทำงานภาคประชาชนของทีม นั้น มีหน่วยงานภาครัฐและผู้นำท้องถิ่นตามโครงสร้างของรัฐบางส่วนพยายามสร้างภาพว่าเป็นกลุ่มหัวรุนแรงต่อต้านการพัฒนา ทำให้คนในชุมชนและผู้นำอีกกลุ่มหนึ่งที่สนใจเข้าร่วมแต่ไม่กล้าเพราะเกรงว่าจะติดภาพลบไปด้วย ทำให้หลายครั้งที่มีการขอความร่วมมือในการจัดเวทีผู้นำเหล่านี้ไม่ได้เข้ามาร่วม ส่งผลให้คนกลุ่มนี้จะคอยสังเกตการเคลื่อนไหวของทีมเพื่อคอยจับผิดและปล่อยข่าววิพากษ์วิจารณ์ในทางที่ไม่ใช่ข้อมูลที่เป็นจริงอยู่เรื่อยมา

ข้อเสนอต่อการปรับเปลี่ยนการทำงานวิจัยในลักษณะเดียวกัน หากคิดจะเริ่มต้นอาจมีความคิดเริ่มต้น 2 แนวทางคือ เดินหน้ากับกลุ่มคนที่เข้าใจและมีความพร้อม มีความมุ่งมั่นอย่างจริงจังและค่อยขยายผล แนวทางที่ 2 คือ ทำความเข้าใจหาแนวร่วมให้ได้จากคนทุกกลุ่มทุกฝ่ายก่อนแล้วค่อยร่วมมือขับเคลื่อนงาน แต่ในการทำงานของทีมวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางแรกเนื่องจากมีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงย่อมเริ่มต้นจากคนกลุ่มเล็กๆ เสมอ แต่ต้องมุ่งมั่นด้วยความเข้าใจ มีอุดมการณ์ ทำงานด้วยความต่อเนื่อง เมื่อคนภายในกลุ่มชัดเจนแล้วค่อยๆ ขยายแนวคิดสู่กลุ่มอื่นๆ เพื่อเป็นแนวร่วม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของพื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์คาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ และเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาอำเภอกลายาณวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ทำงาน คือพื้นที่ตำบลวัดจันทร์ และพื้นที่ตำบลแจ่มหลวง อำเภอกลายาณวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตประเด็นการศึกษา

- ทุนทางสังคมของพื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม) ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
 - การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจ๊ะคี (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
 - แนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่ถูกยกระดับให้เป็นอำเภอ
 - แนวทางในการพัฒนาอำเภอกลายาณวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกากะญอโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- คำถามวิจัย
- การเรียนรู้การกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนชุมชนในอนาคตของคนปกากะญอมือเจ๊ะคีมีกระบวนการอย่างไร?
 - รูปแบบการเตรียมชุมชน เตรียมทีมวิจัยชาวบ้าน เพื่อวางแผนและพัฒนาไปสู่งานวิจัยเต็มรูปแบบของพื้นที่ชุมชนปกากะญอมือเจ๊ะคีเป็นอย่างไร?

1.2 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

แหล่งข้อมูลประกอบไปด้วย 2 ประเภท คือ ข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากตัวบุคคล แกนนำชุมชนปกากะญอมือเจ๊ะคี จาก 7- 9 หมู่บ้านจำนวน 30 คน ผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่าย ทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ จำนวน 10 คนที่ประกอบด้วย

วิธีเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลนั้น จะเก็บข้อมูลตามการจัดเวทีตามแผนงานดังต่อไปนี้

1) แผนงานขั้น การติดต่อประสานงานและการเตรียมการ

ประสานทีมวิจัย ประสานชุมชน ประสานองค์กรภาคีเครือข่าย องค์กรภาคีเครือข่ายที่ประสานมาร่วมเวทีทั้งในระดับพื้นที่และนอกพื้นที่ โดยพิจารณาจากความพร้อมในการขับเคลื่อนร่วมกันโดยมีชุมชนเป็นแกนหลัก โดยพร้อมจะเข้ามาหนุนเสริมชุมชนทั้งในบทบาทแนวร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ พี่เลี้ยงและผู้สนับสนุนทั้งด้านความคิดและทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อนงานของชุมชน การเตรียมเวที การเตรียมการสำหรับสถานที่จัดงานเพื่อให้สถานที่ที่จัดเวทีมีความเหมาะสมและสะดวกต่อกิจกรรม ต่อการเดินทางของกลุ่มเป้าหมาย และสะดวกต่อการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการจัดเวทีด้วย

2) ขั้นการดำเนินการจัดเวที ครั้งที่ 1 “ทบทวนอดีต เพื่อก้าวสู่อนาคต การพัฒนาพื้นที่มือเจ๊ะคี”

การจัดเวทีครั้งแรกเป็นเวทีทบทวนอดีต วิเคราะห์ปัจจุบัน และกำหนดอนาคต โดยใช้เวทีเสวนาอย่างมีส่วนร่วม มีทั้งการเสวนากลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้มีการนำเสนอแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันอย่างทั่วถึง

3) ขั้นเวทีคัดเลือกคณะกรรมการ “สภาแะมือเจ๊ะคี”

ต่อจากเวทีที่หนึ่ง ได้มีการเชิญแกนนำในพื้นที่ ซึ่งได้เข้าร่วมเวทีแรกและคนอื่นๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมมาร่วมกัน คัดเลือกคณะกรรมการ “สภาแะมือเจ๊ะคี” เพื่อได้แกนนำพื้นที่มือเจ๊ะคีในการร่วมกำหนดและขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนา โดยมีการเชิญผู้รู้จากภายนอกทั้งที่เป็นผู้รู้ในชนเผ่าปกากะญอ ที่มีประสบการณ์ในการจัดตั้งองค์กร เช่น เครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ และผู้รู้จากภายนอกเช่นกัน ก่อนที่จะมีการคัดเลือกคณะกรรมการ ได้มีการถอดบทเรียนในการจัดตั้งองค์กรของผู้รู้ที่เชิญมา จากนั้นได้มีการทบทวนแนวคิดของคนปกากะญอเกี่ยวกับการจัดการชุมชน การจัดการตนเอง

4) ขั้นเวที รายการ“เวทีสาธารณะ” ร่วมกับ ทีวีไทย

เมื่อคัดเลือกคณะกรรมการ สภาแะมือเจ๊ะคี แล้ว ได้ประสานกับสื่อเพื่อให้เกิดประเด็นและกระแสทางสังคมขึ้นมา โดยมีรายการเวทีสาธารณะ ของทีวีไทยมาถ่ายทำ โดยมีการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ได้แก่ ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมโยธาธิการ สำนักบริหารป่าไม้ ส่วนอนุรักษ์ที่ 16 ปลัดอำเภอ หน่วยป้องกันรักษาป่า ชม.ที่ 17 (วัดจันทร์) องค์กรอิสระ ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ภาคเอกชนได้แก่ อาศรมศิลป์ นักวิชาการ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตัวแทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โหนด มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และตัวแทนชุมชน ได้แก่ ท้องที่

ท้องถิ่น ผู้รู้ชุมชน คณะกรรมการสภาและมือเจคี มาร่วมในเวทีเสวนา โดยมีคุณนาคยา แววีร์คุปต์ จากทีวี่ไทยเป็นผู้ดำเนินรายการ

5) ขึ้นเวที ร่างแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชน “สภาและมือเจคี” อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

จากแนวคิด แนวทาง ที่นำมาสู่การพูดคุย หรือ ก่อเกิด กลไกการทำงานในรูปแบบของ “สภาและมือเจคี” เพื่อยกระดับการทำงานไปสู่การขับเคลื่อน ให้อำเภอในฝัน เป็นฝันมีชีวิต บน วิถีวัฒนธรรม ฮีตฮอยประเพณีท้องถิ่น

6) ขึ้นเวทีปฏิบัติการเพื่อร่างแผนปฏิบัติการของภาคประชาชนมือเจคี อำเภอภักดีพัฒนา

หลังจากที่ได้แผนยุทธศาสตร์ทั้ง 4 แนวทาง คณะกรรมการสภาและมือเจคีก็ได้มีการจัด เวทีอีกครั้งเพื่อร่วมกันร่างแผนปฏิบัติการในพื้นที่มือเจคีในส่วนของภาคประชาชน โดยเชิญ นักวิชาการจากศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์มาร่วมให้คำปรึกษาในเวที โดยในเวทีนี้ได้มีการ เชิญแกนนำชุมชนจากตำบลแม่แดดเข้ามาเพิ่ม ทั้งชนเผ่าปกากะญอและชนเผ่าม้ง โดยมีการ แบ่งกลุ่มย่อยการออกแบบร่างแผนปฏิบัติการตามแนวทางยุทธศาสตร์ 4 แนวทางที่กำหนดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว เมื่อกลุ่มย่อยได้ระดมความเห็นกันได้แล้ว ได้มีการนำเสนอในกลุ่มเวทีใหญ่เพื่อช่วยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นรวมกันอีกครั้ง

7) ขึ้นเวทีทำความเข้าใจแกนนำประชาชนตามโครงสร้างของทางรัฐ

เวทีนี้เป็นเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจกับคนภายในตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อ เป็นการสร้างความเข้าใจขบวนการขับเคลื่อนภาคประชาชนร่วมกันจากแกนนำประชาชนที่ถูก จัดตั้งขึ้นตามโครงสร้างของรัฐได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่มือเจคีทั้ง 3 ตำบล

1.3 สรุปผลที่ได้จากการวิจัย

1) แนวทางในการพัฒนาพื้นที่มือเจคี (ขุนน้ำแจ่ม) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรเป็น การพัฒนาที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ การร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมตัดสินใจ ร่วม ติดตามประเมิน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบด้วยกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และที่สำคัญควรเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่ ประกอบด้วยความแตกต่างทางวัฒนธรรมชนเผ่าทั้งปกากะญอร้อยละ 91 ม้งร้อยละ 6 และลีซู ร้อยละ 3

2) องค์ความรู้เกี่ยวกับต้นทุนทางสังคมของพื้นที่มือजेकी (ขุนน้ำแจ่ม)

- *สภาพพื้นที่ทางกายภาพ* ได้แก่มิ่ต้นสนภูเขาที่มีพื้นที่กว้างที่สุดในประเทศไทย และมีความหลากหลายที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นฐานในการผลิตของชุมชน เช่น การสร้างบ้าน การทำฟืน มีการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง (พึ่งพาตนเอง) คือในชุมชนมีการผลิตเพื่อการบริโภคกันเองในชุมชนโดยที่ยังไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกมากนัก เช่น ด้านแรงงาน คนในชุมชนสามารถใช้คนในชุมชนช่วยกันเหลือกันแบ่งปันแรงงานกันในชุมชนได้อยู่ ด้านปัจจัยการผลิต สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าในชุมชน เป็นฐานในการผลิตเพื่อยังชีพได้อยู่ มีการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารและเป็นการออมโดยไม่ต้องเน้นการผลิตแบบอุตสาหกรรม แม้ว่าปัจจุบันทรัพยากรน้ำ ก็ดี อากาศก็ดีจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น อากาศร้อนขึ้นในช่วงหน้าแล้ง ปริมาณน้ำในลำห้วยน้อยลงบ้าง แต่ด้วยการพยายามจัดการโดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชนเผ่าปกากะญอ ที่ใช้น้ำในการทำนา มีการสร้างฝาย มีการกันพื้นที่ริมน้ำมิให้มีการใช้ประโยชน์ ยังคงรักษาสภาพดินน้ำ ป่าในพื้นที่ ถ้าเทียบกับอำเภอที่ใกล้เคียงในพื้นที่มือजेकीถือว่ายังมีสภาพที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ สังเกตได้จากน้ำยังเย็น สะอาด อากาศยังบริสุทธิ์อยู่ สามารถพึ่งตนเองด้านอาหาร เช่น พืชผัก, อาหาร, สัตว์ป่าตามธรรมชาติยังคงมีอยู่ แม้ว่าปัจจุบันบางครั้งอาจมีการซื้อบริโภคจากข้างนอกอยู่บ้าง แต่คนในชุมชนก็ได้มีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อบริโภคกันเองที่เหลือก็แบ่งปันกันบ้าง ขายกันบ้างในร้านค้าตามชุมชนต่างๆ

- *สภาพทางวัฒนธรรม* ในพื้นที่ซึ่งเป็นชนเผ่าร้อยละ 95 แม้ว่าจะมีการเข้ามาของศาสนาใหม่ ทั้งพุทธ ทั้งคริสต์ในพื้นที่ ทำให้ความเชื่อ ประเพณีของคนในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามศาสนาใหม่ที่ไปนับถือ และทำให้มีความเชื่อและประเพณีที่แตกต่างกันหลายในพื้นที่เกิดขึ้น อีกทั้งเมื่อปี 2538 ได้มีการเดินสายไฟฟ้าจากอำเภอปายมาถึงพื้นที่มือजेकी ทำให้มีการรับสื่อที่เป็นภาพเคลื่อนไหวที่มีเรื่องของค่านิยมวัฒนธรรมต่างๆ จากข้างนอกได้ง่ายและรวดเร็วยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ด้วยความเป็นคนในพื้นที่เดียวกัน ความเป็นชนเผ่าเดียวกัน ความเป็นชุมชนเดียวกัน ทำให้ยังสามารถรักษาความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันได้ สังเกตได้จากการที่ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชนเผ่ายังมีอยู่ เช่น การผูกข้อมือ การกินข้าวใหม่ การเรียกแขกกินข้าว ยังมีวิถีการผลิตแบบชนเผ่า เช่น การปลูกพืชแบบผสมผสานในสวนครัว ไม่ว่าจะเป็นสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมหรือไม่ก็ตามยังมีการแต่งกาย ชุดชนเผ่าอยู่ โดยเฉพาะกับกลุ่มแม่บ้าน มีการใช้ภาษาปกากะญอในชุมชนทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ความเป็นอัตลักษณ์ปกากะญอที่ยังชัดเจนอยู่ มีกระบวนการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมสู่คนรุ่นหลัง อาทิ ด้านศิลปะและดนตรี เช่น การรำยาว, การขับร้อง, การเล่นดนตรี, ธา, สุภาษิต, ดาบ, กระบี่ไม้ไผ่, กระบี่ทุ่งไม้ไผ่, แกว, เดอ เป็นต้น มิ้องค์ความรู้ภูมิปัญญาตามวัฒนธรรมชุมชนในการจัดการสังคม ทรัพยากร ฯลฯ ยังมีภูมิปัญญาที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าช้า

การทำฝาย การบวชป่า เปลาญ มีภูมิปัญญาในงานหัตถศิลป์ต่างๆ เช่น การจักสาน กรทอผ้า เครื่องประดับ มีภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพ เช่น การใช้สมุนไพร การนวด การจับเส้น การใช้คาถาน้ำมัน เป็นต้น

- **ความเป็นชุมชน** มีศาสนสถานสำคัญที่เป็นจุดรวมจิตใจของคนในพื้นที่ เช่น เจดีย์วัดจันทร์ และภูเขาวชิรฐานที่ดอยข้าวลีบ มีความเกี่ยวดองกันทางเครือญาติสูงในพื้นที่ ส่งผลต่อความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความรัก การให้เกียรติเคารพนับถือกัน มีการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน มีการลงแขกเอามื้อเอารวันกันในการทำงาน มีการส่งเสริมสนับสนุนบุตรหลานให้เข้าเรียนในระบบมากขึ้น สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กในพื้นที่ มีการระเบียบในการใช้ทรัพยากรในแต่ละชุมชน จนปัจจุบันมือเจดีย์กลายเป็นพื้นที่ที่มีไม้สนภูเขาธรรมชาติ ที่พื้นที่กว้างที่สุดในประเทศไทย

- **องค์กรภาคประชาชน** มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคมเนื่องจากมีวัฒนธรรมคล้ายกัน เป็นชนเผ่าปกากะญอร้อยละ 90 กว่า ม้งร้อยละ 3 และลีซูร้อยละ 2 มีองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ ทั้งองค์กรที่ทำงานด้านศาสนาและวัฒนธรรม องค์กรที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม มีกลุ่มเยาวชน และกลุ่มแม่บ้าน เป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนชุมชน บางชุมชนมีการสืบทอดผู้นำตามวัฒนธรรมต่อกันในเรื่อง ฮีโซ่ ซออี

3) องค์ความรู้เกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการที่พื้นที่มือเจดีย์ (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับเป็นอำเภอ

ผลกระทบเชิงบวก

- **ผลกระทบต่อทางกายภาพ** การคมนาคมดีขึ้น สะดวกสบายขึ้นการเดินทางติดต่อราชการ ง่าย สะดวก ประหยัดทั้งเวลาและเงิน การเข้าถึงทางราชการมากขึ้น การเข้าถึงการรักษาพยาบาลดีขึ้น

- **ผลกระทบต่อวัฒนธรรม** โอกาสทางการศึกษาของคนในพื้นที่จะเพิ่มขึ้น ได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาของอื่น ๆ มากขึ้น ภารกิจศาสนาทำได้ง่ายขึ้น สะดวกขึ้น (ศาสนสัมพันธ์) จารีตวัฒนธรรม ชุมชนปกากะญอจะปรากฏออกมาสู่สาธารณะมากขึ้น

- **ผลกระทบต่อความเป็นชุมชน** เศรษฐกิจดีขึ้น (ค้าขาย รับจ้าง) ลูกหลานได้กลับมาทำงานใกล้บ้าน การบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมมั่วสุมในพื้นที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

- **ผลกระทบต่อองค์การภาคประชาสังคม** ผู้นำ เครือข่าย การหนุนเสริม สนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกมีมากขึ้น สัมพันธภาพระหว่างคนในชุมชนกับผู้นำการปกครองในระดับอำเภอจะมีมากขึ้น

ผลกระทบในเชิงลบ

- ผลกระทบต่อทางกายภาพ ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรกับหน่วยงานรัฐจะมีมากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติถูกขูดรีดมากขึ้น ทรัพยากรป่าในพื้นที่จะมีจำนวนลดลง

- ผลกระทบต่อวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคมปกาเกอะญอจะหายไป วัฒนธรรมประเพณีจะถูกทำลายวิถีจารีต ตามประเพณีจะถูกมองข้าม / ระบบการปกครองที่เป็นทางการจะเข้ามาแทนที่ความเห็นแก่ตัวมากขึ้น มีการพึ่งตนเองน้อยลง ใช้หลักกฎหมาย/นิติธรรมมากกว่าหลักคุณธรรม ศีลธรรม การค้าขายจะเกิดขึ้นเต็มตัว / ความเจริญก้าวหน้าในการค้าขายที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากขึ้น (มีร้านสะดวกซื้อ, มีปั้มน้ำมัน ร้านคาราโอเกะ, ภาษา, การแต่งกาย, ความเชื่อ, ค่านิยม, สื่อ ฯลฯ) ระบบสุขภาวะของคนในพื้นที่มีคุณภาพลดลง อาหารในธรรมชาติลดลง มลภาวะเป็นพิษมากขึ้น (อาหาร, อากาศ, น้ำ, ขยะ) คนในพื้นที่มีอายุเฉลี่ยน้อยลง คนจะเหนื่อยมากขึ้น ต้องตามกระแสจากภายนอกตลอดเวลาพึ่งตนเองไม่ได้ ดิถีระบบบริโภคนิยมมากขึ้น

- ผลกระทบต่อความเป็นชุมชน การรุกเข้ามาของการท่องเที่ยว มีการขายที่ดิน นายทุนต่างถิ่นจะเข้ามากว้านซื้อที่ดินมากขึ้น มีการปะทะสังสรรค์กับคนข้างนอกมากขึ้น ผู้มีอิทธิพลทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศเข้ามากว้านซื้อที่ดินมากขึ้น ความสามัคคีจะน้อยลง เนื่องจากมีจำนวนกลุ่มคนที่หลากหลาย อาชญากรรมเพิ่มขึ้น (ยาเสพติด, ขโมย) ปัญหาเด็กและเยาวชน (การทะเลาะวิวาท, ตั้งกลุ่มตั้งพวกต่าง ๆ) ค่าครองชีพที่สูงขึ้น มีการแข่งขันกันในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ความสับสนวุ่นวายมากขึ้น มีสิ่งจูงใจในการทำผิดศีลผิดธรรมมีมากขึ้น ปัญหาจะมากขึ้นในระดับครอบครัว ชุมชน เยาวชน คนในพื้นที่ วัยรุ่นมีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี ล่อแหลมมากขึ้น ยาเสพติดแพร่ระบาดมากขึ้น อุบัติเหตุจะมากขึ้น ครอบครัวแตกแยกมากขึ้น

- ผลกระทบต่อองค์การภาคประชาสังคม ผู้นำ เครือข่าย การเคารพ ศรัทธาในศาสนาลดลง การมองผลประโยชน์และเงินเป็นพระเจ้ามากขึ้น คนจะเห็นแก่เงินมากกว่าความรัก ความรักของคนในพื้นที่ลดลง การเคารพศรัทธาผู้นำทางวัฒนธรรม ผู้นำทางศาสนาจะลดลง จะหันไปนับถือผู้ที่ผู้ที่มีเงิน มีอำนาจมากขึ้น

4) แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบ

- ด้านกายภาพ สร้างเครือข่ายการทำเกษตรธรรมชาติ (ดิน ป่า น้ำ อาหาร สัตว์น้ำ) และควรมีการสร้างระบบบำบัดน้ำเสียและขยะที่มีประสิทธิภาพ สร้างเครือข่ายพิทักษ์ ติดตาม และเฝ้าระวังการซื้อขายที่ดินมือเจคี (Mu Jey Kee Land Watch Network)

- ด้านวัฒนธรรม ปลุกฝังจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นอัตลักษณ์คนปกาเกอะญอที่สัมพันธ์กันระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ผ่านศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมปกาเกอะญอมือเจคี โดยการบริหารจัดการโดยชุมชน

- ด้านความเป็นชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรศาสนาในพื้นที่ให้มีบทบาทในการขัดเกลาพฤติกรรมของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านศาสนาสนสัมพันธ์มือजेकी บทบาทของหน่วยงานรัฐควรให้ความสำคัญในการลงขันหนุนเสริมการดำเนินงาน (คน งาน เงิน) หนุนเสริมและผลักดันให้ระดับชุมชน มีกฎระเบียบในการบริหารจัดการชุมชนที่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย กฎจารีตประเพณี และกฎศีลธรรมของศาสนา

- ด้านองค์การภาคประชาชน ผู้นำ เครือข่าย สร้างกลไกคณะทำงานภาคประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อเป็นองค์กรคู่ขนานในการร่วมกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนการพัฒนาตลอดจนวิเคราะห์ ประเมินการพัฒนาในพื้นที่มือजेकी เป็นระยะๆ (สภา และมือजेकी) หนุนเสริมและผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งของสภาองค์กรชุมชนผ่านผู้นำทั้งทางการและผู้นำตามวัฒนธรรมดั้งเดิม สร้างเครือข่ายภาคีจากภายนอกมาหนุนเสริมการทำงานเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

5) แนวทางในการพัฒนาอำเภอกลยาณวิวัฒนา (มือजेकी)

5.1) ให้พื้นที่ใช้ตัวชี้วัดการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้ความสุขมวลรวมของประชากรในพื้นที่แทนที่การใช้รายได้มวลรวมของประชากร

5.2) จัดตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการเพื่อทำการศึกษาวิจัยทวงอาครที่มีความเป็นอัตลักษณ์ตามแบบวิถีและวัฒนธรรมคนปกาเกอญอ เพื่อมาเป็นแบบอาคารศูนย์ราชการอำเภอกลยาณวิวัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของผู้รู้วัฒนธรรมปกาเกอญอทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

5.3) รัฐควรมีการเปิดเผยข้อมูลของแผนงานต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่อย่างโปร่งใส เปิดเผย เช่น ข้อมูลผัง (ชุมชน) อำเภอ แผนแม่บท เป็นต้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

5.4) รัฐและหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมอาชีพ ควรคำนึงถึงวิธีการผลิตตามวัฒนธรรมชุมชน และทุนเดิมด้านอื่นๆ ของชุมชนเป็นเบื้องต้นก่อน เช่น พันธุ์ผลไม้พื้นบ้าน พันธุ์สัตว์พื้นบ้าน งานหัตถกรรมพื้นบ้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร เป็นต้น

5.5) ข้าราชการที่จะเข้ามาประจำการในพื้นที่ควรเป็นคนที่มีความรู้ด้านการเมืองการปกครองแบบธรรมาภิบาล รวมทั้งเป็นผู้ที่เข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ควรเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม สามารถเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนและประชาชนได้

5.6) การรับสมัครบุคลากรที่จะมาทำงานในพื้นที่ไม่ควรใช้ "ดวง" (เด็กเส้น, วังเด่น, เงินใต้โต๊ะคอร์ปชั่น)

5.7) การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจแบบใหม่หรือโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐและเอกชน ต้องมีการทำการประชาคมอย่างทั่วถึงรอบด้าน และให้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนก่อน แล้วค่อยให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ

6) การสื่อสารสาธารณะ

- 6.1) สร้างภูมิคุ้มกันแก่ชุมชนในการรับมือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ผ่านข้อมูล สื่อ
- 6.2) สร้างเวทีการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่อย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม ของพื้นที่สู่สาธารณะ

3. ทิศทางและแนวทางการพัฒนาอำเภอกลายาณิวัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนปกาเกอะญอโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรเป็นดังนี้

ลำดับที่	ประเด็น	สถานการณ์ที่เป็นปัญหา	ข้อเสนอที่เป็นทางออก
1	รูปแบบอาคารศูนย์ราชการอำเภอ ที่ขาดความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมคนในพื้นที่	มีการนำเสนอผ่านเวทีของคณะปัดกระหวางมหาดไทยและรองปลัดกระทรวงมหาดไทยมาแล้ว และทางคณะกรรมการปลัดกระทรวงและรองปลัดกระทรวงรับข้อเสนอที่ให้มีการสร้างอาคารที่มีความเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ แต่ผลออกมาไม่มีการศึกษาอย่างจริงจังที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมที่ประกอบด้วยผู้รู้ของคนในชนเผ่าแต่อย่างใด และมีกระแสออกมาว่าได้มีการอนุมัติแบบอาคารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงเป็นเรื่องที่น่ากังวลว่า เพียงแค่เริ่มต้นข้อเสนอของคนในพื้นที่ถูกปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงแล้ว การขอมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถูกมองข้ามแล้ว ถ้าเป็นเช่นนั้นเรื่องอื่นๆ ประเด็นอื่น จะไม่เป็นเช่นนั้นหรือ?	- ขั้นตอนการปฏิบัติ คือควรจัดตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการเพื่อทำการศึกษาวิจัยทรงอาคารที่มีความเป็นอัตลักษณ์ได้ตามแบบวิถีและวัฒนธรรมคนปกาเกอะญอ เพื่อมาเป็นแบบอาคารศูนย์ราชการอำเภอ กลายาณิวัฒนา - ผู้รับผิดชอบ ฝ่ายรัฐออกคำสั่งแต่งตั้ง โดยคณะทำงาน ต้องให้การมีส่วนร่วมของผู้รู้ทางสถาปัตยกรรมคน ปกาเกอะญอทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่กับนักวิชาการด้านสถาปัตย์ มาร่วมศึกษา และร่วมออกแบบด้วยกันเป็นทีมคณะเดียวกัน - เชื่อมกับภูมิปัญญาอัตลักษณ์ของชนเผ่าโดยการเก็บข้อมูลจากผู้รู้เกี่ยวกับทรงอาคารแบบปกาเกอะญอทั้งหลายมาประมวลรวมเพื่อเป็นข้อสรุปแล้วมาออกแบบเป็นอาคาร - ใช้เครื่องไม้เครื่องมือของอำเภอที่อยู่ร่วมทั้งอาจต้องมีการเสนอขอเพิ่มจากส่วนที่รับผิดชอบในเรื่องการออกแบบรูปแบบอาคาร เพื่อทางคณะทำงานศึกษาวิจัยสามารถทำงานได้โดยไม่ต้องควักเงินของตนเอง - ติดตามประเมินผล โดยการนำผลที่ได้จากการมีส่วนร่วมในการ

			ออกแบบของคณะทำงาน มาทำเวทีประชาคมเพื่อลงมติ 3 ครั้ง (ตำบลละ 1 ครั้ง) แล้วนำผลจากเวทีประชาคมทั้ง 3 ครั้งมาเป็นมติรวมของอำเภอ - ควรมีการระดมความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบคณะทำงานร่วมกัน	ออกแบบของคณะทำงาน มาทำเวทีประชาคมเพื่อลงมติ 3 ครั้ง (ตำบลละ 1 ครั้ง) แล้วนำผลจากเวทีประชาคมทั้ง 3 ครั้งมาเป็นมติรวมของอำเภอ - ควรมีการระดมความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบคณะทำงานร่วมกัน - ควรมีการคณะกรรมการตรวจสอบและเฝ้าระวังการซื้อขายที่ดินในพื้นที่ - ควรให้อำเภอสบสนุนส่งเสริมออกนโยบายเกี่ยวกับการซื้อการขายที่ดินในพื้นที่
2	การจัดกาที่ดินในพื้นที่ / การรังวัดที่ดิน	- ใช้ 2 มาตรฐานในการรังวัด (เวลารังวัดใช้ 2 มาตรฐานในการวัด บางคนมีสค.1 เพราะตามความเป็นจริง สค. 1 นั้นต้องมีการยกระดับเป็น โฉนด แต่แล้วยังมาวัด สทก.อีกคืออะไร? - ในพื้นที่ที่มีต้นไม้ บางคนรังวัดให้ บางคนไม่รังวัดให้ มาตรฐาน อ่างกุ่มหมายอย่างเดียวกันไม่ได้วิธีการผลิตและวัฒนธรรมในการจัดการที่ดินของคนในพื้นที่	- ใช้ 2 มาตรฐานในการรังวัด (เวลารังวัดใช้ 2 มาตรฐานในการวัด บางคนมีสค.1 เพราะตามความเป็นจริง สค. 1 นั้นต้องมีการยกระดับเป็น โฉนด แต่แล้วยังมาวัด สทก.อีกคืออะไร? - ในพื้นที่ที่มีต้นไม้ บางคนรังวัดให้ บางคนไม่รังวัดให้ มาตรฐาน อ่างกุ่มหมายอย่างเดียวกันไม่ได้วิธีการผลิตและวัฒนธรรมในการจัดการที่ดินของคนในพื้นที่	- ควรมีการระดมความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบคณะทำงานร่วมกัน - ควรมีการคณะกรรมการตรวจสอบและเฝ้าระวังการซื้อขายที่ดินในพื้นที่ - ควรให้อำเภอสบสนุนส่งเสริมออกนโยบายเกี่ยวกับการซื้อการขายที่ดินในพื้นที่
3	การซื้อขายที่ดินในพื้นที่	- ไม่มีหน่วยงานองค์กรไหนมารับหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการอย่างจริงจังที่เป็นรูปธรรม - มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบางกลุ่มทำหน้าที่เป็นนายหน้าขายที่ดิน	- ควรมีการระดมความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบคณะทำงานร่วมกัน - ควรมีการคณะกรรมการตรวจสอบและเฝ้าระวังการซื้อขายที่ดินในพื้นที่ - ควรให้อำเภอสบสนุนส่งเสริมออกนโยบายเกี่ยวกับการซื้อการขายที่ดินในพื้นที่	- ควรมีการระดมความคิดเห็นในการสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนก่อนและมีกระบวนการดำเนินการ กระบวนการตรวจสอบระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและยอมรับซึ่งกันและกันในรูปแบบคณะทำงานร่วมกัน - ควรมีการคณะกรรมการตรวจสอบและเฝ้าระวังการซื้อขายที่ดินในพื้นที่ - ควรให้อำเภอสบสนุนส่งเสริมออกนโยบายเกี่ยวกับการซื้อการขายที่ดินในพื้นที่

			- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า	- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า
4	การจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่	- ยังไม่มีการเตรียมความพร้อมให้ภาคประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องเลย หรือไม่อยากให้ประชาชนพร้อมเพื่อง่ายต่อการเข้ามาครอบงำจากนายทุนธุรกิจการท่องเที่ยว แต่มีการโหมโฆษณาอย่างต่อเนื่อง โดยอำเภอมีแผนเปิดตัวการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการในปี 2554	- มีระบบประปาภูเขาบ้าง แต่ทุกชุมชนยังขาดแคลนน้ำในการอุปโภคและบริโภค - การดึงน้ำมาใช้ อำเภอตั้งมาใช้ อำเภอดึงมาใช้ จะเชื่อมต่อชุมชนได้อย่างไรในฐานะที่แม่น้ำเป็นทุนเดิมที่ชุมชนดูแลมาอย่างต่อเนื่องและพื้นฐานในการผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะการทำนา	- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า
5	การแข่งชิงและการจัดกิจกรรม		- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า	- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า
6	ความโปร่งใสในการรับบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่	- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า	- มาตรฐานของการรวมการตรวจจสอบคัดเลือกในการรับบุคลากรที่ไม่เหมาะสม - กรณี การรับสมัคร อส. การทดสอบสมรรถภาพทางร่างกาย ใช้เทคนิคแบบ 2มาตรฐาน (กดเข้า กับ ไม่กดเข้า)	- หนุนเสริมกฎระเบียบชุมชนที่เข้มแข็งให้กฎระเบียบศักดิ์สิทธิ์โดยการรับรองหรือรับทราบจากส่วนราชการ เช่น อำเภอ, ป่าไม้, โครงการหลวง, อบต. เป็นต้น - ควรให้หน่วยงานองค์กรที่มีความรู้ความสามารถมาพัฒนาศักยภาพให้กับชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การอบรม / การแลกเปลี่ยน / การดูงาน เป็นต้น - ผู้จัดการท่องเที่ยวควรเป็นชุมชนไม่ใช่นายทุนหรือรัฐ ในส่วนของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรอยู่ในบทบาทที่เลี้ยงมากกว่า

		- เปลี่ยนคณะกรรมการ โดยไม่ได้เอาคณะกรรมการจากส่วนกลางและกรรมการจากภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยทางอำเภออ้างไม่มีงบประมาณสำหรับกรรมการจากส่วนกลาง	- เปลี่ยนคณะกรรมการ โดยไม่ได้เอาคณะกรรมการจากส่วนกลางและกรรมการจากภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยทางอำเภออ้างไม่มีงบประมาณสำหรับกรรมการจากส่วนกลาง
7	การออกทะเบียนบ้านแบบชั่วคราว	- ทะเบียนบ้านของคนในพื้นที่ยังเป็นที่ทะเบียนบ้านแบบชั่วคราว แสดงว่ายังไม่มีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัย - ขนาด, ขอบเขตการสร้างบ้าน ที่มีการจำกัด	- ควรเปลี่ยนสถานะทางทะเบียนบ้านเป็นการ - ควรมีการศึกษารายละเอียดที่เหมาะสมกว่านี้ เช่น อาจต้องดูจำนวนสมาชิกครัวเรือน กำหนดเฉพาะภาคธุรกิจ บ้านเรือนที่อยู่อาศัยไม่ควรครอบคลุม เป็นต้น
8	การจัดตั้ง และ ทิศ ทา ง การ ขั บเคลื่อ น สภา ภาคประชาสังคม ในนาม “สภา และมือเจ๊ะดี”	- งานหลายอย่างที่ภาครัฐไม่สามารถดำเนินการโดยลำพังได้ บางอย่างมีแผนออกมาและนำไปสู่การปฏิบัติแล้ว แต่ไม่เหมาะสมกับบริบทวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่เดือดร้อน ไม่มีหน่วยงานองค์กรใดเป็นเจ้าภาพในการรับเรื่องราว หรือข้อมูลจากชุมชนไปแก้ไขอย่างจริงจัง เช่น เรื่องการรังวัดที่ดิน เรื่องการซื้อขายที่ดินในพื้นที่	- การตั้ง สภาภาคประชาสังคมขึ้นมาจากคนที่จิตอาสา เข้าใจสภาพปัญหา มีเวลาเพียงพอ มีความสนใจ ใส่ใจ และพร้อมที่จะขับเคลื่อน เพื่อการพัฒนาพื้นที่มีเอเจคืออย่างเป็นรูปธรรม

2. อภิปรายผล

2.1 งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยที่มองการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยเป็นการลุกขึ้นเรียกร้องสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญไทยปี 2550 มาตรา 66 และ 67 และหากมองที่วิสัยทัศน์ของอำเภอเหมือนจะเปิดโอกาสให้ชุมชนในการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในพื้นที่ตามความต้องการที่สอดคล้องกันระหว่างบริบทวัฒนธรรมของชุมชนกับและแผนพัฒนาอำเภอ ฉะนั้นในส่วนของภาคประชาชนถือเป็นโอกาสคนในพื้นที่จะได้นำวิถีวัฒนธรรมชุมชนของตนเองผลักดันให้เกิดเป็นแผนพัฒนาที่เป็นรูปธรรมขึ้นมาในพื้นที่ จึงมีการพยายามร่วมกันทั้งแกนนำชุมชน และทีมวิจัยในการนำข้อเสนอชุมชนเพื่อผลักดันไปสู่แผนพัฒนาอำเภอ ในส่วนของทีมวิจัยและภาคีต้องการหนุนเสริมและร่วมกับชุมชนในการเชื่อมต่อจัดกระบวนการให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีพื้นที่ในการมาระดมความคิดร่วมกันที่จะสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมให้เป็นรูปธรรมขึ้นมา โดยเน้นที่การ Input ข้อมูล องค์ความรู้ ร่วมกันตั้งแต่ต้น และในขั้น Process ก็ต้องเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ส่วน Output นั้นเป็นเพียงผลผลิตปลายทางที่ออกมาจาก Input และ Process เมื่อ Input และ Process ดี Output ก็ต้องออกมาตามนั้น

หลังจากที่ทีมวิจัยและชุมชนได้มีการคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่หลังจากยกระดับเป็นอำเภอทั้งทางบวกและทางลบต่างๆ แล้ว เปรียบเสมือนเป็นการเลี้ยวหลังแลหน้า เพื่อขับเคลื่อนทิศทางในอนาคตของพื้นที่ชุมชนของตนเอง โดยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดในการจัดการชุมชนของคนปกากะญอ 2 ประการใหญ่ๆ คือ การจัดการชุมชนนั้นต้องเริ่มต้นจากใจ หรือหัวใจ โดยในตัวคนนั้นมีใจอยู่สองประเภทที่แย่งที่เพื่อมาอยู่ในใจคน ได้แก่ ใจมนุษย์คือใจที่มีความรัก ความเอื้อเฟื้อ ใจที่คิดไกล คิดยาว คิดเพื่อผลประโยชน์หน้าหมู่มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว คิดเพื่อความสมดุลยั่งยืนมากกว่าไฟไหม้ฟาง กับ ใจสัตว์ คือใจที่ไม่เห็นแก่คนอื่น เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว เอาเงินเป็นตัวตั้ง ไม่เอาคุณธรรม จริยธรรม การหยิบยกแนวคิดภูมิปัญญาของคนปกากะญอนี้รับมือกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเป็นการเตือนสติของผู้ที่จะขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาในภาคประชาชนให้เอาชนะความเป็นใจสัตว์ที่มีอยู่ในตัวให้ได้ เพื่อประคับประคองความเป็นชุมชนชนเผ่าให้สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน หากมีการปล่อยพื้นที่ให้ใจสัตว์เข้ามาในใจแล้ว พื้นที่จะถูกชักนำไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม เป็นการแสวงผลประโยชน์เงินตรา ผลประโยชน์ทางอำนาจ ของคนไม่กี่คน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของคนพื้นที่มากขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติจะถูกขูดรีดมากขึ้น ประการที่สองในการนำแนวคิดภูมิปัญญาของคนปกากะญอเพื่อนำมาใช้ในการขับเคลื่อนคือ คุณสมบัติยอดมนุษย์ 9 ประการ โดยคนปกากะญอมองว่า การที่ชุมชนจะขับเคลื่อนได้นั้นต้องมีคุณสมบัติของความ เป็นยอดมนุษย์อยู่ 9 ประการได้แก่ หูกว้าง มือยาว เขี้ยวยาว คมกว่ามีด แหลมกว่าเข็ม หนักกว่า

หิน เบากว่านุ่น ร้อนกว่าไฟ หนักกว่าหิน ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ ถูกนำมาใช้ตอนการจัดตั้งสภาและมือจะคี เพื่อให้เกิดความหลากหลายในตัวบุคคลที่เข้าร่วมในกรรมการสภาและมือจะคี และความหลากหลายในยุทธวิธีการขับเคลื่อนงานด้วยเช่นกัน ในการจัดวางคนนั้นได้ดูที่บุคลิกที่ใกล้เคียงกับยอดมนุษย์ เช่น คนที่ดุดัน มุทะลุ อยู่ในพวกร้อนกว่าไฟ คนที่สุ่มรอบคอบ อยู่ในพวกเย็นกว่าน้ำ คนที่มีความคิดล้าลี้วางแผนได้ดี อยู่ในพวกแหลมกว่าเข็ม คนที่ประสานงานได้ดี มีเครือข่ายจากทั่วสารทิศ อยู่ในพวกเบากว่านุ่น เป็นต้น ทำให้เป็นบ่งบอกถึงภาระหน้าที่ของแต่ละฝ่ายภายในตัว แต่เมื่อกลับมาเทียบกับโครงสร้างแบบทั่วไป เช่น ในองค์กรต้องประกอบด้วย ประธาน รองประธาน จึงได้มีการหาเทียบตำแหน่งที่ใกล้เคียงกัน ได้แก่ ประธาน อยู่ในตำแหน่ง หูกวาง เนื่องจากต้องรับฟังข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย รองประธาน อยู่ในตำแหน่ง มือยาว ที่ต้องคอยช่วยเหลืองานของประธาน เลขานุการอยู่ในตำแหน่ง เคี้ยวยาว เพราะต้องคอยรับหน้าในการอธิบาย ต่อบริษัททางการทำงาน ผู้ประสานงานอยู่ในตำแหน่ง เบากว่านุ่น เพราะต้องประสานงานทั้งภายในและภายนอก สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการยกระดับการประยุกต์องค์ความรู้ของชนเผ่าให้สามารถรับใช้สังคมพื้นที่ และเป็นการฟื้นฟูองค์ความรู้ชนเผ่าให้กลับมาทำหน้าที่อีกครั้ง และเป็นกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นที่จะนำองค์ความรู้อื่นๆ มาประยุกต์ใช้เพิ่มเติมให้ขยายผลต่อไป

2.2 การวิจัยครั้งนี้นอกจากนำเอาแนวคิดภูมิปัญญาของคนปกากะญอแล้วยังได้ ใช้แนวคิดจากภายนอกในการศึกษาด้วย 2 แนวคิดคือ แนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดชุมชนจัดการตนเอง

แนวคิดการมีส่วนร่วมที่นำเสนอในบทที่ 2 ซึ่งมีอยู่หลายขั้นตอน อย่างน้อยสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมต้องประกอบด้วย การร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับรู้ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมติดตาม ร่วมประเมิน ร่วมรับผิดชอบ แต่เมื่อดูกระบวนการที่เกิดขึ้นในการวางแผนการพัฒนา ณ อำเภอภักดีพัฒนาหรือมือจะคี องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ขาดหายไปหลายองค์ประกอบ โดยส่วนใหญ่ชุมชนเป็นเพียงผู้รับรู้เท่านั้น ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในขั้นตอน การร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมติดตาม ร่วมประเมิน จนโครงการต่างๆ ที่ออกมาส่วนใหญ่เป็นส่วนความคิด ความต้องการที่ออกมาจากส่วนกลางเสียส่วนใหญ่ แต่เมื่อดูนโยบายของราชการในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ได้มีการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน แต่ในทางปฏิบัติ ณ อำเภอภักดีพัฒนา ยังไม่ปรากฏเด่นชัด ส่วนใหญ่หน่วยงานราชการเองจะเชื่อมต่อชุมชนผ่านตัวแทนชุมชนที่จัดตั้งโดยรัฐเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้หลายครั้งข้อมูลได้หยุดอยู่ที่ตัวแทนแต่ไม่ถึงชุมชน แต่ก็มีตัวแทนบางส่วนที่นำข้อมูลสู่ชุมชนทำให้ชุมชนได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลและเสนอความเห็นสะท้อนกลับคืนทางการ

สำหรับแนวคิดชุมชนจัดการตนเอง ในความเป็นจริงแล้วก็เป็นแนวคิดที่ยกระดับจากแนวคิดการมีส่วนร่วม เพราะแท้ที่จริงแล้วการจัดการตนเองก็เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองและเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาตนเอง แต่จากแนวคิดการจัดการตนเองนี้ ยังเป็นแนวคิดใหม่ที่ที่มิวิชัยและภาคีต้องการให้เป็นพื้นที่นำร่องในมือเจเคี แต่เมื่อย้อนดูวัฒนธรรมการบริหารจัดการของรัฐนั้น ยังไม่มีความเชื่อมั่นและไม่ศรัทธาในศักยภาพของชุมชนสำหรับการจัดการตนเองบวกกับเคยชินกับระบบการบริหารจัดการแบบสั่งการจากบนลงล่าง แนวคิดการจัดการตนเองนั้นสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจสู่ชุมชนที่ให้สิทธิอำนาจแก่ชุมชนในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง ทางที่มิวิชัยชุมชนและภาคีจึงมีความคาดหวังหากมีการผลักดันและสร้างพื้นที่เวทีในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและขับเคลื่อนการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมกระจายให้ชุมชนได้สามารถมีสิทธิมีส่วนในการบริหารจัดการท้องถิ่นตนเอง แต่จากปัญหาที่พบแกนนำชุมชนที่เป็นตัวแทนโครงสร้างที่ถูกจัดตั้งโดยรัฐนั้นยังไม่มีมาตรฐานในการกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง ยังติดกรอบคิดในการพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายที่ถูกสั่งการมาจากเบื้องบนและกำหนดทิศทางการพัฒนาตามแบบฟอร์มที่ถูกวางกรอบจากส่วนกลาง

2.3 สรุปภาพรวมของประเด็นวิจัยและแนวคิด

แม้ว่าแนวคิดการมีส่วนร่วมจะมีการพูดถึงกันในสังคมไทยเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี แต่ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงนั้นยังไม่มี ความชัดเจนทั้งในส่วนของภาครัฐและส่วนของภาคประชาชน ได้มีการพยายามนิยามการทำงานของตนเองว่าเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนแต่กระบวนการส่วนใหญ่เป็นแค่เพียงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนซึ่งเป็นเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง จึงทำให้ภาคีที่ร่วมกับที่มิวิชัยเรียกกระบวนการลักษณะนี้ว่า “การมีเศษร่วม” การดำเนินการลักษณะการมีเศษร่วมนี้หาได้ไม่ยากในพื้นที่อำเภอใกล้เคียงกัน

ส่วนแนวคิดชุมชนจัดการตนเองนับว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย แม้ว่าจะมีพรบ. การกระจายอำนาจทำให้เกิดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ลักษณะการดำเนินการเป็นการขยายอำนาจมากกว่า ยกตัวอย่าง เช่น ก่อนจะมีการจัดตั้งอำเภอองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดทำแผนพัฒนาประจำปีโดยคำนึงถึงสถานการณ์ของพื้นที่ตำบล โดยผู้บริหารสามารถตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระภายใต้ฐานข้อมูลที่ได้จากชุมชน แต่เมื่อเกิดการจัดตั้งอำเภอในพื้นที่ต้องมีการคำนึงถึงแผนของอำเภอ โดยที่ทางอำเภอได้มีบทบาทในการกำหนดแผนมากขึ้น ไม่เพียงแต่การกำหนดแผนเท่านั้นในขั้นตอนปฏิบัติการก็มีการเข้ามามีบทบาทในการกำกับและตัดสินใจของทางอำเภอใกล้เคียงกัน

2.4 ความร่วมมือจากการวิจัย ความสำคัญ ความจำเป็นในการวิจัยในลักษณะนี้

ในกระบวนการพัฒนานั้นสิ่งที่ละเลยไม่ได้คือการพัฒนาคนผ่านการเรียนรู้จากกระบวนการพัฒนา การที่คนจะเรียนรู้จากกระบวนการพัฒนาได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้คนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างครบวงจร เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคคล ชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดกระบวนการที่มาจากทุกภาคส่วนให้มามีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่กระบวนการเรียนรู้ทั้งจากภาครัฐ เอกชน วิชาการ ที่ไม่สามารถละเลยได้คือภาคประชาชน เพื่อเป็นต้นแบบในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน การหนุนเสริมผลักดันจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังและต่อเนื่องเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้การขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชนไปสู่จุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ปัญหาอุปสรรคต่อความสำเร็จในการวิจัยและพัฒนา

3.1 ระดับชุมชน ตระหนักและความเข้าใจในผลกระทบของปัญหาของชุมชนทั่วไปอย่างไม่อยู่ในระดับที่เท่ากัน คนที่เข้าใจส่วนใหญ่จะเป็นปัญญาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นผู้รู้ผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามวัฒนธรรม และตัวแทนชุมชนในภาคการเมืองบางส่วน นอกนั้นรู้ว่าปัญหาเกิดขึ้นกับตนเองแต่ไม่ทราบว่าตนเองจะมีสิทธิในการแก้ไขปัญหา ถ้าเกิดรวมกลุ่มและลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาร่วมกันจะเป็นการก้าวท้าวบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหรือไม่ เพราะในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านหรือชุมชนเองไม่ต้องการที่จะมีความขัดแย้งในหน่วยงานรัฐ โดยคนในชุมชนมองว่าหากมีความขัดแย้งกับหน่วยงานรัฐจะทำให้การติดต่อกับที่ราชการมีปัญหา งบประมาณในการพัฒนาชุมชนต่าง ๆ ไม่เข้าถึงหมู่บ้าน จะถูกระงับ ชุมชนหรือตนเองไม่ได้รับสวัสดิการที่ตนพึงมีพึงได้จากรัฐที่ได้กำหนด นโยบายหรือโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่รัฐกำหนดให้มาโดยชุมชนจึงเป็นความชอบธรรมของรัฐที่จะมีการดำเนินการ ประชาชนมีหน้าที่ในการรับและปฏิบัติตามโครงการพัฒนาที่รัฐได้กำหนดในชุมชน ความคิดเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

3.2 ระดับนโยบาย นโยบายรัฐบางอย่างไม่ได้คำนึงถึงวิถีวัฒนธรรมของชุมชน ยึดแต่หลักการทางกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะสัดส่วนในการเป็นคณะทำงาน หรือคณะขับเคลื่อนชุดต่างๆ ไม่มีพื้นที่ของประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้รู้ ผู้นำทางด้านวัฒนธรรม ผู้นำตามธรรมชาติของชุมชน ผู้ปฏิบัติเองก็ยึดคำสั่งที่ถูกแต่งตั้งมาจากส่วนกลาง ทำให้เมื่อถึงเวลาปฏิบัติการ มักจะมีปัญหาที่ขัดแย้งกับความต้องการที่แท้จริงตามบริบทวัฒนธรรมของพื้นที่ นอกจากนโยบายรัฐมักไม่เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน เมื่อเกิดปัญหาขึ้นหน่วยงานรัฐมักมุ่งทำงานเพื่อสนองให้สำเร็จตามนโยบายที่ถูกวางเอาไว้ โดยไม่ได้มุ่งสนองตอบความต้องการที่

แท้จริงของชุมชน สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคในการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ในเชิงการพัฒนา

- การสร้างความร่วมมือกับภาครัฐเพื่อให้เกิดการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมและการให้ความสำคัญแก่วิถีวัฒนธรรมชุมชนนั้น ต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภาคประชาชน ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชนและภาครัฐทั้งสามระดับ ได้แก่ในพื้นที่ระดับจังหวัดหรือภูมิภาค และระดับชาติ เพื่อให้ขบวนการทำงานเกิดความเข้าใจและเป็นไปตามนโยบายเดียวกัน

- สำหรับแนวคิดการมีส่วนร่วมนั้น ควรมีการสร้าง ความเข้าใจและทำให้เป็นรูปธรรมขึ้นมาในลักษณะเป็นชุมชนนาร่อง หรือโครงการการนาร่องเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งชุมชนและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องด้วย จะทำให้เป็นแนวทางในการขยายผลสู่การการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมที่ครบวงจรทั้งขบวนของพื้นที่ต่อไป

- ควรมีการนำมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2553 ที่ว่าด้วยการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง มาเป็นฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อเป็นพื้นที่นาร่องตามแนวคิดวัฒนธรรมพิเศษให้เป็นรูปธรรมออกมาในพื้นที่ชุมชนปกาสัยกะเหรี่ยงมอญมือเจ๊ะคี

- ควรหนุนเสริมและพัฒนาศักยภาพองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ให้เข้มแข็งอย่างสภาแะมอญมือเจ๊ะคี เพื่อสามารถร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาและร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องกับนโยบายของรัฐและวิถีวัฒนธรรมชุมชน

ในเชิงการวิจัย

- ควรพัฒนาพื้นที่เป็นพื้นที่วิจัยเต็มรูปแบบเพื่อยกระดับปัญหาพื้นที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหผ่านกระบวนการวิจัยท้องถิ่น

ภาคผนวก

1. ประวัติทีมวิจัย

1.1 นายสุวิธาน พัฒนาไพรวัลย์ หัวหน้าโครงการ อายุ 30 ปี ที่อยู่ มูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์ 455/34 หมู่ที่ 6 ต.สันทรายน้อย อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50210 โทรศัพท์/โทรสาร (053) 380 478 มือถือ 089 8517216 E-mailchipakayaw@yahoo.com

การศึกษา ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาการศึกษานอกระบบ

ประวัติการทำงาน ประธานมูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์

1.2 นายประสิทธิ์ วิทยาวัฒนากุล ทีมวิจัย อายุ 22 ปี ที่อยู่ บ้านแจ่มหลวง หมู่ที่ 6 ต.แจ่มหลวง อำเภอ กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

การศึกษา กำลังศึกษาปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาการพัฒนาชุมชน สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

ประวัติการทำงาน ผู้ประสานงานพื้นที่โซน มูजेคี มูลนิธิภูมิปัญญาชาติพันธุ์

1.3 นายบุญเพิ่ม ฤทัยกริม ทีมวิจัย อายุ 41 ปี ที่อยู่ บ้านแจ่มหลวงหมู่ที่ 6 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอ กัลยาณิวัฒนา เชียงใหม่

การศึกษา ศึกษาปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาการพัฒนาชุมชน สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

อดีต นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแจ่มหลวงและประธานเครือข่ายลุ่มน้ำแม่หอย

1.4 นายธรรพล สิทธิคงตั้ง ทีมวิจัย อายุ 45 ปี บ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ 2 ตำบลแจ่มหลวง อำเภอ กัลยาณิ วัฒนา เชียงใหม่

การศึกษา ปริญญาตรี ส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประวัติการทำงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมไม้ผล ศูนย์โครงการหลวงหนองหอย และฮี้โซ่ ผู้นำตาม
วัฒนธรรมชุมชนปกากะญอบ้านใหม่พัฒนา

การดำเนินการจัดเวที ครั้งที่ 1 “ทบทวนอดีต เพื่อก้าวสู่อนาคต การพัฒนาพื้นที่มอเจดีย์” วัตถุประสงค์ เพื่อระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมเวทีเกี่ยวกับองค์ความรู้/ทฤษฎีทางสังคมของพื้นที่ฯ, การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่ฯ ที่ถูกยกระดับเป็นอำเภอ, ข้อเสนอทิศทางการขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ฯ และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมทั้งกรอบประเด็นในการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่น เพื่อเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของชุมชนเมื่อพื้นที่ถูกยกระดับให้กลายเป็นอำเภอ	การดำเนินการจัดเวที ครั้งที่ 1 “ทบทวนอดีต เพื่อก้าวสู่อนาคตการพัฒนาพื้นที่มอเจดีย์” วัตถุประสงค์ เพื่อระดมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมเวทีเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคมของพื้นที่ฯ, ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่ฯ ถูกยกระดับเป็นอำเภอ, ข้อเสนอทิศทางการขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาพื้นที่ฯ และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในพื้นที่	ได้แก่ กลุ่มที่ทำงานด้านศาสนาและวัฒนธรรม, ด้านการเมืองการปกครอง, ด้านหน่วยงานและองค์กรในพื้นที่, และหน่วยงานองค์กรภาคีจากภายนอก 1.องค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคมของพื้นที่มอเจดีย์ (ขุนน้ำแจ่ม) 2. ข้อมูล ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่มอเจดีย์ (ขุนน้ำแจ่ม) ถูกยกระดับเป็นอำเภอ 3. ข้อมูลข้อเสนอ ทิศทางการขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาพื้นที่มอเจดีย์ (ขุนน้ำแจ่ม) และแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นในพื้นที่
---	---	--

การดำเนินการจัดเวทีครั้งที่ 2 “กำหนดวาระและประกาศวิสัยทัศน์การพัฒนาพื้นที่ที่มีเจตคติ (อำเภอกลายินพัฒนา)” วัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้คำประกาศทิศทางการพัฒนาอำเภอกลายินพัฒนา ให้เป็นอำเภอที่รักษาความเป็น อัตลักษณ์ของชุมชนภาคเกษตรอยู่โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	เวทีรายการ “เวทีสาธารณะ” ร่วมกับ ทวีไทย วัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอข้อเสนอง่เด่นและควมพัฒนาของพื้นที่ร่วมกับ หน่วยงานรัฐ นักวิชาการและภาคประชาชน ร่างแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชน “สมภาพและมีอเจตคติ” อำเภอกลายินพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการพัฒนาของภาคประชาชนในพื้นที่	เกิดการแลกเปลี่ยนปัญหาจนนำไปสู่ข้อตกลงเบื้องต้นในการหาทางออกของปัญหา ได้วิสัยทัศน์ของภาคประชาชนเกี่ยวกับอนาคตอำเภอกลายินพัฒนาและแผนยุทธศาสตร์หลัก 4 แนวทาง
---	---	--

	เวทีปฏิบัติการเพื่อร่างแผนปฏิบัติการของภาคประชาชนมือเจดี อำเภอกัลยาณิวัฒนา <i>วัตถุประสงค์</i> เพื่อให้ข้อเสนอแผนการพัฒนาและแผนการวิจัยเพื่อพัฒนาและจัดการปัญหาของพื้นที่ เวทีทำความเข้าใจแก่นำประชาชนตามโครงสร้างของรัฐ <i>วัตถุประสงค์</i> เพื่อทำความเข้าใจทิศทางการทำงานของสภาและมือเจดีและรับฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะตลอดจนสร้างแนวร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนามือเจดีจากแก่นำชุมชนในส่วนของท้องถิ่น ในพื้นที่	ร่างแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาพื้นที่มือเจดี โดยการขับเคลื่อนของภาคประชาชน เสียงสะท้อนและข้อเสนอแนะจากแก่นำชุมชนเกี่ยวกับทิศทางการทำงานของสภาและมือเจดี
--	--	--

รูปภาพการดำเนินกิจกรรม

เวที ครั้งที่ 1 “ทบทวนอดีต เพื่อก้าวสู่อนาคต การพัฒนาพื้นที่ มือเจะคี”

ระดมความคิด

คิดเห็น โดยแบ่งเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม ดังภาพ

กลุ่มด้านศาสนาและวัฒนธรรม

กลุ่มการเมืองการปกครอง

กลุ่มหน่วยงานองค์กรในพื้นที่

กลุ่มองค์กรภาวศีกษานอกที่มำหุนเสริมจากภวศีกษานอก

ตัวแทนกลุ่มนำเสนองผลงาน

เวทีคัดเลือกคณะกรรมการ “สภาแะมะมือะคี”

ปราชญ์ชาวบ้านพาต้งจอนิ โอโดเฮ

อาจารย์สวิง ตันอุดม ผู้อำนวยการสถาบันการจัดการทางสังคม

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ได้

ข้อสรุปองค์ประกอบ 9 อย่างที่ผู้นำควรจะมี

เวทีรายการ “เวทีสาธารณะ” ร่วมกับ ทีวีไทย

คุณนาคยา แววีร์คุปต์ จากทีวีไทย เป็นผู้ดำเนินรายการ

คณะกรรมการสภาอะมื่ออะคี

ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ร่วมแสดงความคิดเห็น

เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

อาจารย์ชยันต์ วรรณะภูติ ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาและพัฒนาชาติพันธุ์

เวที ร่างแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชน “สภาแอมือจะคี”

อำเภอถ้ำยาณี

วัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ทางทีวีไทยก็เข้าร่วม และแสดงความคิดเห็น

ร่วมกันร่างแผน พร้อมจัดวางคณะทำงานตามแผนงานต่าง ๆ

เวทีทำความเข้าใจแกนนำประชาชนตามโครงสร้างของทางรัฐเกี่ยวกับสภาอะมะมืออะคี

ตัวแทนแกนนำจาก 3 ตำบล พร้อมกลุ่มแกนนำสตรีเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น

สมาคมเพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

